

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

КОНЦЕРТНО-ФІЛАРМОНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ФІЛАРМОНІЇ)

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 8 від 3 січня 2022 р.
завідувач кафедри арт- менеджменту
та івент-технологій
проф. Добровольська В.В.

Виконав студент II курсу,

Групи МКД-11-21з

Спеціальності: 028 Менеджмент
соціокультурної діяльності

Галевич Максим Євгенович

Керівник: кандидат культурології, доцент
(Науковий ступінь керівника)

Дячук Валентина Павлівна

(ПІБ керівника)

Рецензент: кандидат культурології,
доцент КНУКІМ

(Науковий ступінь рецензента)

Пашкевич Марина Юхимівна

(ПІБ рецензента)

Київ – 2022

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗМІ – засоби масової інформації

ДМШ – дитяча музична школа

КЗ – комунальний заклад

ЛОНСКУ – Львівська організація Національної Спілки композиторів

України

ОДА – обласна державна адміністрація

ОФ – обласна філармонія

РМТ – Російське музичне товариство

США – Сполучені Штати Америки

ТЮГ – театр юного глядача

ІЕТМ (International network for contemporary performing arts) –
Міжнародна мережа сучасних виконавських мистецтв

ІFEA (International Festivals & Events Association) – Міжнародна
асоціація фестивалів та подій

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Теоретичні та історичні засади концертно-філармонічної діяльності	13
1.1. Концертно-філармонічна діяльність як теоретична категорія: зміст, функції, характеристика базових понять	13
1.2. Філармонічні концерти в структурі культурно-мистецьких заходів: жанрова структура, тематична направленість, соціальні показники.	20
1.3. Становлення та розвиток концертно-філармонічних організацій в Україні: загальна історична ретроспектива	30
Висновки до 1 розділу	36
2. Стратегічні напрями філармонічної діяльності в сучасній Україні	37
2.1. Мережа вітчизняних філармоній	37
2.2. Трансформація форм концертно-філармонічної діяльності в умовах соціокультурних перетворень	46
2.3. Концертне проектування філармонічних організацій: типологія та принципи формування	58
2.4. Філармонії в міжнародному конкурсно-фестивальному русі ...	61
Висновки до 2 розділу	73
3. Культуротворчий потенціал Сумської обласної філармонії як суб'єкта соціокультурної практики	75
3.1. Історія заснування, сучасний менеджмент та організаційно-творчі засади діяльності	75
3.2. Участь в культурно-мистецькому житті регіону та реалізації міжнародних культурно-мистецьких проектів	81
3.3. Перспективи розвитку філармонії	92
Висновки до 3 розділу	98
Висновки	99
Список джерел	113
Додатки	124

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Новий етап розвитку української державності, широкі інтеграційні процеси у світове культурне співтовариство дали поштовх подальшому розвитку вітчизняного соціокультурного середовища, активізували мистецьке життя, зокрема, і концертно-філармонічну та гастрольну діяльність, які орієнтовані на створення культурного продукту – високопрофесійного, національного та ідейного за змістом, мають на меті збереження і популяризацію класичної зарубіжної та вітчизняної музичної спадщини, проведення музичного просвітництва серед широких суспільних верств, задоволення естетичних потреб аудиторій та формування її запитів і пріоритетів.

Якісні зміни вплинули на і розвиток суб'єктів сфери культури і мистецтва – філармонії та творчі виконавські колективи, які провадять концертну діяльність та організують мистецькі заходи і виступи відомих виконавців в різних жанрах музичного мистецтва. Також вони є ініціаторами проведення масштабних культурно-мистецьких проєктів, фестивально-конкурсних форумів, завдяки чому сучасне культурно-мистецьке життя характеризується багатогранністю форм, видів, тематики заходів.

Впродовж усієї історії існування філармонічна система, яка напрацювала багаторічний досвід та традиції, сприяла становленню в активному середовищі слухачів нових форм організації та музичної свідомості, що виявилось у формуванні філармонічної публіки і музичної професійної спільноти. Орієнтація на представлення академічної, а згодом і різножанрової музики (популярної, джазової, народної), стало пріоритетом діяльності філармоній, визначило їх статус як культурних осередків країни.

Аналіз концертно-філармонічної діяльності, виявлення її впливу на формування вітчизняного культурного простору і музичного середовища наразі є метою даної наукової розвідки і підтверджує актуальність обраної теми магістерської роботи.

Джерельна база дослідження. В процесі роботи над магістерським дослідженням нами виявлено та опрацьовано друковані та інтернет-джерела з проблематики наукового вивчення. Це законодавчі та нормативно-правові документи, що визначають напрями розвитку та регламентують діяльність в культурно-мистецькому середовищі України, зокрема концертно-гастрольну практику та норми авторського права в сфері музичного виконавства [41; 60 – 68]. Також досліджено та залучено міжнародні документи, зокрема, ЮНЕСКО та Ради Європи, що ратифіковані в Україні і є орієнтирами євроінтеграційних процесів та створюють правову основу міжнародного співробітництва в галузі [8; 79; 80].

Важливим корпусом джерел є дослідження, що презентують сучасні тенденції арт-менеджменту, організаційно-управлінські засади концертної та гастрольної діяльності, маркетингу культурних послуг: Ф. Котлер та Дж. Шефф «Всі квитки продані. Стратегії маркетингу виконавських мистецтв» [33], Б. Кнаузе «Арт-менеджмент і його складові» [38], Л. Коган «Мистецтво і ми» [39], Ф. Колбер «Маркетинг у сфері культури і мистецтв» [40], Є. Дуков «Маркетинг філармонічної діяльності» [14]; а також навчальні підручники та посібники: Котлер Ф. «Менеджмент» та «Основи маркетингу» [45; 46], Л. Зеленська «Івент-менеджмент» [22], С. Яроміч «Менеджмент у сфері культури» [107], В. Холопова «Музика як вид мистецтва» [96]; колективна хрестоматія під редактуванням О. Копієвської «Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики» [78] та ін. Зазначені праці висвітлюють широке коло теоретичних та практичних питань організаційно-управлінської діяльності в сфері культури і мистецтва, визначають її як самостійно сформовану професійну діяльність та науку третього тисячоліття.

Теоретико-методологічні й практичні питання сучасної державної політики у сфері культури висвітлено в наукових доробках О. Копієвської «Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» [43], Д. Борисенко «Державна політика у сфері культури: її сутність та

особливості реалізації» [43], Н. Дяченко «Державна культурна політика в Україні та її вплив на регіональний розвиток: огляд підходів і методів» [20].

Незаперечний інтерес для нашої роботи становлять дисертаційні дослідження науковців у яких ґрунтовно досліджено питання історії становлення та формування традицій європейського та українського концертно-філармонічного виконавства, представлення академічної музики, сучасних тенденцій галузі: І. Довжинець «Музичне середовище Сум у призмі сучасного музикознавства» [11], Є. Дуков «Концерт в історії західноєвропейської культури» [16], Т. Зінська «Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ початку ХХІ століття» [32], О. Злотник «Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ століття» [33], Н. Савельєва «Музичне просвітництво в діяльності концертно-філармонічних організацій: теорія, історія, практика» [73], Б. Смирнов «Слухачі симфонічного концерту в сучасному соціокультурному просторі» [77], С. Рибін «Формування професійної культури організаторів концертно-гастрольної діяльності» [71], М. Швед «Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі (1990–2005 рр.)» [100], О. Якимчук «Становлення музичного життя Луганщини першої половини ХХ століття» [105].

Теоретичні, історичні та практичні засади музичного просвітництва в діяльності концертно-філармонічних організацій вичерпно представлені в працях російських вчених Н. Савельєвої «Концертно-філармонічна діяльність в контексті музичного просвітництва» [71], Л. Мельникової «Організація тематичних концертів» [55], Б. Смирнов «Слухачі симфонічного концерту в сучасному соціокультурному просторі (штрихи до соціологічного портрету)» [77]. Серед вітчизняних дослідників проблемам філармонічної діяльності присвячені наукові праці Я. Лисенко «Музичне просвітництво як різновид культуротворчої та виховної діяльності» [49], Н. Туровської «Концертно-філармонічна діяльність в контексті музичного просвітництва студентів» [86].

Ми спиралися на ґрунтовні праці української музикознавиці І. Довжинець, яка активно досліджує міський музичний простір, історичне минуле і сьогодення великих і малих міст, зокрема і Сум. Значний фактичний матеріал міститься в працях «Мистецьке середовище Сумщини середини ХХ століття. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти», «Музичне середовище українців: реалії та перспективи», «Bach-fest» і «Organum» як територія музичного бароко» [9 – 15].

В процесі дослідження ми зверталися до публікацій науковців за проблематикою нашої магістерської роботи, які містяться в фахових періодичних виданнях [3; 25; 31; 34; 36; 50; 51; 58; 59], а також спиралися на висновки, які узагальнені і подані в матеріалах науково-практичних конференцій різного рангу, аналітичних довідках галузевих відомств та міністерства [34; 69; 74; 78; 81; 82; 84; 94].

Важливе значення для розуміння культури як суспільного феномена, її місця і ролі в житті суспільства мають концептуальні підходи до визначення її сутності, що викладені в працях вітчизняних учених: В. Єрошенко «Музична культура як результат духовної діяльності людини» [26], Н. Жукова «Соціально-художня комунікація в умовах сучасної культури» [27], Л. Зеленська «Суб'єкти сучасного ринку івент-послуг в Україні» [30], О. Маркова Е. «Проблеми музичної культурології» [53], А. Муха «Композитори світу в їх зв'язках з Україною» [57], А. Чумакова «Функціональні можливості музичного мистецтва як форми суспільної свідомості» [98] та ін.

Для уточнення і характеристики теоретичних положень, базових понять нашого дослідження, а також з метою аналізу сучасної терміносистеми галузі була потреба звернутися до довідникових видань, словників та енциклопедій [5; 22 – 24; 29; 44; 48; 52; 76; 90 – 92; 95; 104; 109].

Як інформативне джерело нами проаналізована та використана інформація, що представлена в мережі Інтернет. Для всебічного вивчення об'єкту дослідження була потреба звернутися до офіційних сайтів міжнародних музичних асоціацій, оргкомітетів вітчизняних та європейських

фестивалів та конкурсів, діяльність яких пов'язана з підготовкою та реалізацією масштабних культурно-мистецьких проєктів [110; 112; 117; 118; 121]. На офіційному сайті Сумської обласної філармонії, містяться вичерпна інформація про її організаційно-творчу діяльність (установчі документи, графіки та формати концертних заходів, особливості роботи в умовах карантинних обмежень); дані про мистецькі колективи і їх творчі здобутки; міжнародну співпрацю (проведення та участь в фестивалях, конкурсах, культурно-мистецьких проєктах) тощо. Представлено анонси (афіша) майбутніх концертів та заходів, в яких філармонічні колективи та солісти прийматимуть участь [122]. Багатий фактологічний матеріал представлений на професійних веб-порталах, сайтах українських філармоній, концертних та продюсерських організацій, концертно-видовищних установ [113; 115; 116; 119; 123.]. Для аналізу сучасного стану концертно-філармонічної діяльності в Україні ми користувалися статистичними матеріалами, які представлені на сайті Державної служби статистики та Сумської міської Ради [114].

Відаючи належне значення проаналізованим вище науковим працям вітчизняних і зарубіжних вчених, зауважимо, що дослідницькі інтереси науковців лише побіжно зачепили окремі аспекти вітчизняної концертно-філармонічної діяльності, зокрема питання музичного просвітництва. А широке коло нагальних питань, як от управління філармонічною практикою, трансформація форм концертно-філармонічної діяльності в умовах соціокультурних перетворень, особливості концертного проектування сучасних філармонічних організацій, роль філармоній в духовному розвитку нації, а також забезпечення ними необхідних умов для задоволення культурних запитів громадян, особливості музично-просвітницької роботи з дитячою аудиторією, перспективи міжнародного співробітництва і професійного обміну тощо, лишилися поза увагою наукової спільноти. Що і підтверджує актуальність нашої магістерської роботи.

Об'єкт дослідження – концертно-філармонічна діяльність в Україні.

Предмет дослідження – стратегічні напрями та подальші перспективи розвитку концертно-філармонічної діяльності в Україні.

Мета роботи – дослідження концертно-філармонічної діяльності як складової соціокультурної практики в Україні, її стратегічних напрямів та подальших перспектив.

Для досягнення означеної мети нами були визначені такі *наукові завдання*:

- Виявити та дослідити джерела за проблематикою магістерської роботи;
- Охарактеризувати концертно-філармонічну діяльність як теоретичну категорію;
- Визначити жанрову структуру та тематичну направленість філармонічних концертів, їх місце в структурі культурно-мистецьких заходів;
- Дослідити історичні засади становлення та розвитку концертно-філармонічних організацій в Україні;
- Проаналізувати стратегічні напрями та форми філармонічної діяльності в умовах сучасних соціокультурних перетворень;
- Дослідити особливості концертного проектування філармонічних організацій, охарактеризувати типологію та принципи формування концертних програм;
- Дослідити міжнародний конкурсно-фестивальний рух як чинник розвитку філармонічної діяльності;
- Дослідити культуротворчий потенціал Сумської обласної філармонії як суб'єкта соціокультурної практики регіону та міжнародних мистецьких зв'язків;
- Визначити подальші перспективи Сумської обласної філармонії.

Методологічною основою магістерського дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та пов'язані з ним принципи історизму і наукової об'єктивності при висвітленні подій та фактів. В ході наукового вивчення

нами застосовувався комплекс загальнонаукових та спеціальних *методів дослідження*:

- джерелознавчий, термінологічний, аналізу наукової літератури, систематизації та узагальнення теоретичного матеріалу;
- конкретно-історичний, що дозволив всебічно дослідити концертно-філармонічну діяльність України та конкретного Сумського регіону в контексті існуючих соціокультурних чинників;
- застосування семіотичного підходу забезпечило можливість розглянути концертно-філармонічну практику як частину єдиного соціокультурного процесу;
- аксіологічний метод визначив цілісний підхід до об'єкту вивчення;
- порівняльний метод використано для аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкту;
- також нами застосовувалися типологічний, статистичний, методи аналізу і синтезу тощо.

Базою нашого дослідження є Сумська обласна філармонія.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у представленні концертно-філармонічної діяльності як соціокультурного феномену, визначенні і обґрунтуванні нових висновків у даній галузі культурно-мистецької практики, що мають теоретичне та практичне значення, сприяють оптимізації діяльності філармонічних організацій в сучасних умовах культурних перетворень.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні та розширенні культурологічних підходів у дослідженні теоретичних і практичних засад концертно-філармонічної діяльності. Дана робота може бути базою для подальших наукових вивчень в галузі, сприяти розвитку понятійного апарату.

Практичне значення дослідження. Висновки та пропозиції, викладені в магістерській роботі впроваджуються в практику менеджменту та активізації діяльності Сумської обласної філармонії з метою покращення її роботи. Вони також будуть корисні практикам концертної галузі, гастрольної діяльності, конкурсного та фестивального руху. Можуть використовуватися в навчальному процесі, зокрема у самостійній роботі студентів фахових освітніх установ.

Апробація результатів дослідження. Матеріали та результати магістерського дослідження були представлені у Збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції Київ, 30 вересня 2022 р. Київ : НАКККиМ, 2022 / Культурні доміанти ХХІ століття: мистецька освіта. Тема доповіді – Культуротворчий потенціал Сумської обласної філармонії як суб'єкта соціокультурної практики (с. 200-203).

Структура магістерської роботи зумовлена визначеною метою та дослідницькими завданнями, відповідає логіці системного пізнання. Складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, що підсумовують вивчення, списку використаних джерел (124 позиції) та 8 додатків. Загальний обсяг роботи 133 стор.

У *вступі* визначається актуальність обраної теми наукового дослідження; проаналізовані джерела; визначаються об'єкт, предмет, наукові завдання для досягнення мети роботи; охарактеризовано комплекс методів, що застосовувалися в процесі вивчення проблематики роботи; зазначено наукова новизна та практичне застосування висновків і результатів дослідження.

Перший розділ висвітлює теоретичні засади концертно-філармонічної діяльності, жанрову структуру, тематичну та соціальну направленість філармонічних заходів. Подана загальна історична ретроспектива становлення та розвитку концертно-філармонічних організацій в Україні.

У *другому розділі* аналізується мережа вітчизняних філармоній, стан та форми концертно-філармонічної діяльності в умовах сучасних

соціокультурних трансформацій, принципи формування концертних проєктів філармоній. Охарактеризовано участь українських філармоній в міжнародному конкурсному-фестивальному русі, що є складовою концертної діяльності та активізації культурно-мистецького життя країни.

У третьому розділі на прикладі Сумської обласної філармонії досліджено історичні засади розвитку та культуро-творчий потенціал філармонії як суб'єкта соціокультурної практики; визначено її роль в мистецькому житті регіону, участь в реалізації вітчизняних та міжнародних культурних проєктів; окреслені перспективи подальшого розвитку, надано рекомендації щодо удосконалення концертно-філармонічної діяльності.

Висновки підсумовують результати магістерського дослідження і містять рекомендації, що сприятимуть подальшому розвитку філармонії.

Додатки ілюструють викладений у роботі матеріал.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕРТНО - ФІЛАРМОНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Концертно - філармонічна діяльність як теоретична категорія: зміст, функції, характеристика базових понять.

Концертно-філармонічна діяльність – складне соціокультурне явище, яке історично сформоване під впливом, економічних політичних та культурних чинників. Знаходиться на межі об'єднання багатьох галузей життєдіяльності людини – таких, як музика, театр, музичне виконавство, література, просвітництво, фахова освіта.

Прикметною рисою концертно-філармонічної діяльності є багатий спектр можливостей і ресурсів впливу на суспільство, оскільки саме мистецтво грає визначальну роль у формуванні картини світу людини, її світосприйняття, є невід'ємною складовою культурного життя суспільства. Ідеї, думки і почуття, оформлені у художні образи, сприймаються та засвоюються аудиторією набагато краще – в цьому і є велика сила мистецтва.

Як багатогранний процес концертно-філармонічна діяльність має свої *визначальні характеристики*:

- культурний феномен, історично складена форма організації і регулювання мистецького та культурного життя, що орієнтована на художні смаки та уподобання суспільства;
- елемент соціокультурної сфери, який розвивається в умовах ринкової економіки та свідчить про мистецький потенціал міста, регіону та країни в цілому;
- сукупність державних концертних організацій і підприємств (філармоній, виконавських філармонічних та академічних колективів (як от оркестрів, камерних інструментальних та вокальних ансамблів, капел, хорів), які здійснюють ефективну організаційну і управлінську

роботу, у сфері комерційної та державної виконавської (концертної / гастрольної) діяльності;

- поєднує в собі риси виховання і просвітництва, ставить за мету збереження і популяризацію національного та світового музичного надбання засобами мистецтва, а також забезпечує організацію змістовного дозвілля тощо.

В процесі становлення філармонічної діяльності викреслилось її головне завдання, яке завжди полягало у широкому поширенні ідейно-художніх установок академічного мистецтва, посилення впливу музичного творчості в соціумі. Відповідно до цього, концертно-філармонічна діяльність забезпечує реалізацію низки важливих *соціокультурних функцій*, які ми розглянемо і охарактеризуємо детально:

Просвітницька – одна з найважливіших функцій концертно-філармонічної діяльності, яка окреслилась на початковому етапі її становлення і залишається актуальною сьогодні. Просвітницька природа філармонічної діяльності визначає її особливе місце в культурному просторі. Культура формує змістовне середовище суспільного буття, визначає цінності і поведінку людей, регулює суспільну свідомість. Музичне просвітництво займає чільну роль в цьому процесі, а концертні організації – філармонії, виконують роль культурно-просвітницьких центрів. Цю думку поділяють ряд науковців, зокрема Н. Савельєва, Я. Лисенко [73, С. 13; 48, С. 93-101]. Відомий композитор і педагог Д. Кабалевський запевняв, що «музично-просвітницька діяльність породжує особливе знання, що впливає на весь духовний світ молоді, насамперед, на їх моральність» [35, С. 127].

Освітня функція тісно пов'язана з попередньою і передбачає активну участь у художньому процесі слухачів/глядачів філармоній, їх знайомство з життям і творчістю композиторів, мистецьких шкіл, цілих епох, окремих країн. Долучення аудиторій до кращих зразків класичного та сучасного світового і національного музичного мистецтва значно розширює обізнаність та кругозір людей, спонукає до подальшого освоєння цієї сфери, активізує

розумову та пізнавальну діяльність особистості, формує особистість як активного учасника процесу.

Естетична – є специфічною функцією як для мистецтва взагалі, так і для концертно-філармонічної діяльності зокрема. Це особлива функція, спрямована на задоволення духовних потреб людей, сприяє розумінню прекрасного в усіх проявах суспільної практики. Функція також покликана забезпечити популяризацію традицій виконавської майстерності, передусім у сфері академічної музики, формувати і розвивати естетичні і художні погляди, орієнтири, відносини, смаки та потреби широких суспільних верств. Є поштовхом до пробудження творчих починань, стимулом розуміння краси і бажання привнести її у власне життя людини.

Так, досліджуючи систему музичного просвітництва та його естетичного спрямування науковець Н. Трутовська стверджує, що «воно реалізується засобами концертно-філармонічної діяльності, стає поштовхом до формування художньо-естетичного смаку і ціннісних орієнтацій людей. Постійне залучення до високих взірців музичного мистецтва впливає не тільки на набуття ними музично-слухового досвіду та професійних знань, але й дарує відчуття свободи, пізнання справжньої краси та самодостатності» [86, С. 71].

Ідейно-виховна функція передбачає формування у слухачів цілеспрямованості, мобілізації особистих чеснот та соціальних орієнтирів в процесі долучення до кращих взірців світового та національного музичного мистецтва. Виховний потенціал концертного заходу у даному разі використовується як засіб педагогіки тому, що «етичні емоції, які виникають у процесі спілкування з музикою, опосередкованим шляхом спонукають особистість до здійснення майбутньої дії, тобто формують певну установку на майбутнє сьогодні» [7; 25, С. 20 - 27].

Ідейно-виховна функція безпосередньо пов'язана з *ідеологічною* функцією, зміст якої полягає у формуванні національної свідомості і патріотичного виховання засобами філармонічного мистецтва, а також з

ціннісно-орієнтаційною функцією, яка спрямована на формування у людей системи поглядів та орієнтирів щодо збереження та засвоєння мистецьких традицій, їх подальшого розвитку. Зазначені функції не лише впливають на аудиторію, а й спонукають «сприймати, реагувати, трансформувати ідеї автора та виконавця на особистому рівні, формувати нові ідеї й соціальні замовлення» [98, С.239]. В даному випадку констатуємо, що вплив музичного мистецтва має двовекторний особистісно-соціальний характер, де соціальне віддзеркалюється в індивідуальних відчуттях та емоціях людини.

Важливою на наш погляд є *комунікативна* функція, яка орієнтована на забезпечення духовного єднання, розширення спілкування, обмін досвідом, налагодження соціокультурного діалогу між представниками різних культур, країн, національних, соціальних та вікових груп, що об'єднуються любов'ю до мистецтва. Наукові підходи вчених, зокрема В. Холопової і А. Чумакової, щодо визначення функціонального наповнення музичного мистецтва та філармонічної діяльності, ґрунтуються на позиції, що вони є специфічним мисленням та практичною сферою діяльності людини, а їх головне призначення – спілкування, об'єднання суб'єктів такої діяльності (артистів-виконавців, слухачів, мистецтвознавців тощо) навколо яскравого позитивного ідеалу – у даному випадку музики. Таке об'єднання через музичне мистецтво не ізолює людину в соціумі, а навпаки збагачує емоційно, інформативно, естетично [96]. Автори акцентують увагу на етичному змісті музичного мистецтва, що презентується концертно-філармонічною діяльністю, оскільки воно має дієві засоби етичного впливу, зокрема емоційне співпереживання, яке, на переконання авторів, є тотожним співчуттю, однієї із головних категорій етики [96; 98, С. 236].

Філармонічно - концертна діяльність формує художньо-естетичну інформаційну систему. Тож, характеризуючи *інформаційну* функцію, українська дослідниця Г. Локарева зазначає, що твір музичного мистецтва «... являє собою складне структурне утворення. ... цілісну систему окремих типів інформації, тобто твір мистецтва є інформаційною системою ... і

виконує ряд функцій, тобто сприяє розвитку, формуванню, впорядкуванню, осмисленню, утвердженню особистості. Завдяки інформації, яку містять твори мистецтва, відбувається художнє осмислення особистістю навколишнього світу через художні (естетичні) цінності» [50, С. 227-228].

Також варто зазначити ряд важливих функцій філармонічної діяльності, серед яких: *гедоністична функція* – обумовлюється здатністю музичного мистецтва приносити слухачам насолоду, підкреслює самоцінність людського буття, є зразком гуманного ставлення до оточуючого світу і індивіда в ньому, привносить яскраву палітру емоційних переживань; *творчої реалізації* – для усіх учасників процесу – як членів музичного колективу в процесі спільної творчої діяльності, так і слухачів, яких спонукають та заохочують до мистецького самовираження; *дозвіллева* – полягає у можливості організації людей в сфері вільного часу, їх змістовного дозвілля тощо.

Функціональне наповнення феномену концертно-філармонічної діяльності, орієнтація її на пропаганду музичного мистецтва в суспільному середовищі є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Зазначені функції, доповнюючи одна одну, утворюють ціле, демонструючи діапазон можливостей та вимог до музичного мистецтва у сучасному світі.

Філармонічну діяльність здійснюють концертні установи – філармонії, які у сфері музичного проствіництва є традиційними формами популяризації музичних творів. За тлумаченням, що його знаходимо в словниках та довідниках, *філармонія* (від грецького *phileo* – любити і *harmonia* – гармонія, музика) – це основний вид конкретної організації (музичне об'єднання, установа) в галузі академічної музики, які мають у своєму розпорядженні концертні зали, різноманітні за складом творчі колективи та займаються організацією концертів, гастролей виконавців, розвитком і пропагандою музичного мистецтва, а також музичним просвітництвом. Переважна більшість заходів проводиться в філармонічних концертних залах, які є

спеціальними концертними майданчиками, що відповідають акустичним стандартам та технічним умовам для виконання академічної музики [104].

Засновані в XIX ст., філармонії розвинулись в потужні культурно-мистецькі осередки, які наразі активізують культурно-мистецьке життя міст і регіонів, сприяю художньому становленню, просуванню та підвищенню виконавського рівня музикантів, процесу їх творчої реалізації, впливають на процеси трансформації фахової освіти, є активними учасниками формування єдиного світового культурного простору, артистичного обміну з концертними організаціями інших країн, налагодження широких галузевих комунікацій тощо.

Така багатогранна та різновекторна діяльність філармоній зумовила *цілі і завдання*, які є актуальними в реаліях сьогодення:

- пропаганда професійного музичного мистецтва, збереження та популяризація надбань вітчизняної та світової музичної спадщини;
- створення сприятливих умов для творчості, професійного зростання виконавців, пошук та просування нових талантів;
- розвиток жанрів професійного філармонічного мистецтва та виконавства, їх гідне представлення в Україні та поза її межами;
- формування позитивного сприйняття концертно-філармонічної діяльності в суспільстві, досягнення іміджевих цілей філармонії як культурно-мистецького осередку регіону;
- залучення широких мас до музичного мистецтва, спонукання до творчої самореалізації;
- організація представницької діяльності в політичному, економічному, соціальному та культурному середовищі засобами активної участі в загальнодержавних заходах, конкурсних змаганнях, форумах та фестивалях різного рівня;
- розширення географії концертної та гастрольної діяльності з метою забезпечення культурними благами широкі верстви громадян;

- спільна реалізація міжнародних культурно-мистецьких проєктів, налагодження широкого культурного співробітництва.

Виконання зазначених завдань визначають пріоритети в діяльності вітчизняних філармоній.

Практика концертної і гастрольної діяльності активізувала перед менеджментом вирішення конкретних завдань, які тісно пов'язані та обумовлюються сучасною соціокультурною ситуацією в країні, економічними особливостями історичного періоду, існуючим попитом на мистецькі товари / послуги та актуальними процесами інтеграції національної культури і виконавства в світове та європейське співтовариство.

В межах нашого магістерського дослідження ми використовуємо низку теоретичних понять та термінологічних визначень, які забезпечують всебічне вивчення обраної проблематики. Коротко охарактеризуємо їх:

Академічна музика – сукупність музичних жанрів професійного музичного мистецтва, які склалися історично, увібрали традиції національних мистецьких шкіл та є надбанням світової музичної культури.

Концертна діяльність в галузі академічної музики – діяльність, яка пов'язана зі створенням, організацією та публічним показом/виконанням концертних програм за участі професійних оркестрів (симфонічних, камерних, духових, народних інструментів), хорових і танцювальних колективів (хорів, капел, ансамблів пісні і танцю), камерно-інструментальних, вокальних, вокально-інструментальних і народних ансамблів, а також солістів (вокалістів, інструменталістів), читців майстрів художнього слова, лекторів-музикознавців [104].

Концерт – мистецький захід, мета якого публічне виконання попередньо складеної концертної програми.

Філармонічна концертна програма – одна, або кілька поєднаних між собою музичних, музично-літературних, музично-хореографічних композицій, які виконуються в одному концерті, підготовка яких потребує використання творчих, інтелектуальних, менеджерсько-організаційних,

фінансових ресурсів та мистецьких технологій. Розробляється творчими відділеннями філармоній.

Виконавець – фізична або юридична особа (ансамбль, оркестр, хор або будь-який інший творчий колектив академічного музичного мистецтва, соліст, диригент, режисер, актор розмовного жанру тощо), яка здійснює професійну діяльність зі створення або виконання музичних та літературних творів.

Гастролі (тур) – безперервна серія виступів творчого колективу (виконавця, артиста) на різних майданчиках, у різних місцях як свого регіону (регіональні гастролі), так і в іншій країні (зарубіжні гастролі) [29, С. 19].

Фестиваль академічної музики – мистецька подія, художнє дійство, що має культурне і соціальне значення, проводиться за визначеною періодичністю та передбачає огляд досягнень певного виду та жанру музичного і виконавського мистецтва у формі концертних програм, які відповідають конкретній темі, ідеї та характеризується особливими вимогами до якості мистецького продукту [29, С. 75].

Музичний конкурс – публічні мистецькі змагання в галузі виконавського, композиторського чи диригентського мистецтва, які проходять у відповідності до попередньо визначених умов, регламенту, складу учасників, тематичної і жанрової спрямованості репертуару [29, С. 39].

1.2. Філармонічні концерти в структурі культурно-мистецьких заходів: жанрова структура, тематична направленість, соціальні показники.

Історично склалося, що пріоритетним напрямом діяльності сучасних філармонічних організацій є концертне виконавство. Філармонії мають багаторічний досвід цілеспрямованої професійної діяльності в даній сфері, сформовану систему практичних навичок концертної роботи, а також потенціал, що передбачає модернізацію та пошуку нових форм, відповідно до

реалій і потреб сьогодення. Саме філармонічний (академічний) концерт відносяться до числа важливих культурних маркерів, посідає чільне місце в структурі мистецьких заходів, основна мета яких – популяризація світових та національних здобутків музичної творчості, виконавського мистецтва, просвітницька діяльність серед широких верств населення.

Аналіз наукових досліджень за цією проблематикою свідчать, що внаслідок історичного розвитку XVIII – XIX ст.ст. концертна практика сформувала три основні *види концертів*:

- філармонічний – це жанр серйозної класичної музики і літератури, орієнтованої на підготовленого слухача;
- дивертисмент – під егідою театру і для його відвідувачів;
- концерт-шантан – розважальні концертні програми в ресторанах, барах, пабах і готелях, що мали за мету дозвілля відвідувачів.

XX ст. внесло суттєві зміни в культурно-мистецьке життя суспільства, а концертна діяльність набула подальшого розвитку та почала орієнтуватися на широкі аудиторні групи, котрі отримали доступ до професійного мистецтва в його жанровому, видовому та тематичному розмаїтті. Наразі, на межі XX – XXI ст.ст. концерт трансформувався у самостійний вид мистецтва, увібравши в себе жанри від академічної, камерної і симфонічної музики до жанрів розважальних.

В межах нашої роботи ми проаналізували трактовку терміну «концерт», що подана в різних джерелах (енциклопедіях, словниках, довідниках) та різними науковцями. Наведемо деякі з них. Так, «Академічний тлумачний словник української мови» трактує концерт як «прилюдне виконання музичних, балетних, естрадних та ін. номерів за програмою» [76, С. 275].

Л. Зеленська визначає концерт як «виконання музичних і вокальних творів, а також естрадних, драматичних і хореографічних номерів, об'єднаних певною програмою та тематикою; це видовищний музичний

спеціальний захід (масовий або камерний), що проходить у закритому приміщенні або просто неба» [29, С. 40].

Російський дослідник історичних засад концертної діяльності Є. Дуков з позицій теорії комунікації оцінює філармонічний концерт як поширений засіб неопосередкованого спілкування артиста і публіки, а в узагальненому плані – як контакт різних пластів культури, що склалися історично і географічно в процесі їх еволюції [18, С. 151-168].

На нашу думку, найбільш повним є тлумачення терміну «концерт», що міститься в «Енциклопедії сучасної України». Зокрема, там йдеться, що *концерт* – (італ. *concerto* – відповідність, узгодження, від лат. *concertare* – змагатися, взаємодіяти) – форма публічного презентування музичних творів чи їх виконання за попередньо оголошеною програмою одним (сольний концерт, рідше – речитал; сольний концерт фортепіанної музики – клавірабенд) чи декількома музикантами або виконавськими колективами, як правило, в спеціально пристосованому приміщенні (концертні зали, філармонії тощо) або під відкритим небом (стадіони, площі та ін.). У концерті можуть брати участь декілька солістів, ансамблі, оркестри, хори, групи виконавців [24].

Концерт є синтетичною формою і видом публічного виступу, який зазвичай поєднує різножанрове мистецтва. Науковці відмічають спільність історичних витоків, наявність визначальних рис та сучасних форм, що притаманні як концертній діяльності, так і такими видами виконавства, як театр, хореографічне та циркове мистецтво. Однак, концертне виконавство набуло специфічних, притаманних лише йому ознак.

Практика концертної діяльності визначає два основних види концертів в залежності від характеру репертуару, що виконується. Це *філармонічний концерт* (від грецького *phileo* – люблю і *harmonia* – гармонія) і *естрадний концерт* (від латинського *stratum* – настил, поміст). Таке організаційне розділення концертів склалося ще в 30-ті рр. ХХ ст., коли існували філармонії, до складу яких входили академічні й народні колективи та

естрадні концертні організації, репертуар яких орієнтувався на виконання легкої вокальної і інструментальної музики, номерів розмовного, хореографічного та циркового жанрів. Однак, маємо зауважити, що такий поділ не відповідає сучасній організації концертної діяльності та науковим поглядам сучасного мистецтвознавства. Знання жанрової специфіки репертуару та змісту концертної діяльності передусім потрібне для розуміння суті різноманітних напрямів концертної творчості, організаційному та фінансовому менеджменту концертних програм, умов їх реалізації, планування, обліку, застосування сучасних мистецьких технологій, вибору ефективної інформаційної підтримки концертів тощо.

Також, існує класифікація концертів за такими ознаками:

- За жанрами мистецтва – музичні, літературні, змішані;
- За цільовим призначенням – поточні, звітні, святкові, ювілейні;
- За місцем проведення – стаціонарні, виїзні, гастрольні;
- За складом учасників – любительські/аматорські, професійні, змішані;
- За кількістю учасників – сольні, колективні, зведені;
- За характером цільової аудиторії – для професіоналів, меломанів-любителів, певної вікової групи (дітей, учнів, студентів), певної соціальної чи професійної групи (для жінок, ветеранів, освітніх працівників і т.д.);
- За способом побудови програми – тематичний, збірний (дивертисмент – складається з номерів різних жанрів), театралізований;
- Комерційні та благодійні тощо [109; 120; 29, С. 30].

Однак, наголосимо на умовності такого ранжування.

Будь-який концерт – це завершена сценічна форма, яка має свої притаманні лише їй особливості змісту, побудови, художні принципи і мистецькі технології. В межах нашого дослідження вважаємо за доцільне детально проаналізувати різновиди саме філармонічних концертів та охарактеризувати їх специфіку.

Зауважимо, що своєрідність філармонічного концерту, як самостійної програми, зазвичай визначається завданнями, потребами та естетичними запитами певної слухацької аудиторії, а також виконавськими і організаційно-творчими можливостями конкретної філармонії і виконавців. Визначальною рисою таких концертів є їх орієнтація на пропаганду високохудожніх і музичних творів, досить складних за формою, змістом та жанрами. Вони вимагають підготовленості аудиторії та високої професійної майстерності артистів-виконавців.

Класифікація видів філармонічних концертів, що прийнята в науковому дискурсі подана в таблиці 1 (за С. Яковлевою) [106].

Таблиця 1

Класифікація за формою					
Лекція	Лекція-концерт	Лекція-диспут	Концерт-бесіда	Концерт з коментарями	Просвітницький концерт
Класифікація за обсягом					
Мініформа концерту		Класична форма концерту	Циклічна форма концерту		Концертний марафон
Класифікація за складністю організації					
Прості			Складні (змішані)		
Класифікація за тематикою					
Монотематичні			Політематичні		
Класифікація за аудиторією					
За віком (діти, молодь, середній вік, літні люди)		Змішана (вік, професія, соціальний стан)		Музично-професійна	Любительська
Класифікація за соціально-економічними показниками					
Публічні концерти		Благодійні концерти		Загальнодоступні (безкоштовні) концерти	
Класифікація за жанрами					
Концерт-монографія	Концерт-монстр	Музична асамблея	Музично-просвітницький салон	Літературно-музична вітальня	
Класифікація за музично-виконавським складом					
Сольні концерти (вокальні, інструментальні)	Камерно-ансамблеві концерти	Симфонічні концерти	Хорові концерти	Оперні фрагменти в концертному виконанні	
Класифікація за зв'язком з медіапростором					

Радіо	Телебачення	Звуконосії	Інтернет-простір	Повномаштабний екран
-------	-------------	------------	------------------	----------------------

Така класифікація не є вичерпною, однак визначає основні види концертів. Охарактеризуємо їх більш детально.

До *філармонічних (академічних) концертів* відносяться такі:

- *Симфонічні* – концерти симфонічних оркестрів, програми яких включають симфонії, сюїти, кантати, ораторії, симфонічні поеми, циклів і т.ін. Типовий симфонічний концерт передбачає виконання увертюри, оркестрові фрагменти або сцени з відомих оперних/музичних театральних спектаклів та концерту для будь-якого інструменту (фортепіано, скрипки, віолончелі, кларнета, органа та ін.) з оркестром у його першому відділенні і безпосередньо самої симфонії у другому. Симфонічний концерт є монументальним та найбільш соціалізованим явищем музичного мистецтва, потребує певного рівня культури аудиторії концертної зали, а також високої виконавської майстерності артистів-оркестрантів.

- *Камерні* – концерти камерних оркестрів/ансамблів, камерних хорів/ансамблів (невеликих колективів, до складу яких входять 4 – 12 музикантів), часто за участі солістів-вокалістів або інструменталістів. Проводяться в невеликих приміщеннях для невеликого кола слухачів. Мають репертуарну спеціалізацію – виконуються музичні твори малих форм – сонати, тріо, квартети, квінтети.

- *Концерти хорових і танцювальних колективів* – хорових колективів, капел, вокальних ансамблів, ансамблів пісні і танцю.

- *Концерти оркестрів та ансамблів народних інструментів, духових інструментів, вокально-інструментальних, джазових;*

- *Концерти сольних виконавців* – оперних і камерних вокалістів, солістів-інструменталістів, артистів балету, майстрів художнього слова, читців та ін., які орієнтуються на класичний репертуар. Для супроводу сольних виконавців в таких концертах залучаються концертмейстери-акомпаніатори, оркестри та ансамблі.

- *Музично-літературні* – вид змішаного філармонічного концерту в програмі якого виконуються як музичні, так і літературні твори. Склад учасників такого концерту широкий – вокалісти, інструменталісти, актори-читці та майстри художнього слова, артисти балету тощо.

- *Тематичний концерт* – особливий вид концерту, що присвячений одній провідній темі. Українські і зарубіжні дослідники, зокрема Л. Мельникова, Н. Савельєва, Н. Туровська визначають просвітницьку природу тематичного концерту наголошуючи на тому, що філармонічна діяльність займає особливе місце в культурному просторі, формує змістовне середовище, систему цінностей, збагачує музично-естетичний досвід і рівень знань слухачів [55; 72; 73; 86]. Н. Савельєва підкреслює, що «тематичний концерт – художнє явище, яке являє собою композицію з ряду музичних творів, пов'язаних єдиним задумом і містить морально-етичну ідею або сюжетну лінію. У соціальному контексті – це форма функціонування системи музичного просвітництва, що забезпечує поширення у соціумі змісту феноменів музичного мистецтва і формує морально-етичні орієнтири суспільства, його музичну свідомість» [73, С. 8]. Це один з найпоширеніших видів концерту в діяльності філармоній, несе в собі концепцію, що створює цілісне уявлення про певне значиме явище музичної культури – музичний стиль, жанр виконавського мистецтва, творчість і мистецьку спадщина композитора, історію створення та задум відомого значущого музичного твору тощо [73, С 20]. Л. Мельникова зазначає, що «організація і проведення тематичних концертів реалізує пізнавальну функцію, ...вони допомагають слухачам та виконавцям засвоїти досвід попередніх поколінь, а також осягнути сучасні тенденції, пізнати глибинну сутність загальнолюдських цінностей, що втілені у музичних образах, набути власної індивідуальної позиції у світі культури» [55].

Тематичні концерти, в свою чергу, класифікуються за формою і розрізняються за обсягами вербальної та музичної інформації і співвідношенням між ними [106, С. 4]. *Різновидами* тематичного концерту є:

- ✓ *Лекція-бесіда* – головною в цьому заході є інформація про музику, а сама музика є образною ілюстрацією, доступною для розуміння аудиторією, яка також залучається до творчого спілкування.
- ✓ *Лекція-концерт* – має більше музичного матеріалу, в їх структуру окрім виконання творів також включають анотований текст-пояснення прослуханого музичного матеріалу, що складає цілісне уявлення про нього; розрізняють лекції-концерти стильового, жанрового, історичного та біографічного плану. Проблемний характер концерту-лекції спонукає слухачів до роздумів, емоційного переживання; набуває характеру популяризації і наукового просвітництва, які об'єднані темою та ідеєю.
- ✓ *Лекція-диспут* – концертний захід в якому музика є предметом дискусії та обговорення ведучого і аудиторії. Його специфіка – в полемічних судженнях, в можливості учасників диспуту поділитися власним баченням про феномен музичного твору.
- ✓ *Концерт з коментарями* – музика є головною складовою, а словесна інформація – допоміжним інструментарієм, який використовується ведучим-музикознавцем для пояснення особливостей музичного твору, художніх явищ тощо [106, С. 4].
- ✓ *Концерт-монографія* – представляє програму виключно з творів одного автора, передбачає монолітну композицію у синтезі звучання музики та стислих коментарів, які дозволяють змалювати мистецький та особистий портрет композитора, у загальних рисах окреслити риси його творчості, історію написання творів тощо [86, С. 72 – 73; 106, С. 4 – 5].
- ✓ *Концерти-присвяти* – до річниць та ювілеїв композиторів, відомих виконавців, творчих колективів; до них відносяться концертні програми до національних та державних свят.
- ✓ *Концерти-зустрічі* – творчі спілкування з ушанованими митцями (композиторами, артистами-виконавцями) з представленням їх музичних творів та короткими поясненнями.

Різновиди тематичних концертів складають основу роботи музичних лекторіїв філармоній, є важливим напрямом їх діяльності.

Філармонічні концерти також класифікують *за об'ємом*. Вищезгадані види концертів (концерт-лекція, концерт-бесіда, концерт-диспут, концерт з коментарями, концерт-присвята та концерт-зустріч) відносяться до *класичної форми концерту*, зазвичай складаються з 1 – 2-х відділень тривалістю 45 хв. – 1 год. Також вирізняють *циклічну форму філармонічних концертів*, які складаються з серії класичних форм та об'єднані спільною концепцією, передбачають широке знайомство з жанрами та видами академічного мистецтва – симфонічною, камерною, вокальною та оперною творчістю вітчизняних та зарубіжних авторів. До них відносяться:

- ✓ *Цикл концертів* – має на меті послідовне розкриття однієї або кількох тем (наприклад: «Західноєвропейський фортепіанний романтизм», «Романс у творчості композиторів XIX ст.», «Шедеври української симфонічної музики» та ін.). Також можуть тематично пов'язуватись з культурно-історичними подіями, релігійними святами («Цикл різдвяних концертів»).
- ✓ *Абонемент* – серія симфонічних, камерних, вокально-хорових концертів, які не поєднані тематикою, однак мають єдине смислове навантаження («Шедеври світової вокальної класики», «Мирослав Скорик і українська симфонічна музика»).
- ✓ *Музичний лекторій* – найбільш широкий комплекс різних за тематикою і формами заходів. Орієнтований на музичне просвітництво та змістовне дозвілля слухачів, яких знайомлять з жанрами та стилями різних музичних епох, творчістю відомих композиторів, виконавців, діячів мистецтва («Визначні композитори XX ст.», «Історія духовного співу в Україні», «Діалоги про Миколу Леонтовича»).
- ✓ *Культурний проект* – сукупність музично-просвітницьких та культурно-освітніх заходів (концерти, лекторії, екскурсії, участь у виставкових заходах, перегляди фільмів тощо) для різних цільових груп. Характерним

є чітко виражене соціальне навантаження, поширення знань в галузі музичного мистецтва і виконавства, залучення широких суспільних верств до досягнень художньої культури.

- ✓ *Фестиваль* – масштабне дійство в сфері музичного та виконавського мистецтва, має визначену тематику та програму проведення («Опера-фест Тульчин », «LvivMozArt»).
- ✓ *Концертний марафон* – складний за формою культурно-мистецький проект, що являє серію концертів на одну тему, які відбуваються впродовж одного дня.
- ✓ *Музична асамблея* – подія суспільно-значимого та культурно-просвітницького характеру, яка об'єднує кілька мистецьких дійств – концерти, лекції, спільне музикування, огляди мистецьких колективів тощо [106, С. 6 – 8, 12].

Розглянуте та охарактеризоване нами багатство форм та жанрів філармонічних концертів дозволяє урізноманітнити концертну та музично-просвітницьку діяльність філармоній, орієнтуватися на широкий аудиторний простір з метою забезпечити його потреби та інтереси.

Музичне виконавство функціонує в соціокультурному середовищі. Л. Коган зазначав «... філармонічні концерти прагнуть відвідувати люди, для яких музика дійсно стала духовною потребою, у яких сформувалась стабільна установка на серйозну музику» [39, С. 103]. Тож, концертно-філармонічну діяльність важливо розглядати враховуючи особливості його сприйняття слухачами – маємо на увазі необхідність *соціологічного вивчення* різних типів *аудиторій* філармонічних концертів. Соціологічний портрет слухачів дозволить чітко визначити соціальний та культурний запити, очікування аудиторів, обрати тематику та формат філармонічних заходів. Питання не лише актуальне з точки зору подальшого розвитку цієї галузі, а й складне тим, що потребує розуміння комплексу сучасних тенденцій філармонічної діяльності та факторів впливу на неї, всебічного вивчення механізмів взаємодії усіх суб'єктів публічного філармонічного концерту.

Враховуючи думку науковців та власний досвід роботи в Сумській обласній філармонії вважаємо, що пріоритетними для соціологічних вивчень є такі аспекти:

- аналіз соціально-демографічної, психологічної та загальномузичної структури слухацької аудиторії, включаючи її ціннісно-орієнтаційні та музично-психологічні аспекти;
- співвідношення між об'єктивною цінністю художніх творів, включених до програми філармонічних концертів, та їх сприйняттям і суб'єктивною оцінкою публіки;
- міра, характер і особливості сприйняття багатовидового та різножанрового філармонічного концерту аудиторією, тобто рівень музичної культури слухачів;
- адекватність сприйняття аудиторією саме класичної, в тому числі, і симфонічної музики;
- музичні пріоритети, естетичні потреби та очікування аудиторії;
- соціальне побутування філармонічного концерту (так зване соціальне замовлення на певний вид/жанр мистецтва);
- диференціювати слухача за ознакою якості сприйняття музичних творів та розробляти тематику концертних програм у відповідності з їх мистецькими потребами тощо [77, С. 97, 101].

Чітке розуміння означених питань надасть можливість філармоніям окреслити першочергові завдання та перспективи, правильно вибудувати творчі плани, формувати концертні афіші, склад виконавців, і врешті – здійснювати успішну культурно-мистецьку, творчу, організаційно-управлінську та фінансову діяльність.

1.3. Становлення та розвиток концертно-філармонічних організацій в Україні: загальна історична ретроспектива.

Становлення та розвиток філармонічних організацій на теренах України веде початок з другої половини ХІХ ст., має славу історію, що

багата на цікаві події і факти, пов'язана зі відомими іменами представників тогочасної інтелігенції, музичного мистецтва, театральної справи та меценатства. Зауважимо, що вже на початковому етапі діяльність філармоній як просвітницьких інститутів в галузі музичної творчості формувалася під впливом складних історичних, політичних, економічних та соціокультурних процесів. Вона тісно пов'язана зі становлення української композиторської школи, театального і концертного виконавства, розвитком фахової музичної освіти та аматорського музикування, активізацією музично-видавничої справи тощо. Заснування в українських губернських містах відділень Імператорського Російського Музичного Товариства (РМТ) відбувалося в умовах поживлення музичного життя, гастрольної практики відомих європейських композиторів і виконавців, що спонукало до потреби функціонування нових концертних майданчиків, які часто облаштовувалися в приміщеннях будинків купецького та дворянського зібрань, Міської Біржі тощо. І хоча РМТ не схвалювали національної орієнтації представників української музичної еліти, як от М. Лисенка, П. Селецького, М. Богданова тощо, вони ініціювали організацію і проведення різноманітних заходів – балів-маскарадів, сімейних свят, благодійних лотерей, літературних і музичних вечорів, а наприкінці ХІХ ст. в концертну практику впевнено увійшли та отримали популярність ранки та концерти камерної музики.

Паралельно в українських містах, передусім губернських, утворювалися та набули популярності професійні й аматорські музичні об'єднання і гуртки (філармонічні, музичні, літературно-артистичні товариства), що ставили перед собою завдання широкого музичного просвітництва суспільних мас: Одеське філармонічне товариство (1842 р., засноване І. Тедеско) та Товариство аматорів музики (1864 р., започатковане П. Сокальським), які в 1870 р. об'єдналися в Одеське музичне товариство [92, С. 373]; Музичне товариство «Спілка сприяння музичному мистецтву на Буковині» (1862 р., засноване з ініціативи чернівецьких меломанів, що фактично стало міською філармонією та добилося спорудження

спеціалізованого приміщення «Концертної зали») [94]; Київське музичне товариство (1870-ті рр., очолив – архітектор В. Ніколаєв за проектом якого збудовано Будинок купецького зібрання, нині це філармонія у Києві), Київське філармонічне товариство та Філармонічне товариство «Боян», Київський Український клуб (засновані М. Лисенком починаючи з 50-х рр. XIX ст.) [92, С. 111 – 126].

Зазначені філармонічні організації та товариства набули статусу пропагандистів симфонічного і оперного мистецтва, демонструючи високий виконавський рівень вітчизняній публіці. Вони стали активними ініціаторами заснування філармонічних оркестрів (перший з яких на теренах Російської імперії було засновано в Одесі у 1894 р.), проводили регулярні симфонічні концерти, сприяли гастрольним виступам іноземних артистів-виконавців. Музичні товариства та об'єднання мали фундаментальне значення для становлення філармонічної системи в майбутньому, активізували та збагатили концертне життя.

Ці процеси і події на межі XIX – XX ст.ст. сприяли формуванню традицій популяризації концертно-виконавської діяльності, що в наступні історичні періоди знайшло свій подальший розвиток в культурно-мистецькому житті української спільноти та стало пріоритетним напрямом діяльності вітчизняних філармоній та філармонічних об'єднань.

Історичні дослідження свідчать, що одними з перших філармоній, які з'явилися на теренах України були: Одеська (початок проведення оркестрових концертів з 1842 р., регулярні симфонічні концерти – з 1884 р.) [92, С. 373-374]., Чернівецька (1862 р.), Київська (відлік концертних сезонів веде з 1963 р.), Харківська філармонія (1880-90-ті рр.), Львівська (1902 р.). З творчістю численних мандрівних артистів та гастролерів, які давали оркестрові та оперні концерти, а також вистави українських труп пов'язана історія найстарішого на Україні театру у Житомирі (1858 р., у 1938 р. змінив статус на обласну філармонію) [90, С. 84]. Також, починаючи з 1890-х рр. спорадичні оркестрові, вокальні та хорові концерти почали влаштовуватись в

музичному салоні Сумського Будинку дворянського зібрання, а на початку 1990-х рр. – в Будинку Тернопільського «Міщанського Братства», що започаткувало традицію філармонічної діяльності в місті [103, С. 411-412].

В перші роки існування на межі двох століть на підмостках українських філармоній виступали корифеї української та зарубіжної музики: М. Лисенко, С. Воробкевич, С. Крушельницька, О. Мишуга, Айра Олдрідж, Ф. Ліст, Жак Тібо, Р. Штраус, брати Венявські, П. Чайковський, Ф. Шаляпін, А. Рубінштейн, С. Рахманінов, П. Віардо, О. Скрибін, А. Нежданова, І. Козловський, Л. Собінов та ін., славнозвісні виконавці-віртуози італійської, французької, австрійської та російської оперних сцен.

Події 1917 р. та подальших визвольних змагань 20-х рр. ХХ ст. вносили свої корективи у розвиток філармонічної діяльності. З утворенням СРСР відбулися докорінні зміни в соціальному та культурному житті України – від національного підйому до повного нищення української ідеї та культурно-мистецького життя. Формувалась специфічна культурна політика, що спиралась на комуністичну ідеологію та передбачала зміни в свідомості та житті людей, відповідно до нових реалій. Організації, що мали за мету розвиток активних форм національного по духу музичного мистецтва реформували в державні концертні організації, які ставили перед собою цілі модернізації мистецтва відповідно до завдань соціалістичного будівництва.

30 – 40-і рр. ХХ ст. ознаменувалися відкриттям філармоній в обласних містах України, більшість з яких функціонують і сьогодні. Впродовж радянського періоду, філармонії отримали статус самостійних організацій, що мали монопольне право проведення концертів та організації гастрольних виступів в обласних містах і в межах регіонів. Водночас, вони забезпечували роботою числених професійних артистів, засновували творчі колективи – академічні, народні, естрадні (оркестри, ансамблі, капели, хори). Діяльність була спрямована на широке музичне просвітництво, популяризацію класичного, а згодом естрадного жанрів, залучення до співпраці молоді.

Однак, уся діяльність відбувається в умовах ідеологічного тиску, обмеження творчої самостійності митців, нав'язування репертуарної політики.

Станом на 1976 р. в СРСР функціонували 136 республіканських, крайових, обласних та міських філармоній, 27 з яких працювали на теренах України, яка була в складі союзного об'єднання. До штату зазвичай входили працівники адміністративно-редакційного та артистичний відділів, останній був укомплектований виконавцями, які представляли різні жанри мистецтва. Філармонії презентували широкій публіці твори світової музичної класики, радянських авторів, пісенну та танцювальну творчість, інструментальне мистецтво та розмовний жанр.

До кінця 80-х рр. ХХ ст. серед основних функцій філармоній – організація концертів на власному сценічному майданчику та просвітницька робота, яка відбувалась у форматі лекцій за участі музикантів-виконавців і музикознавців. Діяльність обласних філармоній забезпечувала єдина централізована система державного забезпечення щодо концертно-гастрольної практики, а також нормативне регулювання в галузі фінансування художньо-мистецького продукту. Така система була вбудована в економіку країни, з метою збереження концертного простору та формування репертуарної політики, відповідно до специфіки регіонів і запитів аудиторії.

З проголошенням незалежності України в 1991 р., формуванням нової культурницької політики та переходом до ринкових умов господарювання обласні філармонії втрачають своє монопольне становище в концертно-гастрольному секторі економіки країни. На початку 90-х рр. в організації концертної діяльності відбуваються суттєві зміни, з'являються приватні концертні агентства, що перебирають на себе функції роботи із зірками, передусім естради, а згодом і з представниками філармонічного напрямку – філармонічними солістами і колективами для яких організують концертні виступи, гастрольні тури.

Поява комерційного сектору (концертних організацій, концертних залів, агентств) на концертно-гастрольному ринку України призвело до диференціації в роботі філармоній. В цей період філармонії отримують нові завдання, що спонукають до пошуку модернізації власної діяльності, нових форм і методів творчого та економічного розвитку, напрацювань нестандартних менеджерських управлінських підходів, функціонування в умовах нових реалій збереження і популяризації національного музичного мистецтва, гідного його представлення і вітчизняному слухачу, і на міжнародній арені, як самобутнього мистецького та соціокультурного явища з міцними музично-естетичними й виконавськими традиціями і надбаннями.

Сьогодні філармонії – це великі, самостійні творчі організації, які об'єднали висококваліфікованих фахівців музично-творчої галузі – музично-виконавські колективи, музикантів-інструменталістів, вокалістів, артистів розмовного та естрадного жанрів, диригентів, режисерів-постановників, лекторів-музикознавців, критиків, редакторів тощо, які у своїй роботі орієнтуються на створення та реалізацію різних за тематикою і жанрами культурно-мистецьких проектів, музично-освітніх програм. Важливим напрямом їх діяльності є робота з дітьми та молоддю, забезпечення не лише музичного просвітництва, а й виховного процесу задля формування національних, громадських, моральних та естетичних поглядів, музичних уподобань і смаків юного покоління, їх творчого розвитку, самореалізації, професійної орієнтації. З цією метою керівництво та творча група філармоній проводять тематичні концерти, музичні лекторії та музичні абонементи, започатковують дискусійні клуби молодих музикантів і меломанів, залучають до волонтерської роботи на час проведення музичних фестивалів та великих святкових заходів.

Особливо цікавим є досвід відкриття в Україні при обласних філармоніях або за їх безпосередньої підтримки *дитячих філармоній* – самобутніх культурно-мистецьких об'єднань, які увібрали в себе багатий досвід концертної і просвітницької діяльності, яка проводиться серед дітей і

юнацтва, залучає до творчості та самореалізації. Це питання ми детально охарактеризуємо в наступних розділах нашої роботи.

Важливе місце в роботі філармоній належить гастрольній діяльності та організації концертного обслуговування регіонів, аби долучити до високого мистецтва широку українську спільноту.

Висновок до 1 розділу

Концертно-філармонічна діяльність є унікальне за змістом і формою соціокультурне явище, яке історично склалося та розвинулося. Її становлення розпочалося з середини XIX ст. і пов'язане із заснування музичних товариств та об'єднань, які ставили за мету популяризацію оркестрової симфонічної музики і проведення публічних концертів.

В ході дослідження нами визначені функціональні можливості концертно-філармонічної діяльності як форми суспільної практики. Серед основних соціокультурних функцій: просвітницька, освітня, ідейно-виховна, естетична, ціннісно-орієнтаційна, комунікативна, інформаційна, гедоністична, дозвіллева тощо. Функції взаємопов'язані та створюють певну цілісну систему, їх наповнення та використання залежить від аспекту, мети та завдань філармонічної діяльності, а ієрархічна послідовність функцій залежить від її пріоритетів.

Основним видом філармонічної діяльності є академічний філармонічний концерт – симфонічний; камерний; вокально-хоровий; оркестрів та ансамблів; сольних виконавців; музично-літературний тощо. Особливим видом філармонічного концерту є тематичний концерт, який поділяється на концерт-лекцію, концерт-монографію, концерт-зустріч, концерт-присвяту. Такі концерти складають основу філармонічного лекторію, мають чітко виражений просвітницький характер.

Дослідження засвідчило, що в продовж усього періоду свого існування філармонії виконували важливу роль в розвитку музичної культури

суспільства, збагачували концертно-мистецьке життя, сприяли становленню виконавської школи та розвитку фахової освіти та музичного любителства.

В процесі творчої діяльності філармонії виконують покладені на них, як на культурні осередки завдання та функції

2. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФІЛАРМОНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Мережа вітчизняних філармоній.

Сьогодні філармонії засобами концертної діяльності реалізують не лише місію основних осередків музичного просвітництва та фахової освіти. Як суб'єкти соціокультурного сектору вони забезпечують змістовне дозвілля, формують музичні смаки та естетичні уподобання широкого кола слухачів. Історичний досвід та сучасна мистецька практика свідчать, що в площині філармонійного мистецтва зосереджений основний капітал музичного професіоналізму, найвищі здобутки і вагомий морально-виховний потенціал держави [81; 94].

За даними державної служби статистики сучасна мережа вітчизняних філармоній складається з 23 суб'єктів [81]. Київська, Львівська, Одеська, Житомирська та Харківська філармонії беруть початок своєї діяльності з середини ХІХ ст., створені за ініціативи тогочасних філармонічних товариств, відомих композиторів та меценатів є найстарішими концертними організаціями України, які вирішували завдання модернізації культури та організації культурного життя в регіонах.

Переважна більшість українських філармоній засновані у 30-ті – 40-і роки ХХ ст., та територіально знаходяться в обласних центрах України: Вінниці, Дніпрі, Житомирі, Запоріжжі, Івано-Франківську, Кропивницькому, Києві, Луцьку, Львові, Миколаєві, Одесі, Полтаві, Рівному, Сумах, Тернополі, Ужгороді, Харкові, Херсоні, Хмельницькому, Черкасах, Чернівцях, Чернігові. У зв'язку з окупацією Донбасу у 2014 р. Луганська

обласна філармонія припиняє свою роботу, а у 2015 р. поновлює її вже на підконтрольній Україні території у Сєверодонецьку. Донецька та Кримська філармонії наразі знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Київська та Львівська обласні філармонії за вагомих внесок в розвиток українського мистецтва та вітчизняної виконавської школи отримали високий статус національних [116]. Чернігівська обласна філармонія реорганізована в обласний філармонічний центр фестивалів та концертних програм, що відповідає сучасним змінам тенденціям в галузі [123].

До штату філармоній, окрім адміністративно-редакційних працівників, входять виконавці-солісти (вокалісти, інструменталісти), великі музичні колективи (симфонічні оркестри, хори, капели), камерні ансамблі (інструментальні, вокальні), естрадні колективи, а також артисти розмовних жанрів, лектори-музикознавців, що зумовлюється специфікою їх творчої діяльності та орієнтацією на диференційовані аудиторні групи. Як концертні агенції, філармонії провадять мистецькі заходи, керують творчою діяльністю штатних артистів-виконавців, організують концертні виступи українських і іноземних артистів-гастролерів та мистецьких колективів. Філармонії є державними бюджетними організаціями, підпорядковані обласним радам, державним міським адміністраціям й субсидовані ними.

Зусилля менеджерів, творчого керівництва та артистів філармоній орієнтовані на створення та реалізацію високопрофесійних культурно-мистецьких проєктів та музично-освітніх програм. Особливе місце в роботі філармонічних організацій належить музичному просвітництву та естетичному вихованню молоді, задля чого проводяться музичні абонементи, тематичні недільні концерти, концерти-лекції (лекції-бесіди, лекції-монографії, лекції-зустрічі) для дітей, учнів, студентів профільних навчальних закладів освіти.

Сьогодні творча активність філармоній доповнюється широкою палітрою гастрольних заходів вітчизняний та зарубіжних виконавців та мистецьких колективів, що збагачують культурне життя українських міст.

Аналізуючи інформацію, розміщену на сайтах філармоній України, можемо стверджувати, що їх мета, цілі і завдання схожі. Вони орієнтовані на трансформацію національного культурно-мистецького сектору, сучасні економічні реалії, галузеву освіту, потреби та диференціацію слухачів, розширення міжнародних творчих комунікацій тощо. Узагальнюючи, можемо констатувати, що установлені *цілі і завдання* визначають *пріоритетні напрями діяльності* філармонічних організацій:

- широка пропаганда та популяризація вітчизняного та зарубіжного мистецтва, класичної спадщини;
- відродження української національної культури, зокрема музичного мистецтва й художнього слова;
- розширення репертуарного діапазону доробками світової класики та сучасними музичними творами;
- підтримка новаторських підходів у створенні нових концертних програм, музично-театральних вистав, нових форматів та синтетичних жанрів;
- активізація гастрольної діяльності, розширення участі філармонічних колективів в фестивально-конкурсних змаганнях, презентаціях, творчих звітах, науково-практичних конференціях, виставках, мистецько-культурних та громадських акціях;
- співпраця із зарубіжними колегами по цеху, фаховими асоціаціями;
- розширення культурного обміну у формах: професійної мобільності (обміну творчими колективами, виконавцями, репертуаром); мистецьких резиденцій і стажування;
- реалізація спільних культурно-мистецьких проєктів та копродукція з європейськими концертними організаціями, творчими колективами, солістами;
- пошук нових форм спілкування з глядачем;
- естетичне виховання громадян засобами музичного мистецтва

Аналізуючи діяльність українських обласних філармоній за останні роки, можемо констатувати, що вони набули статусу провідних концертних організацій нашої країни, до їх репертуарних планів увійшли найкращі зразки класичної та сучасної музики, чільне місце посідає самобутня українська народна та класична музична спадщина. Як регіональні центри мистецтва філармонії приділяють багато уваги заохочуванню молоді, привносять вагомий внесок до культурного життя міст і сіл України [34; 93; 94; 108; 115; 116; 122; 123]. Як позитивний факт відмітимо залучення до співпраці з обласними філармоніями місцевих театральних установ, концертно-видовищних організацій, мистецьких колективів, профільних музичних навчальних закладів (консерваторій, музичних коледжів, мистецьких шкіл) тощо, що значно розширює межі творчої діяльності та збагачує культурне життя.

Формати і тематика культурно-мистецьких заходів, що їх проводять філармонії мають доволі широкий спектр: тематичні та звітні концерти, концерти-презентації, лекції-концерти, авторські та літературні вечори, бенефіси, конкурси, фестивалі та ін. Філармонічні організації беруть участь у загальнодержавних заходах, міжнародних мистецьких проектах, спільних постановках. Зауважимо, що протягом всього часу існування філармоній мистецькі концепції, структури творчого складу постійно корегувалися, але незмінними залишалися такі напрямки роботи:

- класична музика;
- фольклор;
- естрадний жанр;
- лекторська просвітницька діяльність;
- програми для дітей та юнацтва.

Менеджмент та художньо-творче керівництво сучасних філармоній у повній мірі розуміють відповідальність перед країною і суспільством, яка покладена на філармонію, як на провідний культурний музичний заклад України, просвітницький та естетично-виховний осередок. Тож, керівництво,

солісти-виконавці і творчі колективи намагаються цілеспрямовано і збалансовано розвивати всі напрямки та жанри філармонічної діяльності, збагачуючи концертне життя. Пріоритетами також визначено досягнення та постійна підтримка високого рівня професійної майстерності виконавців та філармонічних концертних заходів в цілому, які б відповідали зразкам європейського та світового рівня [34].

При Київській, Рівненській, Сумській, Харківській, Чернівецькій філармоніях діють Зали (Будинки) органної та камерної музики, що дозволяє урізноманітнити концертний репертуар, організовувати гастролі українських та зарубіжних органістів-віртуозів, проводити конкурсні та фестивальні змагання органної музики.

Зазначене дає підстави стверджувати, що саме в площині концертно-філармонічного мистецтва зосереджено значний капіал музичного професіоналізму, найвищі здобутки і найбільший морально-виховний та естетичний потенціал держави.

Важливе місце в сучасному культурному житті суспільства займають *фахові асоціації та товариства*, які є осередками консолідації мистецької спільноти. Орієнтовані на активізацію концертної діяльності в Україні, підтримку і захист інтересів представників галузі (артистів, музикантів, диригентів, театральних та концертних режисерів, продюсерів і арт-менеджерів), виявляють законотворчу ініціативу, опікуються розбудовою фахової освіти та музичним просвітництвом, є активними учасниками міжкультурних комунікацій. Серед таких варто відмітити:

Українське філармонійне Товариство, яке засноване в березні 1999 р. у Києві з ініціативи творчої інтелігенції, провідних представників академічної музики – композиторів, диригентів, артистів-виконавців, а також педагогів, музикознавців тощо. Засновником і незмінним президентом Фонду є Заслужений діяч мистецтв України Франц Йосип Степанович [124].

Основною метою є подальша розбудова філармонічного мистецтва та пропаганда досягнень вітчизняної академічної музики на теренах України і за

кордоном. Товариство підтримує і розвиває творчі контакти з усіма зацікавленими у співпраці асоціаціями, творчими спілками, встановлюючи широкі мистецькі контакти та закладаючи підвалини подальшої довгострокової співпраці.

Серед цікавих проектів Українського філармонійного Товариства є започатковані у 2001 р. спільно з Національним заповідником «Софія Київська» «Музичні вечори в Андріївській церкві», до репертуару яких увійшли кращі зразки української і світової класичної музики. Сьогодні з Андріївської церкви концерти перемістилися в музейний комплекс «Хлібня» Національного заповіднику «Софія Київська». Їх вирізняє розмаїття епох, напрямків музичних стилів та віртуозне виконанням.

Реалії сьогодення спонукають керівництво філармонійного Товариства до творчого пошуку нових цікавих проектів для залучення до мистецтва, як постійних слухачів, так і тих людей, які тільки відкривають для себе прекрасний світ класичної музики.

Національна спілка композиторів України, що розпочала свою історію в 1932 р. Як зазначається в установчих документах, – «це творча громадська організація, що об'єднує професійних композиторів та музикознавців з метою розвитку музичної культури України, підтримки різноманітних творчих напрямків та художніх пошуків в галузі музичного мистецтва» [124]. Впродовж усього періоду існування спілки одним з важливих напрямів її діяльності є плідна творча співпраця з обласними філармоніями, які є осередками популяризації академічного музичного мистецтва в регіонах, концертної та гастрольної практики, фестивально-конкурсного руху, міжнародного співробітництва в галузі.

Спільна робота вітчизняних філармоній та професійних музичних асоціацій і спілок активізує концертно-творче життя українського суспільства, сприяє підтримці творчої молоді, залучає до царини класичної музики широкий слухацький загал.

Важливо наголосити, що специфіка державної політики у сфері культури і мистецтва полягає у здатності створювати такі правові, економічні, соціокультурні й інші умови, які б забезпечували і гарантували прийнятні умови для діяльності різноманітних суб'єктів галузі, сприяли їх подальшому розвитку та трансформації з урахуванням потреб і реалій концертної і гастрольної практики, підтримували процеси інтеграції вітчизняного мистецтва у світовий культурний простір.

Останні десятиліття свідчать що насичення ринку культурних послуг та розвиток індустрії в цілому, призвели до формування нової системи взаємовідносин суб'єктів концертно-філармонічної діяльності, гастрольного бізнесу та державних структур. Тож, можемо з впевненістю констатувати, що наразі, сформована вітчизняна концертно-гастрольна індустрія та визначені її основні суб'єкти, серед яких чільне місце займають обласні філармонії, основна діяльність яких полягає в організації й проведенні концертних та гастрольних заходів, а також музично-просвітницькій роботі.

Законодавче та нормативно-правове поле в Україні регламентує концертну та гастрольну діяльність, у тому числі філармонічних установ, низкою документів, в основі яких – засади гуманізму, утвердження високих моральних принципів у суспільному житті, пріоритетності національних і загальнолюдських духовних цінностей, свободи творчості, загальнодоступності до мистецьких надбань, концертних та інших культурних заходів. Як базові слід визначити такі законодавчі акти:

- *Конституція України* (1996 р.), яка визначає право громадян країни на культурний розвиток, широкий доступ до культурних і мистецьких цінностей, творчу реалізацію особистості тощо [41];
- Закон України *«Про гастрольні заходи в Україні»* (2004 р.), в якому визначаються базові поняття концертної та гастрольної практики, зокрема трактування таких понять, як «гастрольна діяльність», «гастрольні заходи», «благодійні гастрольні заходи», «гастролери»; охарактеризовано суб'єктів гастрольної діяльності, дано перелік та граничні обсяги витрат на

гастролі, та хто є організатором таких заходів; в законі також прописується порядок та процедура проведення гастролів, визначається система оподаткування заходів на теренах України; визначається порядок забезпечення державної підтримки концертно-гастрольної діяльності, зокрема, йдеться про те, що держава забезпечує підтримку гастрольної діяльності вітчизняних гастролерів за рахунок коштів Державного бюджету України (ст. 10.) [62].

- Закон України «Про авторське право і суміжні права» (1994 р.), який забезпечує дотримання прав авторів творів, виконавців, виробників фонограм/відеограм усіма учасниками правовідносин у сфері гастрольних і концертних заходів (ними можуть бути фізичні та юридичні особи, що залученні для надання інвестиційної або спонсорської підтримки); передбачає виплати винагороди за використання об'єктів авторського права і суміжних прав під час гастрольних заходів (ст. 15) [60]. Важливо зазначити, що сьогодні розроблено рекомендації щодо дотримання авторського права і суміжних прав при організації та проведенні гастрольних заходів відповідно до міжнародних документів: Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми. Цей факт є важливим з огляду на правове унормування міжнародних відносин в концертній і гастрольній діяльності, а також засвідчує Україну як надійного партнера на шляху європейської інтеграції [70].

- Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку організації та проведення гастрольних заходів в Україні» (2004 р.), «Порядок розподілу коштів спеціального фонду державного та місцевих бюджетів на підтримку вітчизняних гастролерів» (2004 р.), «Про перелік та граничні обсяги витрат, пов'язаних виключно з організацією та проведенням благодійного гастрольного заходу» [62; 67; 68]. В зазначених правових документах чітко окреслені договірні відносини щодо організації та

проведення гастрольних заходів, зокрема визначено, що: гастрольні заходи проводяться організаторами на підставі договорів, укладених відповідно до закону з гастролерами, власниками (уповноваженими ними органами чи особами) стаціонарних сценічних майданчиків та іншими підприємствами, установами та організаціями; визначено витрати та їх обсяг, які пов'язані виключно з організацією та проведенням благодійного гастрольного заходу тощо.

- Концертна та гастрольна діяльність філармоній також регламентується Податковим законодавством України та законом «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [63].

У 2005 р. Верховна Рада України затвердила Концепцію державної політики в галузі культури на 2005 – 2007 роки, в якому визначені стратегічні цілі, завдання та принципи подальшої розбудови галузі культури і мистецтва. Серед пріоритетів державної підтримки – академічне (філармонійне) музичне мистецтво:

- збереження і актуалізація національної музичної спадщини;
- підтримка академічних і напрямів музичного й музично-театрального мистецтва;
- матеріально-технічне переоснащення музичних закладів, оновлення парку музичних інструментів;
- гідне представлення української класичної та сучасної музики та виконавства в світі та ін. [64].

Зауважимо, що в силу об'єктивних реалій не всі зазначені положення Концепції були реалізовані. Тож, наразі, державна політика в галузі культури має формуватися на плюралістичних ідеологічних засадах, відображаючи загальносуспільні національні цінності, які закріплені в Конституції України.

Наше дослідження дозволило виокремити коло організаційно-творчих питань, на вирішенні яких мають зосередитися профільне міністерство, державні інституції, обласні органи влади, які опікуються сучасним станом

соціокультурного сектору взагалі та концертно-філармонічної діяльності зокрема. Серед актуальних завдань ми визначили такі:

- зміцнити матеріально-технічну базу філармоній, дбати про фінансову стабільність творчих колективів, артистів, працівників;
- сприяти розширенню творчої та фінансово-економічної самостійності філармонії, їх мистецьких виконавських колективів;
- стимулювати пошук позабюджетного фінансування (спонсорство, меценатство, гранти для виконавців і окремих колективів);
- сприяти зміцненню творчих зв'язків обласних філармоній з вітчизняними та зарубіжними суб'єктами мистецької галузі, творчими спілками, фаховими навчальними закладами, громадськими організаціями;
- сприяти активній участі у вітчизняних та міжнародних конкурсах, фестивалях, оглядах академічного та естрадного мистецтва засобами державного фінансування;
- підтримувати гастрольну діяльність філармоній тощо.

2.2. Трансформація форм концертно-філармонічної діяльності в умовах соціокультурних перетворень.

Характеризуючи сучасні філармонії, важко визначити прикметну рису, яка б була єдиною визначальною для усіх цих мистецьких установ. Засновані колись за єдиним принципом, наразі вони відрізняються організаційними принципами, цілями та творчими завданнями, масштабами діяльності. Академічна музика, яка була безперечним пріоритетом у виконавській практиці філармоній сьогодні поступається естрадному, фольклорному або ж танцювальному мистецтву, що визначається об'єктивними причинами, мистецькими традиціями та уподобаннями публіки різних регіонів України.

Логіка ринкових умов та зміни економічних правил життєдіяльності філармоній як концертних та культурно-мистецьких осередків, призвели до змін в діяльності цих установ і невілюють відпрацьовані раніше управлінські

схеми. Наразі, реалізація культурної політики держави, вирішення складних стратегічних завдань соціокультурного будівництва, управління творчою музичною діяльністю, в тому числі й філармоній, потребує практичного використання як існуючого інструментарію музичного менеджменту, так і засвоєння нових його технологій. Якщо на межі ХХ – ХХІ ст.ст. музичний менеджмент орієнтувався на сферу шоу-бізнесу, то сьогодні його застосування значно розширилося на інші напрямки музичного мистецтва – академічний, джазовий, навіть церковний і духовний спів. Без використання специфічних технологій музичного менеджменту важко уявити успішну реалізацію як масштабних соціально значимих мистецьких проєктів, так і невеликих концертних програм, корпоративних чи приватних івентів.

Оволодіти прийомами музичного менеджменту – об'єктивна потреба і запорука стабільної та ефективної діяльності філармоній, які прагнуть завоювати концертний ринок, передусім в царині академічної та класичної музики. Сучасні вітчизняні філармонії опікуються організацією і управлінням різними за форматом, жанрами, видами та тематикою творчих проєктів, орієнтуються на їх максимальну прибутковість, намагаються у кожному конкретному випадку враховувати певні художньо-естетичні потреби і музичний рівень цільових аудиторій. Саме потреби і очікування глядачів часто визначають формати і спрямованість заходів, спонукають музичних менеджерів до креативного вибору тематики, технологій, нестандартної побудови програм івентів та змішування в їх межах мистецьких стилів і жанрів, підбору локацій.

Царина діяльності обласних філармоній досить строката і різновекторна – концерти, гастрольні тури, конкурси і фестивалі класичної і сучасної музики (симфонічної, оперної, вокальної, інструментальної джазової тощо), музичні лекторії і абонементи. Вони забезпечують зростаючі потреби в живому спілкуванні глядачів з мистецтвом, важливою є емоційна складова та можливість публіки не лише долучитися до високого мистецтва, а й стати

безпосереднім активним учасником мистецької події, реалізувати власний творчий потенціал.

Наше дослідження засвідчило *трансформацію форм концертно-філармонічної діяльності*, яка відбувається в умовах сучасних соціокультурних перетворень. Розглянемо їх детально.

Передусім, маємо констатувати, що сучасні філармонії позиціонують себе як активні *суб'єкти концертної практики*. Ці культурно-мистецькі установи функціонують як універсальні комплекси, до штату яких входять різнопланові виконавці та різні за складом творчі колективи. В структурі також є спеціалізовані концертні майданчики (концертні та органні зали). Наразі, особливістю їх діяльності є відсутність постійного репертуару, який обмежений певною кількістю музичних творів та концертних номерів, що виконуються штатними артистами. Творча та організаційно-фінансова самостійність філармоній надає їм можливість формувати концертні афіші на місяць чи сезон, орієнтуючись на концертні виступи і гастролі позаштатних виконавців, проведення конкурсів, фестивалів, звітних концертів, а також здавати в оренду зали та майданчики, які є у розпорядженні для проведення мистецьких святкових заходів різного формату і рівня.

Оскільки нові вимоги часу внесли корективи в організаційно-творчі процеси філармоній, то частина з них зазнали реорганізацій, аби розширити коло культурних послуг, активізувати культурно-мистецьке життя в регіонах, отримати нові перспективи в умовах, що швидко змінювались. Показовим прикладом є Чернігівська обласна філармонія, яка у 2000 р. була реорганізована в обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм шляхом об'єднання (злиття) державного комунального підприємства «Чернігівська обласна філармонія», державного комунального концертного підприємства «Камерний хор ім. Дмитра Бортнянського», державного комунального концертного підприємства «Духовий оркестр» та комунального підприємства – ансамблю народної музики «Гармоніка». Метою створення центру – є відродження української національної культури,

популяризація українського та світового музичного мистецтва, пропагування кращих творів симфонічного, хорового, інструментального, вокального, народного, духового та інших музичних жанрів, морально-естетичне виховання підростаючого покоління та молоді на національних та загальнолюдських цінностях засобами музичного мистецтва, проведення широкої культурно-просвітницької роботи серед населення, а також організація міжнародних музичних фестивалів, конкурсів та інших заходів, що сприяють покращенню духовного добробуту глядача та пожвавлюють культурне життя усього регіону [123].

Наступний блок змін лежить в площині впровадження нововведень в менеджмент та творчу *діяльність виконавських колективів* – основи репертуарної політики філармоній. Саме наявність колективних форм професійної музичної та просвітницької діяльності, а саме – симфонічних і камерних оркестрів, хорів, капел та ансамблів є визначальним фактором репертуарної політики та створення високоякісного музичного продукту. Базові колективи представляють основні жанри академічної музики, провадять філармонічну концертну діяльність, є засобом культурної ідентифікації регіону.

Сьогодні переважну частину репертуарної афіші здебільшого забезпечують симфонічні оркестри. Формування їх оригінального репертуару та нових програм дозволяє значно розширити аудиторний простір, а також повніше реалізувати творчий потенціал солістів, хорових колективів, композиторів і диригентів. Зауважимо, що функцію базового колективу можуть виконувати й інші філармонічні колективи – хорові капели, академічні народні оркестри, камерні ансамблі тощо. Важливу роль в концертній діяльності сучасних філармоній відіграють виїзні колективи, які проводять концертні програми поза межами філармонічної сцени в культурно-мистецьких та соціальних установах області.

Сучасні зміни соціокультурного середовища вплинули на формування *репертуарної політики філармоній та її творчих колективів*. Тут

пріоритетним завдання є забезпечення різнопланової репертуарної пропозиції, яка б у повній мірі представляла класичну і сучасну академічну музику, презентувала національну музичну традицію і виконавську школу, сприяла вихованню духовності, поваги та толерантного ставлення до надбань музичної культури інших народів. Звичайно, репертуарну політику філармоній зумовлює професійний рівень та творчий потенціал її виконавських колективів. Тож, філармонія, як концертно-гастрольна організація має дбати про постійне підвищення художнього рівня виконавської майстерності артистів-музикантів.

Аби підсилити власні творчі сили, звичайною практикою філармоній стало запрошення до співпраці провідних солістів, диригентів, впровадження конкурсної системи відбору артистів, що створює конкурентне середовище, є мотиваційним чинником розвитку творчого колективу, спонукає до підвищення кваліфікації, мистецької самореалізації та постійного професійного зростання.

Аналіз репертуарної політики вітчизняних філармонічних колективів дав можливість узагальнити основні принципи її формування, а саме:

- просування академічного музичного мистецтва в суспільстві;
- розширення репертуарної пропозиції, постійне оновлення концертних та фестивальних програм;
- створення концертних програм, лекторіїв, абонементів для дітей та юнацтва;
- залучення до творчої співпраці молодих митців з числа композиторів, диригентів, солістів-виконавців, запрошення гастролерів.

Важливим фактором успішної діяльності філармоній та їх подальшого творчого розвитку є створення належної *матеріально-технічної бази*: концертних майданчиків, репетиційних площ, технічного обладнання, музичних інструментів, костюмів, нотної бази, технічних доступів до галузевих інформаційних ресурсів інтернет. Також сучасні зміни, хоча й повільно, але впроваджуються в систему *соціальних гарантій* творчих

працівників – створення належних умов праці і життя, фінансового і юридичного супроводу конкурсної діяльності, стажування, міжнародного обміну, моральної підтримки і мотивації.

Прикметною складовою новацій в сфері філармонічної діяльності має стати створення механізмів *бюджетного фінансування концертної діяльності*, видатних музикантів та діячів мистецтва, розширення стипендіальних програм для молодих виконавців.

В попередніх розділах ми зазначали, що пріоритетом сучасних філармоній є діяльність, орієнтована на дитячу та юнацьку аудиторію. Це виявляється як у формуванні репертуару концертної установи, так і у започаткуванні при обласних філармоніях або за їх активної підтримки *дитячих філармоній* – творчих об'єднань, які забезпечують державну політику в сфері культури, мистецтва, музичного просвітництва, фахової освіти, створюють умови для збереження, досягнення та примноження молодими музикантами традицій самобутньої української культури.

В сучасних умовах соціокультурних трансформацій в межах функціонування дитячих філармоній вирішується ціла низка актуальних завдань, як от виховання, музична освіта, творча самореалізація молодого покоління, формування естетичних пріоритетів, виконавських навичок та колективної творчої концертної діяльності.

Відбір талановитих музикантів-виконавців з числа учнів музичних та мистецьких шкіл, залучення їх до спільної з професійними колективами та солістами-виконавцями участі в концертних програмах, абонементів, лекторіях на сценах Київської, Львівської національних, а також обласних філармоній – не лише дієвий засіб популяризації академічного музичного мистецтва, а й мотивуючий фактор музично-естетичного розвитку сучасної дитини.

Однією з перших на теренах України була заснована Київська дитяча філармонія, яка розпочала роботу наприкінці 60-х рр. ХХ ст. і в 2022 р. розпочала свій 53-й концертний сезон [42; Додаток Б].

Переважна кількість нині діючих в Україні дитячих філармоній були започатковані при обласних філармоніях в період після здобуття нашою державою незалежності, отримавши статус та функції центрів музично-естетичного виховання дітей і юнацтва. Тогочасне керівництво обласних філармоній вбачало в цьому довгострокові перспективи – потреби у вихованні нового слухача – шанувальника академічного мистецтва, який би розумівся на світовій класичній музичній спадщині, багатожанровому сучасному мистецтві, долучався до національних мистецьких традицій тощо стали визначальними орієнтирами в цьому нелегкому процесі.

Наразі в Україні плідно працюють чотири дитячі філармонії в Кіровограді (з 1991 р.), Сумах (2003 р.), Хмельницькому (2014 р.). Київська дитяча філармонія – одна з найстарших в країні, розпочала свою роботу ще в далекому 1969 р. Маємо констатувати, що дитячі філармонії розвинулись в потужні центри дитячого музичного мистецтва, у роботі орієнтуються як на обласні центри, міста, так і на регіони, проводять значну кількість тематичних концертних програм, лекторіїв, музичних вистав за участі як професійних філармонічних, так і дитячих мистецьких колективів, мистецтвознавців та педагогів [111; 115; 119; 122].

Статистика свідчить, що лише за концертні сезони 2021 – 2022 р. дитячі філармонії демонстрували значну мистецьку активність. Адаптувавшись до умов карантинних обмежень, проводили онлайн прослухування, обговорення на платформі ZOOM та відбір художніми радами кращих номерів і претендентів-учасників для формування програм концертів та фестивалів, а після зняття обмежень – приймали участь в концертних заходах на кращих академічних сценах України безпосередньо. Успішною є їх участь в реалізації міських та обласних академічних мистецьких проектів широкої тематики, музичних абонементів, концертів-лекцій та святкових музичних програм [42].

Так, впродовж зазначеного періоду успішними були проведення унікального мистецького проекту «Мистецтво дітей – дітям» (6 концертів на

рік), який вже понад 50 років проходить на сцені Колонної зали ім. М. В. Лисенка Національної філармонії України, де щорічно відбуваються концертні сезони *Київської дитячої філармонії*. До проекту увійшли такі тематичні концерти: «Мистецький вернісаж», Урочисте відкриття 52-го концертного сезону (28.11.2021 р.), «Різдвяні музичні зустрічі. Викладачі – дітям (26.12.2021 р.), «Віншуємо ювілярів» (30.01.2022 р.), «Пограємо в джаз!» (27.02.2022 р.), «Мандруючи Україною. Наддніпрянина – край Миколи Лисенка» (27.03.2022 р.) та «Квітневі зірки» (17.04.2022 р.). Даний проект об'єднав викладачі-виконавці та учнів-музикантів усіх напрямів музичного, хореографічного, театрального, циркового та образотворчого мистецтва, а саме: солістів, ансамблі малих форм і великих форм, хори, оркестри, творчі колективи. Цікавим було змістовне наповнення зазначених заходів – перевага надаватиметься різножанровим творам невеликим за формою у професійному та високохудожньому виконанні [42; 111].

Вартий до вивчення і переймання досвід *Кіровоградської дитячої філармонії*, яка з самого початку заснування у 1991 р. активно включилась в культурно-мистецьке життя міста та регіону, чітко окреслила напрямки музичного просвітництва, здійснювала послідовні заходи щодо формування дитячої слухацької аудиторії, напрацювала власні методи, форми та технології організаційно-творчої роботи. За роки існування в дитячій філармонії аудиторії запропоновано цікаві музичні лекторії, історичні екскурси на різну тематику: «Історія народної музики», «Поезія Т. Шевченка в музиці», «Дитяча опера», «Професія музикант», «Ми вчимося писати музику», «Мистецтво» та ін. [47; 115]. Влаштувалися цікаві музичні зустрічі з місцевим композиторами, музичні вікторини та змагання. Перед школярами виступали професійні творчі колективи та солісти Кіровоградської обласної філармонії, цікавою була співпраця з фаховими мистецькими навчальними закладами. Дитяча аудиторія розширювала сфери музично-просвітницького впливу в регіоні – були засновані філії в Світловодську, Олександрії, Знам'янці, Новоукраїнці, Компаніївці. За рік

заходи дитячої філармонії відвідують понад 20 тис. маленьких глядачів міста і області, з початку існування проведено понад 30 благодійних лекторіїв і концертних програм [85].

Сьогодні можемо констатувати, що Кіровоградською дитячою філармонією з успіхом реалізовано мистецькі проекти «Майстри мистецтв – дітям», «Подаруй дитині свято», «Діти – для дітей», «Дитячий внесок у творчість міста» та масштабний традиційний проект «Відкриваємо нові таланти», що став щорічним. Вона дала старт вечорам духовної музики «Різдвяні передзвони», а також всеукраїнським і обласним фестивалям і конкурсам дитячої творчості: «Травневі зустрічі», «Мій рідний край моя земля», «Степові джерела» та ін., що допомогли не лише розкрити юні таланти, а й мотивували до творчої діяльності, участі в любительських мистецьких колективах – музичних оркестрах, хорах, хореографічних, стали орієнтирами в подальшому виборі професії музиканта [47; Додаток Б].

Сумська дитяча філармонія розпочала свою діяльність у 2003 р., ставлячи за мету музично-просвітницьку діяльність та залучення дітей до музичного мистецтва і виконавства. Найважливіша місія цього проекту – прищепити дітям любов до мистецтва, надати творчу територію для концертів, необхідну моральну та інформаційну підтримку юних музикантів. Цей унікальний мистецький проект розвивається під гаслом «Мистецтво дітей – дітям» та об'єднує учнів і викладачів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів міста та музичного коледжу, професійні творчі колективи, передусім Сумської обласної філармонії, місцевих музично-драматичного театру ім. М. Щепкіна та театру юного глядача, Обласного методичного центру культури і мистецтва [122].

За участі дитячої філармонії проходять лекторії та тематичні концерти для дітей та батьків, які допомагають вивчати музику різних жанрів та знаходити спільні уподобання. Позитивні відгуки отримали реалізовані цього річ концертні проекти «Веселі канікули» та «Новорічна фантазія». Цікавими є звітні концерти на сцені філармонії, що відбуваються у супроводі

філармонічного оркестру. Варто відмітити активну участь у організації і проведенні низки дитячих мистецьких фестивалів різного рангу, як от Відкриті міські фестивалі-конкурси дитячої та юнацької творчості «Зірковий шанс», «Зоряна надія» та «Чарівний ключик», а також Обласні інтеграційні фестивалі дитячої творчості (з обмеженими можливостями) «Веселка» та «Розмай» [51].

Насичене мистецьке життя проводить *дитяча філармонія*, що діє при *Хмельницькій обласній філармонії*. Заснована в 2014 р. з метою залучення широкого кола учнів дитячих музичних шкіл і шкіл мистецтв області до концертної діяльності, виявлення талановитих юних музикантів, з метою розвитку духовних орієнтирів дітей, формування розуміння цінностей культури і мистецтва. За період функціонування дитяча філармонія здійснила 24 концерти, у яких взяло участь 355 виконавців. Усі виступи юних музикантів проходять у супроводі Камерного оркестру філармонії під орудою талановитого диригента Т. Мартиника. Для дітей – це яскраве свято, сповнене неперевершеної емоційності, захоплення, світлих, зворушливих та незабутніх вражень. Це середовище бездоганного художнього смаку, що відкриває нові імена [119].

З 2016 р. у Хмельницькій обласній філармонії започатковано музичний пізнавально-розважальний проект «Мої перші концерти», ідейним натхненником та керівником якого є музикознавець філармонії А. Косс. Це концерти класичної музики за участю солістів та колективів філармонії, орієнтовані на родини з дітьми від 0 до 3-х років та від 3 до 6 років. Окрім класичної музики в живому виконанні до програми входять: знайомство з музичними інструментами, спілкування з музикантами, творчі ігри та руханки, елементарне музикування. Для дітей і батьків це чудова нагода дізнатися багато цікавого та в ігровій формі долучитися до світу класичного музичного мистецтва, цікаво і корисно провести час разом з усією родиною, розвинути індивідуальні музичні здібності [89].

Аналіз діяльності дитячих філармоній свідчить, що впродовж багатьох років чітко окреслилися два основних напрямки – концертно-просвітницька (масова) робота та виконавське мистецтво юних музикантів. Наше дослідження виявило спільні цілі і завдання, які узагальнено можна визначити так:

- популяризація музичного мистецтва (академічної класичної та сучасної музики);
- реалізація творчих музичних здібностей дітей, художнього мислення та активності;
- концертно-просвітницька діяльність;
- мотивація дітей до продовження музичної творчості в любительських формах (участь в самодіяльних колективах, долучення до організації і проведення творчих заходів, акцій у своєму місті, навчальному закладі);
- професійна орієнтація учнів;
- формування поваги та толерантного ставлення до музичної культури інших країн і народів;

Вирішення комплексу означених пріоритетів вимагає від керівників створити неповторну творчу атмосферу, стимулювати та мотивувати дітей до творчої праці, бажання проявити своє мистецьке «Я». Це забезпечить розвиток усіх рівнів творчого становлення особистості – індивідуального, колективного, передпрофесійного. Виховання і розвиток дітей в творчому середовищі, залучення до художньо-творчого процесу, їх об'єднання спільними творчими, професійними, духовно-моральними цілями.

Останні роки стали справжнім викликом для філармоній. Карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, змусили до пошуку нових прийнятних форм роботи, зокрема, онлан. Це виявилось у проектах, як от «Філармонія ONLINE», які успішно реалізували ряд обласних філармоній – Полтавська, Житомирська, Сумська, Харківська, Одеська, а також Київська та Львівська національні. В межах зазначеного проекту для слухачів було презентовано записи найбільш цікавих та успішних культурно-мистецьких

заходів з архівів філармоній. Це – концертні музичні, літературно-музичні та літературні програми, ювілейні та звітні концерти колективів та окремих виконавців, концерти до свят і державних подій, відкриття сезонів тощо. Орієнтовані на змістовне дозвілля та діяльність в сфері вільного часу, зазначені онлайн заходи спрямовані на різні вікові, фахові та соціальні аудиторії, мають широкий тематичний діапазон.

Наведемо приклади найбільш цікавих, на нашу думку, мистецьких онлайн-проектів, що були реалізовані філармоніями в продовж останніх років. Так, запрошуючи долучитися до онлайн трансляцій з Колонної зали ім. М. В. Лисенка Національна філармонія України на you tube каналі представила низку концертів, тематично об'єднаних назвою «Подорож романтичною Європою», до програми яких увійшли музичні твори Ф. Шуберта, Шенберга, Н. Паганіні, А. Дворжака [113].

В онлайн режимі відбувся фестивальний форум – Всеукраїнський фестиваль камерної та симфонічної музики «Травневі музичні зустрічі - XXV» започаткований Кіровоградською філармонією. Метою цього проекту є популяризація кращих зразків класичної музики та українського мистецтва; формування почуття поваги та любові до українського народу та його культурних надбань; розширення можливостей соціального партнерства; активізація використання діджитал-технологій [115]. Приймали участь Академічні симфонічні та камерні оркестри обласних філармоній, театральних та концертних установ, серед яких і представники музичної еліти м. Суми – Оркестри старовинної музики «Ренесанс» та Сумського музично-драматичного театру ім. М. Щепкіна, квінтет дерев'яних духових інструментів Київської національної опери тощо [122].

В межах нашого дослідження доцільно також акцентувати увагу на сучасних умовах та завданнях, які постали перед керівниками філармонічних організацій. Передусім, маємо на увазі реалії ринкових відносин, що вимагають від менеджерів формування нових професійних умінь, зміни ціннісних і управлінських моделей. Зміна економічних умов, орієнтація на

творчу і фінансову самостійність, активне включення в інтеграційні культуротворчі процеси та міжнародне співробітництво – це ті чинники, що визначають сучасні трансформації та стратегічні перспективи розвитку концертно-філармонічної діяльності [83; 94].

Креативність та ділові якості, вміння функціонувати в складних ситуаціях карантинних обмежень, комунікативні здібності, розуміння характеру змін соціокультурних функцій концертних установ і кон'юнктури мистецького ринку, відповідальність в умовах недостатнього бюджетного фінансування і вміння пошуку альтернативних фінансових надходжень, успішна робота зі спонсорами та меценатами – це лише частка професійних вимог, які реалії сьогодення поставили перед керівниками та менеджментом філармоній.

Керівник-менеджер філармонії також повинен дбати про налагодження якнайширших фахових комунікацій з представниками мистецького середовища, творчими спілками та асоціаціями, культурно-освітніми установами та навчальними закладами мистецького спрямування. Впровадження конкурсної системи відбору керівників в даній ситуації є не лише виправданою, а й обов'язковою умовою забезпечення успішної роботи концертно-мистецького закладу.

2.3. Концертне проектування філармонічних організацій: особливості та принципи формування.

В основі діяльності сучасних філармоній – процес розробки і реалізації концертних проєктів. Усі концерти та творчі заходи, які проводяться впродовж філармонічного концертного сезону об'єднуються і формують загальний проєкт мистецької установи – зведений абонемент. У процесі його розробки творчому керівництву філармонії необхідно дотримуватися певних вимог, які забезпечать його успішність:

- єдина тематична направленість сезонного репертуару;
- орієнтація на музичне просвітництво;

- збалансованість між класичним і сучасним репертуаром;
- різноманітність форм, жанрів заходів, орієнтованих на різні верстви слухачів (професіонали, любительство, студенти, дитяча аудиторія, соціальні групи) тощо [72, С. 177].

В попередніх розділах ми детально охарактеризували види та типологічні особливості філармонічних концертів та програм, наголошували на важливості їх тематичного рішення та анотування. Маємо констатувати, що сезонне проектування концертних афіш різних років свідчить про еволюцію жанру лекції-концерту та тематичного циклу, які складають основу сучасної абонементної основи [73]. Саме тематичний концерт має базове значення в проектуванні концертних програм на філармонічний сезон.

Вимогою для академічних концертів є завдання, яке передбачає важливу умову – вони мають складати смислову і тематичну єдність, яка виявляється в стилістиці і композиційній побудові концертної програми. Також у виконавській трактовці закладені певні художні завдання, які покликані об'єднати усі номери концерту. Ця смислова єдність спирається на загальновідомі закони концертної режисури і визначається поняттям «тематика концерту».

Тематичний підхід до формування концертних програм є інструментом організації і систематизації концертного репертуару філармоній. Цей метод є основним в організаційно-творчій діяльності керівництва філармоній. Разом з тим, він підсилює емоційне сприйняття та просвітницьку складову музичного мистецтва, спонукає слухачів до глибокого розуміння художніх творів, аналізу змісту та засобів художньої виразності. Тематичне осмислення концертної програми є визначальною рисою професійності виконавців, свідчить про чітко визначені музично-просвітницькі та естетично-виховні цілі, які спрямовані на конкретну вікову, професійну чи соціальну аудиторію слухачів.

Тематична організація концертного репертуару сучасних філармоній сприяє формуванню абонементної системи та музичних лекторіїв, що є

міжсезонним проектом, який не лише об'єднує усі проектні концертні заходи, а й у повній мірі відображає тематичний спектр репертуару. Це дає керівництву можливість оперативно реагувати на соціальне замовлення – потреби та уподобання публіки, вчасного доповнення або зміни репертуару, розширення тематики концертів та їх актуальності за рахунок власних мистецьких ресурсів, залучення представників регіонального мистецького середовища, або ж запрошення майстрів мистецтва (творчих колективів, солістів-виконавців, диригентів, режисерів-постановників) з іншими культурно-мистецькими установами або країнами.

Практика філармонічної роботи напрацювала основні принципи, якими керуються в процесі формування концертних програм. Передусім зауважимо, що у підсумку успішного концерту – позитивні емоції слухачів і виконавців, естетичне задоволення та емоційний підйом. Організаторам філармонічних концертів необхідно вирішувати комплекс важливих завдань, які в кінцевому результаті і визначають їх успішність. Необхідно забезпечити:

- актуальність, ідейність, соціальну значимість, змістовну та інформаційну складову репертуару;
- належний художній рівень концерту;
- високу професійну майстерність артистів-виконавців в процесі виконання музичних творів, номерів і епізодів;
- презентувати жанрову різноманітність концертних номерів.

Також важливо, аби концерт йшов по наростаючій дії до кульмінації заходу, відомі популярні музичні твори та ті, які сприймаються публікою найбільш емоційно – варто розміщувати в кінці програми, аби вони краще запам'ятовувались та сприяли емоційному підйому слухачів. Це прийом пояснюється психологічними особливостями аудиторії, а досвідчені організатори концертів намагаються відкривати і закривати програми найбільш виграшними виступами.

Ще одне правило концертного програмування – більш складні з точки зору техніки виконання, жанру та змістовного наповнення музичні твори

виконуються в першій частині філармонічного концерту, а популярні і легкі для сприйняття – в наступних частинах програми. Це важлива умова, як для виконавців, так і для слухачів.

Формуючи програму доцільно брати до уваги ім'я виконавця, його сценічний імідж та амплуа. Популярних і відомих артистів необхідно включати в кульмінаційний блок концертної програми.

Дослідження засвідчило, що сьогодні не достатньо опікуватися лише питаннями формування цікавого та різнопланового концертного репертуару. Перед філармоніями, як сучасними концертними установами, постає актуальне питання розробки методів просування та презентації репертуарних концертів у середовище слухачів з метою залучення та активізації їх творчого сприйняття. Це завдання вимагає застосування різних заходів:

- більш широке інформування та рекламний супровід засобами друкованої продукції (буклети, афіші, листівки), через мережу інтернет (сайти, тематичні платформи, зміна подачі філармонійних подій і фактів);
- чітке диференціювання слухацьких аудиторій за віковою, фаховою, соціальною та гендерною ознаками і відповідної роботи з ними;
- пошук нових форм спілкування з глядачем (панельні дискусії для слухачів, обговорення, зустрічі з мистцями) тощо.

2.4. Філармонії в міжнародному конкурсно-фестивальному русі.

Важливе місце в поширенні культурного продукту займають музичні фестивалі та конкурсні змагання виконавців, які є формою концертної діяльності, забезпечують привернення уваги слухацьких аудиторій до академічного музичного мистецтва, сприяють його популяризації. Міжнародні музичні форуми забезпечують концентрацію кращих мистецьких сил, які здатні задовольнити суспільні потреби в академічній музичній

спадщині, сприяють розвитку музичної інфраструктури територій (міст, регіонів, країн).

В попередніх розділах ми визначали міжнародне культурне співробітництво, як стратегічний пріоритет в діяльності філармоній. Вагомий вплив на міжкультурну взаємодію мають музичні фестивалі та конкурси в процесі реалізації яких здійснюється представлення кращих досягнень національного музичного та виконавського мистецтва, налагоджуються професійні комунікації, забезпечується процес збагачення культур та традицій, обміну інформацією тощо. Фестивальні та конкурсні проекти, реалізовані в різних країнах, в тому числі і в Україні, підтверджують ефективну організаційно-творчу діяльність вітчизняних філармоній, презентують мистецький рівень філармонічних творчих колективів і солістів-виконавців, засвідчують наявність потенціалу для подальшої успішної діяльності [100].

Посередницька функція фестивалю не обмежується тільки інформуванням соціуму про стан тієї або іншої області творчості: в його просторі актуалізуються нові культурні проекти, репрезентуються сучасні творчі стратегії, формуються перспективи розвитку креативних галузей культури [101, С. 10].

Серед пріоритетних завдань і функцій, що виконують музичні фестивалі: збереження культурної спадщини, підтримка музичного виконавства та нової генерації української мистецької еліти, міжнародне співробітництво та культурний обмін в галузі, налагодження широкого діапазону міжнародних комунікацій, які формують єдиний культурний простір, формування тенденцій та нових ціннісних орієнтацій в галузі культури і мистецтва [31, С. 69; 75, С. 227].

Наразі, академічна музика достатньо широко представлена у світовому культурному просторі низкою престижних міжнародних фестивально-конкурсних форумів виконавського мистецтва, що мають багаторічні творчі традиції, проходять на філармонічних сценах, а філармонічні оркестри

виконують функції постійних резидентів форумів (їх музичний супровід): Зальцбургський фестиваль (Австрія, з 1967 р.), «Единбургський міжнародний фестиваль» (Шотландія), «Флорентійський музичний травень» (Італія, з 1933), «Равенський фестиваль» (Італія, з 1990 р.), «Дні музики в Донауешінгені» (Німеччина, з 1922 р.), «Фестиваль А саррелла» в Жироні (Іспанія), «Празька весна» (Чехословаччина, 1946 р.), «Охридське літо» (Македонія, з 1961 р.), «Sewanee Music Festival» (США), фестиваль сучасної української музики «Ukrainian Contemporary Music Festival» (США, з 2020 р.), Фестиваль камерної музики в Бриджгемптоні (США, з 1981 р.), Музичний фестиваль Баха (Канада), Музичний фестиваль в Вербьє (Швейцарія), Глайндборнський музичний фестиваль (Вританія), Габалинський музичний фестиваль (Азербайджан, з 2009 р.) та ін. [112].

В межах нашої роботи ми детально проаналізуємо вітчизняні музичні фестивалі та конкурси, які засновані та проводяться в нашій країні за ініціативи або участі обласних філармоній і відіграють особливо значиму соціальну роль в розвитку музичної культури України кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст.ст.

Міжнародний музичний фестиваль «Київ музик фест /Kyiv Music Fest» – щорічний український музичний форум, який проходить восени та представляє обличчя сучасної української музики. Серед співзасновників фестивалю – Міністерство культури України, Національна спілка композиторів України, Національна філармонія України.

Основна мета і завдання – гідно представити та включити українську музику в контекст світового мистецтва, відкривати та просувати на мистецький ринок нові таланти, сприяти духовному збагаченню суспільства. Концерти фестивалю проводяться на престижних локаціях міста – в Колонній залі Національної філармонії України, залах Національній музичній академії України, Будинку органної музики, Будинку вчених тощо.

Форум відкрив українську професійну музику світові, та водночас став ареною вільного міжнародного спілкування та обміну творчим досвідом представників багатьох країн-учасників: Великої Британії, Австрії, Німеччини, Данії, Італії, Іспанії, Канади, Нідерландів, США, Угорщини, Фінляндії, Франції, Швейцарії тощо [124].

Програму фестивалю складають переважно твори сучасних українських та зарубіжних композиторів. У форумі беруть участь українські та зарубіжні музичні колективи, солісти-виконавці та диригенти. Насичені та цікаві програми концертів, талановиті інтерпретації музичних творів та високий рівень виконання сприяли створенню картини фестивалю як яскравої, різноманітної творчої імпрези, що є авторитетною серед мистецької спільноти та очікуваною подією концертного сезону. Демократична спрямованість фестивалю нині сягає експериментальних зразків рок-музики, створених професійними композиторами, що нині у пошуках нової виразності виходять за межі академізму [112; 113; 124].

Міжнародний форум «Музика молодих» – мистецький фестиваль академічної музики, започаткований 2000 р., серед співorganizаторів – Національні Київська та Львівська ім. М. Скорика філармонії, на сценах яких відбуваються фестивальні заходи.

Творці проекту приділяють особливу увагу представленню та підтримці саме молодих композиторів, диригентів, виконавців та музичних критиків на шляху їх творчого становлення. Композитори з України, Австрії, Польщі, Чехії, Німеччини, Франції та інших країн представляють українським глядачам актуальні тенденції в царині сучасної музики.

Масштабний захід, який проходить один раз на два роки, включає значну кількість різних за тематикою та форматом фестивальних івентів: концерти, майстер-класи, лекції, дискусійні панелі, круглі столи, презентації музичних часописів та ін., що робить форум змістовним і цікавим для фахової музичної спільноти та численних глядачів. В рамках форуму

проводиться конкурс студентів-композиторів «GRADUS ad PARNASUM». Твори переможців конкурсу виконуються на Форумі [97; 124].

Насичену фестивально-конкурсну діяльність проводить Львівська обласна філармонія ім. М. Скорика. В активі її найуспішніших проєктів:

Міжнародний фестиваль музичного мистецтва «Віртуози», один з найстаріших музичних форумів України, започаткований у 1981 р. (м. Львів). Серед засновників – Львівська обласна філармонія. Фестиваль окреслив амбітні цілі: збереження традицій національної симфонічної, камерної і вокальної виконавської школи, їх інтеграція у світовий культурний простір; виховання слухачів на кращих традиціях світової та національної музичної спадщини; популяризація та впровадження в активну концертно-виконавську практику музичних творів західноукраїнських композиторів. За роки існування фестиваль став одним з найпрестижніших заходів на теренах України та в Європі. На філармонічній сцені виступали музиканти-віртуози з Польщі, Чехії, Франції, Німеччини, Бельгії та ін. [116].

Всеукраїнський композиторський конкурс імені Мирослава Скорика започатковано у Львові у 2021 р. та присвячено пам'яті видатного українського композитора. Конкурс організовує і проводить Львівська національна філармонія ім. Мирослава Скорика у співпраці з Департаментом з питань культури, національностей та релігій і Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради. Партнером Конкурсу є Львівська організація Національної Спілки композиторів України (ЛОНСКУ).

Головним завданням Конкурсу є підтримка і промоція симфонічної творчості нової генерації молодих українських композиторів, збереження та розвиток традицій національної композиторської школи, яскравим представником якої є М. Скорик. До розгляду членів журі цього року було допущено 36 симфонічних партитур від 32 молодих українських

композиторів з таких міст, як Київ, Харків, Старобільськ, Одеса, Умань, Чернівці, Львів та ін. [110]. Конкурс має творчий потенціал та перспективи.

Міжнародний музичний форум «Lubomirski FESTIVAL / Фестиваль Любомирського» – відкрита музична подія, що присвячена відомому культурному меценату, який сприяв успіху Рубінштейна, Шимановського, Карловича, Шелуто, Ружицького та Фітельберга. Є яскравим прикладом спільного культурно-мистецького проекту, що засвідчує міжнародне співробітництво в галузі академічної класичної музики. З 2021 р. «Lubomirski FESTIVAL» відбувся у містах Польщі та України (Кракові, Любневіце, Перемишлі та Львові), зазвичай триває впродовж жовтня. Львівська національна філармонія імені М. Скорика стала місцем проведення чотирьох подій фестивалю. За участі міжнародного складу музикантів звучали композиції українських та польських митців.

Також, популярними серед шанувальників класичної музики та професійної спільноти є Міжнародний фестиваль «Музика в старому Львові», Міжнародний конкурс молодих вокалістів ім. Василя Сліпака та вокальний конкурс ім. Соломії Крушельницької [6; 116; 118].

Міжнародний музичний фестиваль «Organum», проходить у м. Суми, присвячений пропаганді камерної музики. За роки свого існування захід об'єднав виконавців із майже 30 країн світу. Щорічний фестиваль стверджує імідж Сумщини як культурно-туристичного регіону, оскільки збирає численних гостей, що стають туристами та екскурсантами.

Міжнародний фестиваль органної та камерної музики «Органум» заснований однойменним об'єднанням громадян Сумської міської організації розвитку органної та камерної музики, проводиться за підтримки місцевої влади [15; 121; 122]. Метою фестивалю є пропаганда класичного мистецтва серед населення та гостей нашого міста і області. Завдання фестивалю:

- естетичне виховання підростаючого покоління;

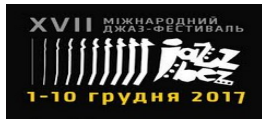
- ознайомлення українських музикантів із світовим рівнем музичної культури та виконавської майстерності;
- обмін досвідом між артистами й музикантами різних країн, поширення культурних контактів між народами та країнами;
- утвердження іміджу міста, як культурно-мистецького центру.

Міжнародний фестиваль органної та камерної музики «Органум» є щорічним, у ньому традиційно беруть участь визнані українські та зарубіжні професійні музиканти зі значним концертним досвідом, а також обдаровані молоді музиканти. Серед пріоритетних жанрів виконуваної музики: органна, камерна музика (інструментальна та вокальна), камерні ансамблі, оркестри та хори, музика композиторів епохи бароко, джазова музика, фольклор, авторська пісня. Насичена програма фестивалю сприяє його популярності. Під час фестивалю проводяться майстер-класи провідних українських й зарубіжних виконавців й педагогів, творчі зустрічі із студентською та учнівською молоддю, музичною громадськістю [59; 122].

Bach-fest

Міжнародний музичний фестиваль

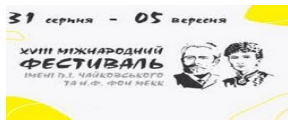
«Бах-фест» – «Bach-fest», м. Суми. Щороку протягом тижня у стінах обласної філармонії та храмів міста проходить Міжнародний музичний фестиваль «Бах-фест». Сумчанам та гостям пропонують слухати музику епохи бароко у виконанні українських та зарубіжних музикантів. Традиційно така подія збирає велику кількість меломанів, гостей і туристів. Організатори щоразу готують меломанам щось особливе. «Bach-fest» презентує музичні громадськості українських та зарубіжних професійних музикантів, обдаровану молодь. Перевага надається артистам, які виступають на волонтерських засадах та артистам із інших країн, які залучають кошти для організації своїх концертів на фестивалях від різних організацій та фондів своїх країн. Жанри виконуваної музики: музика Й.С.Баха, органна, камерна музика композиторів епохи бароко й ренесансу (інструментальна та вокальна), камерні ансамблі, оркестри та хори [15; 59; 88].

Міжнародний фестиваль «Jazz-fest», м. Суми.

Міжнародний фестиваль «Jazz-fest» заснований об'єднанням громадян Сумської міської організації розвитку органної та камерної музики «Органум». Фестиваль є щорічним, традиційно проводиться під патронатом міського голови м. Суми. Користується популярністю серед любителів джазової музики в Україні та в зарубіжних країнах, популяризуючи її через низку мистецьких акцій, конкурсів, концертів [11; 59; 122].

За роки існування цей фестиваль виріс в до міжнародної широкомасштабної мистецької акції і щорічно презентує слухачам кращі зразки світового джазового мистецтва. Хід заходу широко висвітлюється в засобах масової інформації, залучаючи широку аудиторію слухачів.

Починаючи з травня 1993 р., щорічно у Вінницькій філармонії ім. М. Д. Леонтовича проходить *Міжнародний музичний фестиваль класичної музики імені П. І. Чайковського та Н. Ф. фон Мекк*. Фестиваль має статус міжнародного. До участі в заході запрошуються провідні професійні колективи та виконавці України і зарубіжжя. Обов'язковою умовою участі у фестивалі є виконання творів П. І. Чайковського та композиторів епохи романтизму XIX ст. Фестивальна програма рясніє зірковими виконавцями, а подія притягує увагу численних глядачів та ЗМІ, є яскравою культурно-мистецькою подією регіону і країни, що свідчить про його подальші перспективи [54; 108; Додаток Ж].

Міжнародний музичний багатожанровий *фестиваль «Барви музики XXI сторіччя»* (наразі – «*CONTEMPORARY MUSIC DAYS IN VINNYTSIA*»), м. Вінниця. Мистецький форум, що об'єднує навколо себе композиторів, виконавців сучасної музики та справжніх експериментаторів музичного мистецтва. Характеризується насиченою програмою, що презентує класичну та сучасну музичну палітру, зірковим складом учасників.

До 2009 р. кожен Форум був присвячений мистецтву тієї чи іншої країни – Польщі, Німеччині, Австрії, Швейцарії, США. Зокрема, у 2007 р. гостем Форуму став повноважний посол США Вільям Тейлор, за сприяння якого відбулася всеукраїнська прем'єра мистецького проекту «Музика Голлівуду». З 2009 р. раз на два роки «Барви музики ХХ сторіччя» проходять під гаслом «Слухай українське». В різні роки учасниками Форуму були відомі українські композитори М. Скорик, Є. Станкович, В. Сильвестров, В. Рунчак, Ю. Ланюк та ін. З 2018 р. фестиваль зазнав ребрендингу і отримав нове ім'я «CONTEMPORARY MUSIC DAYS IN VINNYTSLIA» [108].

Цікавими фестивальними проектами Вінниччини є форум сучасної музики «Джазфест», Міжнародний конкурс духової музики «VIN Venti», Всеукраїнський інструментальний конкурс ім. Я. Падеревського та дитячо-юнацький вокально-хореографічний конкурс «Музична парасолька» є одним із найпрестижніших України [108; Додаток В].

Яскравим фестивальним життям в культурному просторі України вирізняється Одеська обласна філармонія, яка бере участь в організації і проведенні таких міжнародних фестивалів і конкурсів, як «Біла Акація», «Дунайська весна», «Два дні і дві ночі нової музики», «Одеська гітарна осінь», конкурс піаністів пам'яті Е. Гілельса та конкурс скрипалів ім. Д. Ойстраха тощо. Найбільш значимою мистецькою подією останніх років є фестиваль «Одеса класік» за участі місцевої філармонії та її колективів.

Odessa Classics Щорічний Міжнародний музичний фестиваль «*Odessa Classics*» – головний майданчик презентації класичної музики в Україні. Дата заснування – 2015 р., президент – народний артист України О. Ботвінов.

За роки існування розвинувся в авторитетний проект, заходи відбуваються на кращих майданчиках міста: Одеському національному академічному театрі опери та балету, Великій залі Одеської обласної філармонії, на сцені Зеленого театру. Традиційно у фестивалі беруть участь провідні вітчизняні оркестри – Національний симфонічний оркестр України,

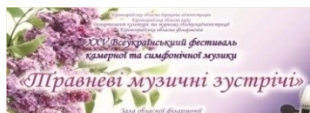
Національний одеський філармонічний оркестр, а також західноєвропейські колективи – Цюріхський і Брюссельський камерні оркестри [117; Додаток Ж]. Фестивальна програма радує гучними іменами солістів та творчих колективів. На форумі звучать твори композиторів різних епох, музика В.-А. Моцарта, Л.-В. Бетховена, П. Чайковського, Ф. Шуберта, А. Шнітке, Д. Шостаковича, С. Рахманінова [117].

В рамках форуму реалізують низку паралельних проектів та івентів: концерти в Зеленому театрі та Одеському художньому музеї, традиційний масштабний Опен-ейр концерт на Потьомкінських сходах за участі учасників фестивалю, проводиться Всеукраїнський конкурс юних піаністів ім. Серафими Могилевської, а також численні майстер-класи для професійних молодих виконавців. Фестиваль запрошує на свою сцену найяскравіших артистів сучасного музичного світу, завдяки авторитету організаторів, фінансовій підтримці державних інституцій, благодійних фондів та окремих меценатів в Україні та за кордоном, сприянні міжнародних партнерів – Посольству Швейцарії в Україні, Гете-інституту і Баварському дому в Одесі. Проект розвивається як європейський фестиваль високого класу, має потенціал стати головним фестивалем на теренах Східної Європи.

Міжнародний фестиваль «Сергій Рахманінов та українська культура», м. Харків, започаткований 1998 р., директор і художній керівник фестивалю Заслужений діяч мистецтв України професор Л. Трубнікова, співорганізатор Симфонічний оркестр Харківський філармонії [74]. Щорічне проведення Рахманіновського свята вирізняється свіжими творчими ідеями, новими іменами, оригінальною тематикою виступів, зв'язком із сучасністю. Піаністичну світову еліту традиційно репрезентовано фортепіанними творами композиторів-піаністів межі ХІХ–ХХ ст.ст. К. Дебюссі, С. Рахманінова, О. Скребіна, а також творами П. Чайковського, Р. Шумана, Ф. Ліста, Н. Паганіні та ін. Традиційно до фестивальної програми включають романси С. Рахманінова, які виконують

солістів Харківської філармонії та численні учасники. Форум органічно доповнюють наукові студії – культурологічно-музикознавчі і філософсько-юридичній конференції, які проходять на базі кафедри культурології Харківської Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого.

Міжнародний фестиваль камерної та симфонічної музики «Травневі музичні зустрічі» започаткувала Кіровоградська обласна філармонія у 1996 р., м. Кропивницький. Ініціаторами створення фестивалю були народний артист України, професор Б. Которович; заслужений працівник культури України, на той час директор Кіровоградської обласної філармонії М. Кравченко та заслужений діяч мистецтв України Г. Єрмоменко. Головна мета фестивалю – пропаганда та збереження кращих зразків світової та української класики, популяризація високої професійної майстерності виконавців, естетичне виховання глядачів на кращих здобутках світової музичної культури [Додаток В].

За роки існування фестиваль набув традицій, головною з яких є запрошення до участі кращих мистецьких колективів та солістів України, а також виконавців далекого зарубіжжя. В різний час на сцені Кіровоградської філармонії побували академічні симфонічні оркестри Київської, Одеської, Вінницької, Львівської, Черкаської, Дніпропетровської, Харківської філармоній. Камерні оркестри майже всіх філармоній України. Неодмінними учасниками фестивалю стали камерний оркестр «Концертіно» Кіровоградської обласної філармонії та симфонічний оркестр Кіровоградського фахового коледжу. Фестиваль приймав чимало популярних та унікальних гостей, тож в історію нашого краю вписали свої фестивалювальні рядки видатні музиканти і колективи зі США, Німеччини, Росії, Сінгапуру, Японії, Китаю, тощо [115]. Ювілейний 25-й форум 2021 р., та 26-й у 2022 р. через карантинні обмеження, відбувалися онлайн, однак, вразили масштабністю – понад 40 кращих колективів України направили відеозаписи

у тому числі з вітаннями на адресу фестивалю [115]. Програми цього фестивалю щороку все яскравіші та змістовніші.

Міжнародний фестиваль класичної музики «Сіверські музичні вечори» започаткований у 2001 р., м. Чернігів, [123]. Традиційно проходить в Чернігівському обласному філармонійному центрі фестивалів та концертних програм за участі Академічного симфонічного оркестру «Філармонія», головний диригент якого – заслужений діяч мистецтв України М. Сукач є його художнім керівником і ідейним натхненником форуму.

Різноманітна та насичена програма фестивалю включає перлини світової та української музичної класики. В різні фестивальні роки було реалізовано унікальні проекти, які присвячені відомим музикантам-композиторам, цілим епохам: фестивалі з музикою Борткевича (2003 р) та С. Рахманінова (2010 та 2013 рр.), Скрипки Страдіварі «Йоахім» та «Юпітер» у концертах за участю Саякі Шоджі (Японія) та Еріка Шумана (Німеччина, 2016 р.), «250-років з дня народження Л.В. Бетховена» (2020 р.) та ін. Гостями форуму були солісти-виконавці та диригенти з різних країн світу: США, Японії, Франції, Польщі, Бельгії, Нідерландів, Росії. Фестивальна акція стала полем комунікації професіоналів і любителів музичного мистецтва, представників різних регіонів і країн [Додаток Ж].

Розглянуті нами фестивальні заходи мають регулярний характер, формують і збагачують мистецьке середовище, презентують і підтримують музичні таланти, сприяють обміну досвідом, виховують і розширюють слухацьку аудиторію. Вони органічно поєднують можливості залучення до традиційної музичної культури і культурної спадщини з дозвіллевим проведенням часу. Як слушно зауважує дослідниця О. Широкова – «Як соціокультурне явище фестиваль переступив рамки музичного заходу і набув значення форми культурної комунікації, в рамках якої реалізуються творчі та інтелектуальні інтенції нашого часу. Музичний фестиваль стає однією з основних форм здійснення контактів виконавців і слухачів» [101, С. 26].

Висновок до 2 розділу

Забезпечення свободи громадян на участь у культурному житті, збереження в єдиній культурі різноманіття мистецького досвіду та надбань попередніх поколінь, створення сучасного демократичного суспільства, що гарантує індивідуальний творчий розвиток особистості – головні сучасні пріоритети в державній культурній політиці України.

В контексті цього, визначаються зміни та пріоритети в практиці концертно-філармонічної та гастрольної діяльності, яка здійснюється відповідно до існуючого законодавства; організація та проведення філармоніями концертних і гастрольних заходів відбувається з дотриманням вимог Закону «Про гастрольні заходи в Україні», законодавства у сфері авторського права та суміжних прав, інших актів законодавства.

Нові реалії в житті суспільства виокреслили стратегічні цілі, пріоритети та актуалізували впровадження змін в організаційно-творчу діяльність філармоній, які лежать в площині таких аспектів, як: менеджмент філармоній та умови функціонування базових творчих колективів; формування репертуарної політики, що відповідає сучасним запитам суспільства; створення високоякісного культурно-мистецького продукту та його поширення в соціокультурному середовищі через концертну та гастрольну діяльність; соціологічні та маркетингові дослідження слухацьких аудиторій, визначення факторів впливу на їх формування; активізація діяльності дитячих філармоній, тематичне оновлення лекторіїв, музичних абонементів, які сприяють музичному просвітництву, як пріоритетній функції філармоній; матеріально-технічне забезпечення філармоній та соціальна стабільність філармонічних артистів; підтримка філармонічної діяльності, підвищення кваліфікації та мотивація творчих колективів і молодих виконавців засобами міжнародного культурного обміну,

стажування, участі в фестивальных та конкурсних музичних форумах, залучення до реалізації спільних культурно-мистецьких проєктів.

Сьогодні в Україні продовжує формуватися система розподілу музичного продукту, філармоніями здійснюються заходи щодо сприяння підвищення якості та розширення жанрової і репертуарної пропозиції для різних цільових аудиторій. Змінюється формат заходів у зв'язку з новими умовами, які диктує пандемія для музичної індустрії.

Важливою сферою діяльності вітчизняних філармоній є створення спеціальних програм для дітей і юнацтва, заснування дитячих філармоній та активізація діяльності вже існуючих.

Фестивально-конкурсний рух є важливою складовою та водночас чинником розвитку концертно-філармонічної діяльності, об'єднує творчі сили, презентує досягнення в музично-виконавській галузі, сприяє налагодженню фахових комунікацій та міжкультурного діалогу.

3. КУЛЬТУРОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ФІЛАРМОНІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПРАКТИКИ

3.1. Історія заснування, сучасний менеджмент та організаційно-творчі засади діяльності.

Концертно-філармонічна практика, як складова культурного життя та пропаганди музичного мистецтва виявляє ефективну дієвість в процесі формування потреб, запитів, інтересів та обізнаності широких суспільних груп в царині музичного спадку і концертного виконавства, що обумовлює необхідність її загального обрису на прикладі діяльності Сумської обласної філармонії.

Історія Сумської обласної філармонії веде свій початок з кінця ХІХ ст. та має яскраві сторінки, що пов'язані з соціально-громадськими подіями та культурно-мистецьким життям міста і країни в цілому. На території колишнього саду садиби Кондратьєвих – найбільших землевласників у Сумському повіті, до роду яких належав і засновник міста Суми Герасим Кондратьєв, було збудовано ошатно оздоблений особняк як будинок повітового дворянського зібрання (нині вул. Петропавлівська, 63). Двоповерховий будинок мав велику залу де відбувалися зібрання місцевих дворян і промисловців, а також музичний салон, ресторан, кімнати для ділових перемовин і відпочинку, інші допоміжні приміщення [84; Додаток А]. Від самого початку зала Громадського зібрання використовувалась як театральна, що сприяло активному розвитку концертно-гастрольного життя міста та регіону [122]. Завдяки прекрасній акустиці на її сцені постійно влаштовувались оперні та театральні спектаклі вітчизняних і приїжджих виконавців-гастролерів, проходили концерти симфонічної та вокальної музики, що і поклало початок філармонічної діяльності в місті.

Формування мистецького середовища Сум та його становлення як культурного центру стало можливим завдяки видатним особистостям того часу, які постійно відвідували місто з мистецькими акціями, або мешкали постійно – композитори, музиканти, театральні діячі, письменники та видавці, серед яких: П. Чайковський, О. Купрін, А. Чехов, К. Баранцевич, О. Плещеев, П. Свободін, О. Суворін, І. Щеглов, а також меценатам сахарозаводчикам Харитоненкам, поміщикам Кондратьєвим і Лінтварьовим [11, С. 11].

На початку ХХ ст. місцеві поціновувачі класичної музики могли ознайомитися з операми «Травіата» Д. Верді, «Кармен» Ж. Бізе, «Джоконда» А. Понк'юллі у виконанні італійської Міланської оперної трупи братів Гонсалець [5; 9]. Місцеві музиканти, салонні оркестри також виступали у «Виконавських зборах», в ресторанах, кінотеатрах, міських парках. У місті з успіхом концертували А. Аренський, Л. Ауер, О. Зілоті, С. Менгер, С. Лемішев, Л. Собінов, Ф. Шаляпін, оркестр В. Андрєєва, оркестр балалаєчників І. Левицького, Полтавський симфонічний оркестр Д. Аршарумова, камерне тріо Любошиць, чеський квартет ім. А. Дворжака [57].

З Сумами пов'язані імена відомого концертуючого піаніста Костянтина фон Фейста та піаніста, педагога і композитора Аркадія Абаза, які є фундаторами музичної освіти в місті [11, С. 12; 13]. Відкриттям музичних шкіл, курсів, а у 1917 р. музичного училища опікувалися видатні музиканти, педагоги-просвітники В. Гернік, Н. Чурилова, Л. Кагадєєв, польський музикант Б. Лімперг та ін. Розбудова фахової музичної освіти створила міцне підґрунтя для розвитку академічного концертного виконавства, здійснювала музичне просвітництво, забезпечувала професійними кадрами, формувала музичні смаки, мистецькі традиції, соціокультурне середовище [11, С. 14].

В 1916 р. в будинку Дворянського зібрання розмістився кінотеатр «Люкс», згодом – клуби Т. Г. Шевченка і «Металіст» заводу ім. Фрунзе де регулярно відбувалися культурні заходи .

У 1938 р. до приміщення переїхала щойно заснована Сумська обласна філармонія, яка знаходиться там і сьогодні. До 1976 р. частину будівлі займав Сумський художній музей. Наразі, це єдине приміщення, складається з адміністративного корпусу, сцени та концертної зали на 530 місць, а у 2008 р. до філармонії із Троїцької церкви перенесено орган, що значно розширило мистецькі можливості концертної організації [122; Додаток А].

Відкриття філармонії стало новим етапом в культурно-мистецькому житті міста і регіону, активізувало концертно-виконавську та гастрольну діяльність. В різні періоди на базі філармонії працювали симфонічний оркестр (створений у 1950 р. за ініціативи А. Гака), академічна хорова капела, струнний квартет, естрадна група, лекторій та концертна бригада; виступали відомі хорові колективи В. Полянського та В. Іконніка, піаніст С. Ріхтер, ансамбль танцю Д. Покровського Також, за радянської доби філармонія стала осередком дитячої самодіяльності (60 – 70-ті рр.), впроваджуючи політику масового музично-естетичного виховання дітей – на її базі проводилися фестивалі, конкурси, звіти аматорських колективів [122].

Регіональні особливості сумського музичного ландшафту сприяли розвитку духового виконавства – концерти військових оркестрів, від початку ХХ ст. стали регулярною мистецькою традицією. І сьогодні в Сумах проходить наймасштабнішим в Україні фестиваль духової музики «Сурми України» (з 2000 р.) до організації і проведення якого щорічно долучається Сумська обласна філармонія [11, С. 19].

Дослідниця І. Довжинець наголошує, що «... за радянських часів філармонічні концертні установи активно сприяли процесу здійснення музичної комунікації. Організація гастролей, стала система абонементних концертів, широка мережа розповсюдження квитків створювали передумови для творчої реалізації виконавця – забезпечували його слухачем» [11, С. 21].

Як ми вже зазначили, важливою подією, яка вплинула на формування міського музичного середовища стало встановлення у 1986 р. у Троїцькому храмі органу, сконструйованого чеською фірмою «Rieger-Kloss» та його

перенесення до філармонії, після проведення підготовчих робіт і реконструкції у 2005 – 2007 рр. Це значно урізноманітнило концертну афішу міста – органні концерти стали окрасою мистецького життя, активізували гастрольну діяльність відомих органістів-виконавців.

Із здобуттям незалежності змінилися завдання та творчі орієнтири філармонічної діяльності, яка сконцентрувалась на збереженні та популяризації здобутків світової та української музичної спадщини, презентації творчості сучасних композиторів, налагодженні широкого міжкультурного співробітництва в концертно-гастрольній практиці, професійному обміні, реалізації спільних культурно-мистецьких проєктів тощо. Реалії концертно-філармонічної діяльності в Україні визначили коло обов'язків виконавців, які самостійно опікуються слухачем, а також пріоритети сучасного концертного менеджменту, що набув ознак моделі «продюсер-виконавець». Саме він відіграє суттєву роль у реалізації складних завдань філармонічної діяльності, створює систему менеджменту, орієнтовану на успішну концертно-гастрольну практику, забезпечує різноманітність і стилістичну багатоплановість музичного середовища міста Суми [11, С. 21; 14].

З 1993 р. у м. Суми на базі філармонії було проведено 20 міжнародних фестивалів органної, камерної та джазової музики – Органум, Бахфест, Джазфест – в яких приймали участь артисти із 19-ти країн світу: України, Австрії, Білорусі, Голландії, Італії, Канади, Росії та ін. До творчої співпраці залучені культурні центри та посольства багатьох країн, про що йшлося у розділі 2.4. нашої роботи [15; 59; 88].

Славні мистецькі традиції Сумського краю продовжують сучасні *творчі колективи та солісти філармонії*:

- Камерний оркестр старовинної та сучасної музики «РЕНЕСАНС» (керівник, головний диригент лауреат Міжнародного та Всеукраїнських конкурсів Б. Гончаренко);

- Інструментальний ансамбль «АРАМІС» (керівник заслужений діяч мистецтв України В. Прихожай);
- Жіночий вокальний ансамбль «ЛАДА» (керівник Л. Ільченко);
- Вокальний ансамбль «ЕЛЕГІЯ» (керівник О. Голубцова);
- Ансамбль народної пісні «СЛОБОЖАНСЬКІ БАРВИ» (керівник К. Дубина);
- Вокальні дуети Олени і Костянтина ОБОЗНИХ та «ФЕСРІЯ»;
- Хореографічний колектив «ДРАЙВ DANCE» (керівник Н. Бойко);
- Солісти – Заслужені артисти України Л. Матвієнко, Л. Стичук, Заслужені працівники культури України Л. Мастіпанова, Є. Радченко, артисти О. Грицьків, А. Гололобов та ін. [122].

Творчі досягнення мистецьких колективів і солістів філармонії відзначені дипломами численних престижних міжнародних та всеукраїнських музичних фестивалів та конкурсних змагань. Так, філармонійний камерний оркестр старовинної та сучасної музики «Ренесанс», який є візитівкою установи, був неодноразовим лауреатом міжнародних та всеукраїнських конкурсів; призовими місцями на міжнародних конкурсних форумах відмічений ансамбль народної пісні «Слобожанські барви»; дипломантом Першого ступеня Міжнародного фестивалю-конкурсу музики і академічного вокалу «Золота ліра» (Дніпропетровськ, 2014) є жіночий вокальний ансамбль «Лада»; солістка філармонії Л. Мухіна отримала Гран-прі Міжнародного музичного конкурсу в Туреччині (2020 р.); солістка В. Чиж – отримала перемогу на Міжнародному дистанційному фестивалі-конкурсі «SURPRISE PEOPLE 2021», (Київ, 2021 р.), а також є володаркою Гран-прі Міжнародного конкурсу «Харків Талант-фест» (2020 р.) в номінації «народний вокал»; О. Штика в номінації «естрадний вокал» виборола 1 місце на міжнародному фестивалі-конкурсі «Stella-Futura-онлайн» (Українія-Італія, 2021 р.); хореографічний колектив «Драйв DANCE» стали лауреатами 1 премії за

підсумками Всеукраїнського багатожанрового фестивалю «Велика родина – моя Україна» (2021 р.) та ін. [122; Додаток Д].

Штатним розписом станом на 2022 р. передбачено 130 працівників, у т.ч. артистичний та художній персонал – 90 осіб (більшість з яких є лауреатами престижних міжнародних та всеукраїнських конкурсів), керівний персонал – 22, інші працівники – 18. Штат філармонії укомплектовано найкращими фахівцями в сфері реалізації культурно-мистецьких заходів (режисерсько-постановча та адміністративна групи). До творчого складу входять зазначені вище мистецькі колективи і солісти. Адміністративну групу складають: директор Сумської обласної філармонії – О. Даниленко, заступник – І. Богданова, художній керівник – О. Обозна, очільник концертного відділу – Л. Берелет, головний адміністратор – Н. Фарбітна.

Фінансово-господарська діяльність Сумської обласної філармонії здійснюється на умовах госпрозрахунку з частковим фінансуванням з бюджету області, вона є суб'єктом некомерційного господарювання (неприбутковою організацією). Сьогодні філармонія самостійно планує свою діяльність, визначає довгострокові та актуальні сьогодні перспективи розвитку. У своїй роботі керується визначеними завданнями та функціями, а також наявними власними творчими та господарськими ресурсами, необхідністю творчо-виробничого та соціального розвитку.

До *джерел формування фінансових ресурсів* філармонії відносяться: субсидії, поточні та капітальні трансферти з обласного бюджету; цільові кошти на проведення культурно-мистецьких заходів; доходи, одержані від господарсько-фінансової та гастрольно-концертної діяльності як в Україні, так і за її межами; доходи від продажу квитків та абонементів на концерти, проведення культурно-мистецьких заходів, участі у театральних-видовищних програмах та надання платних послуг; благодійні внески та спонсорська допомога [122].

Активною є *творча та просвітницька діяльність* філармонії, яку ми детально проаналізуємо у наступному підрозділі. За останні роки були

проведені гастрольні та обмінні концерти на теренах України. Так, джаз-бенд «Арамис» провів гастрольні тури містами Західної України (Тернопіль, Ужгород, Івано-Франківськ, 2018, 2019 рр.), та Полтавщиною (2022 р.) успішними стали обмінні заходи сумських виконавців на Чернігівщину (2019 р.), (2021 р.).

3.2. Участь в культурно-мистецькому житті регіону та реалізації міжнародних культурно-мистецьких проектів.

Щороку 1 жвтня (з дати заснування у 1939 р.) відкриття нового філармонічного сезону – культурна подія в житті міста Суми та регіону. Формуючи афішу на рік, дирекція та творчий відділ пропонує глядачам нові концертні програми і проекти, готує цікаві музичні прем'єри різних музичних напрямків, стилів, жанрів та тематичних напрямків. Слухачам презентуються оркестрова, камерна, вокально-хорова музика. Сьогодні у обласній філармонії діє 7 абонементів та музичних лекторіїв за тематичними циклами (академічна, народна, естрадно-джазова музика), що орієнтовані на різні аудиторії, за участі лекторів-музикознавців. Це абонементи «Органна музика» (за участі відомих виконавців), «Бароко і час» (класична музика у виконанні камерного оркестру «Ренесанс»); а також абонементи і проекти, які спеціально розроблені для дітей та юнацтва і включають літературно-музичні програми, що презентують дітям національну та світову культурну спадщину, творчість композиторів, поетів, письменників, митців Сумського регіону тощо). Проведення тематичних концертів забезпечують творчі колективи філармонії, зокрема камерний оркестр старовинної музики «Ренесанс», інструментальний джазовий ансамбль «Арамис», а також солісти-виконавці. До участі в концертних програмах залучені творчі сили міста – Сумського музично-драматичного театру ім. М. Щепкіна, артистів Театру юного глядача, учнівської молоді та викладачів Сумського музичного училища ім. Д. Бортнянського та Сумського державного педагогічного університету.

Передусім, як одні з найбільших творчих досягнень та реалізованих масштабних культурно-мистецьких проєктів філармонії, які заявили про Суми як культурний центр і концертне місто України та зарубіжжя, відзначимо міжнародні фестивалі, започатковані в місті видатним музикантом, органістом та ентузіастом своєї справи Орестом Ковалем, які стали традиційними та мистецькими візитівками [59].

Міжнародні *фестивалі камерної та органної музики «Bach-fest» і «Organum»* починають свою історію у переломні 1990-ті. На їх появу вплинули ряд факторів, які визначали тогочасну соціокультурну та економічну ситуацію в країні. Передусім, це процеси стагнації та застою концертно-гастрольної практики, пов'язані з періодом змін, пошук нових форм філармонічної діяльності та функціонування в мистецькому середовищі академічної музики. Важливим підґрунтям стала наявність в Сумах унікального за своїми характеристиками органу та ініціативних музикантів-органістів, які прагнули мистецьких змін та розвитку [15, С. 168]. Отримавши значний публічний резонанс, з 1993 р. фестивальні акції традиційно відбуваються щорічно по черзі двічі на рік – «Organum» весною (квітень), а «Bach-fest» восени (жовтень) [15, С. 170 – 171; 88; 121].

Одним з концептуальних положень сумських форумів є запрошення на фестивалі музикантів з інших міст і зарубіжних країн. Відзнакою «Bach-fest'ів» і «Organum'ів» є наявність «родзинки» у кожному окремому проєкті (відомого колективу, виконавця зі світовим ім'ям або вундеркінда і т. ін.). Завдяки такій організаційно-творчій концепції в Сумах в різні роки дали концерти провідні українські і закордонні солісти та виконавські колективи з майже 30-ти країн світу. Серед них: органісти С. Шоонброд (Бельгія), А. Бошю (Швейцарія), Й. Труммер (Австрія), Г. Крафорст (Німеччина), В. Хазьо та Б. Вісгерхоф (Нідерланди), В. Лісіцина (Латвія), А. Горін (Ізраїль), Н. Сімонян (Франція), С. Калінін (Україна), А. Тагворян (Вірменія), Д. Прайзнер (Польща) та ін.; камерні ансамблі «Bremer Barock» (Німеччина), «Fracht-Ensemble» (Україна, Одеса), «BAROCCOpus» (Україна, Київ), квартет

клавесинів «Сembalo Quartet» (Україна, Київ) Молодіжний камерний оркестр Львівської спеціальної музичної школи ім. С. Крушельницької (керівник М. Гуневич), які виконали чисельні твори жанрів духовної та світської музики; відомі інструменталісти – скрипаль К. Норде (Нідерланди), трубач Т. Слюсарчик і віолончеліст Марцин Свенткевич (Польща), скрипаль К. Стеценко та контрабасист Н. Стець (Україна), Т. Халліулін (Белгород), клавесиністка і композитор Асако Хірабаяші (Японія – США); столичні камерні хорові капели «Київ» (керівник М. Гобдич) і «Хрещатик» (керівник Л. Бухонська) та багато інших. Висока виконавська майстерність та художній смак учасників дозволили в повній мірі реалізувати репертуарну політику колективів і солістів-виконавців та достойно представити слухачам різножанрову музику від Середньовіччя до сучасності, включаючи духовні твори. Фестивальні концертні програми формуються таким чином, аби підкреслити яскраву індивідуальність кожного концертанта, надати можливість творчого виявлення в прочитанні як барокової музики, так і сучасних музичних творів, вразити слухачів високопрофесійним і феєричним виконанням [121]. Змістовними є фестивальні івенти.

Фестивалі, які стали невід'ємною частиною культурного життя міста, активізували його мистецьку еліту, представили публіці досягнення та зразки різних видів мистецтв, що є суміжними з музичним. На «Bash-fest'і» в 1996 р. було влаштовано виставку клавесинів голландського майстра Фреда Беттенхауссена, і всі п'ять представлених на ній інструментів звучали в концертах. А на тому ж XVII форумі в 2012 р. публіка мала змогу ознайомитися із звучанням віол, віол да гамба, готичних арф, лір, ренесансних лютенів, спінетів, фіделей, циттернів, шалмеїв, виготовлених сучасним українським майстром С. Тихоненко (м. Ужгород). В наступні роки оргкомітетом фестивалів разом з Сумським художнім музеєм було проведено понад 20 виставок живопису, скульптури, фотографії та архітекторів з України, Франції, Нідерландів, Польщі. Цікавими та змістовними стали майстер-класи для музикантів-фахівців, організовані в рамках форумів, що

розширило межі професійного спілкування, сприяло обміну досвідом та представлення міжнародних мистецьких та виконавських традицій. На час проведення фестивалівні заходи знайшли широке висвітлення в ЗМІ, які привертали інтерес широких суспільних верств до масштабних проєктів.

Паралельно із становленням сумських музичних форумів формувалась культурно-мистецька спільнота міста, засновувались фахові асоціації та громадські об'єднання шанувальників музики, як от «Органум», яку очолив художній керівник і продюсер фестивалів О. Коваль. З 1995 р. Асоціація «Органум» виграла шість грантів Міжнародного фонду «Відродження» (проєкт 1996 р. було визнано кращим з 80-ти інших, поданих на конкурс), п'ять грантів на конкурсах культурних програм Міжнародного фонду Сореса на загальну суму біля 50000 доларів США. З них 20000 було отримано на придбання клавесина як основного інструмента бахівських фестивалів, що сприяло подальшому розвитку фестивалів [121].

Як згадувалось в попередніх розділах, об'єднання громадян Сумської міської організації розвитку органної та камерної музики «Органум» стала ініціатором проведення щорічного *Міжнародного фестивалю «Jazz-fest»* (2006 р.). Форум представив джазове музичне мистецтво українських, російських, польських музикантів, сприяв його популяризації на теренах нашої країни та значно урізноманітив концертну палітру міста. Однак, через фінансові проблеми фестиваль припинив своє існування.

Зауважимо, що дані міжнародні проєкти реалізовано у тісній співпраці та завдяки фінансовій підтримці посольств Австрії, Бельгії, Нідерландів, Польщі, США, а також зарубіжних культурних центрів – Гете Інституту та Французькому Інституту України [15; 121; 122]. Міжнародні мистецькі комунікації підтримуються і сьогодні, наразі вони є перспективним напрямом подальшої співпраці в галузі.

За понад 30 років свого існування сумські фестивалі пережили різні часи. Інфляція, економічна нестабільність, військові дії на Сході України та епідеміологічна ситуація останніх років негативно відбилися на мистецьких

проектах, а недостатність фінансування та частковий локдаун 2020 – 2021 рр. змусила обмежити участь в бахівських заходах закордонних виконавців, або призупинити проведення фестивалів, які плануємо поновити в наступному філармонічному сезоні.

Охарактеризуємо також інші вдалі проекти на пріоритетні напрями діяльності Сумської обласної філармонії, які варті уваги та наслідування в творчій роботі концертно-гастрольних організацій. Ми зосередили дослідницьку увагу на останніх роках її діяльності.

Традиційними та такими, що отримали визнання слухачів є концертні програми: «Вечір класичної музики», «Шедеври світової музики», в програмі яких інструментальна та вокальна музична класика (проект започатковано в 2014 р.); вечори романсу «Романс у світлі почуття»; «На біс» (камерна оркестрова музика), «Бароко і час», «Хай співає душа», «Музика у саду» [Додаток Г].

Філармонія не залишає поза увагою районні центри, містечка Сумської області, де дає різноматичні та різножанрові концерти. Протягом минулих років у рамках творчої акції «Майстри мистецтв – трудівникам області», «Ми йдемо до Вас!» артисти філармонії провели майже 20 виїзних концертів.

Сьогодні можемо констатувати, що попри об'єктивні труднощі концертного сезону 2021 – 2022 рр., у філармонії успішно стартував мистецький проект «Віденський бал з українським акцентом» прем'єра якого відбулася 14 лютого 2021 р. за участі лауреата міжнародних та республіканських конкурсів оркестру старовинної та сучасної музики «Ренесанс» під орудою Заслуженої артистки України, професорки Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського В. Жадько. Того вечора у філармонійній залі лунала чарівна музика Й. Штрауса, Ж. Оффенбаха, Ф. Легара, Ш. Гуно, М. Лисенка, Ж. Колодуба та інших.

У лютому – березні 2021 та 2022 рр. відбулися тематичні концерти артистів філармонії, присвячений роковинам від дня народження видатних поетів - класиків української літератури і мислителів – *Лесі Українки* (150-

річчя у 2021 р.) та *Т. Г. Шевченка* (207-річчя від дня народження). Концерти «Твій Шевченко» урочисто відкривали відомими творами української музичної класики, зокрема поемою «Пам'яті Кобзаря» А. Штогаренка у виконанні камерного оркестру старовинної та сучасної музики «Ренесанс», також цього дня у залі лунали твори «Думка», «Чого мені тяжко», «Якби мені черевички», «Зоре моя вечірняя» у виконанні артистів філармонії Т. Ластовецької, Л. Мухіної, В. Чиж, К. Фесенко, Д. Кочури, вокального тріо у складі Д. Аполлонової, В. Станченко та В. Попельнух. «Не тополю високою» виконав музичний колектив «Елегія», художній керівник О. Голубцова. На завершення «Думи мої, думи», «Вітре буйний» та «Реве та стогне Дніпр широкий» у виконанні ансамблю народної пісні «Слобожанські бари», художній керівник Ю. Надточий. Лунали українські народні, пісні на слова видатної поетеси у виконанні художніх колективів та солістів філармонії. У концертах також взяв участь хореографічний колектив філармонії [122].

Свою творчу діяльність філармонія орієнтує на представлення яскравих сторінок мистецької історії краю, збереження традицій музичної культури, виконавства, літературної спадщини. Так, постать відомого композитора П. І. Чайковського тісно пов'язана з Сумщиною, яка надихала його на творчість, тут він написав чимало світових шедеврів. На вшанування 157-ї річниці перебування на Сумщині в с. Нескучне, Тростянецького р-ну музичного генія ініційовано щорічні концерти під загальною назвою «*Травнева симфонія*», що відбулися у травні 2021 та 2022 рр. В заходах взяли участь філармонійний камерний оркестр «Ренесанс» (головний диригент Б. Гончаренко), фортепіанного тріо у складі Заслуженої діячки мистецтв України В. Макарової (скрипка), Л. Іванової (віолончель) та О. Антонєць (фортепіано), солістів філармонії К. Фесенко та Д. Кочури. У програмі фрагменти з балету «Лускунчик», концерт для скрипки з оркестром, серенада для струнного оркестру у 4-х частинах, «Сентиментальний вальс», фортепіанні п'єси з циклу «Пори року» [54]. Філармонія прагне розвивати даний проект і надалі, позиціонуючи його як традиційний.

Ще один спільний проект закладів культури області відбувся на сцені філармонії у 2020 р., це – *літературно-музична програма* на честь 160-річного ювілею класика світової літератури *А. П. Чехова*, який наприкінці ХІХ ст. проводив на Сумщині дачні сезони, створивши тут багато творів. Тематичні чеховські концерти вдало поєднали музичні номери у виконанні оркестру «Ренесанс» та солістів інструменталістів з мемуарами, листами учасників тих подій, а також з класичними творами у виконанні артистів Сумської обласної філармонії, ТЮГу, театру «Нянькіних», що створило незвичайну атмосферу добра, затишку, причетності до історичних подій краю [Додаток Є]. Успішна реалізація даного проекту та схвальні відгуки публіки і ЗМІ спонукали адміністративно-творчу групу філармонії поновити його в наступних концертних сезонах – у січні 2021 та 2022 рр.

Ще одним яскравим мистецьким проектом, що пов'язаний із життям регіону є цикл концертів під назвою «*Барви Сумщини*», які проходять за участі творчих колективів та естрадних виконавців філармонії і присвячені річниці створення Сумської області. Останній з них відбувся у січні 2022 р. та засвідчив високий музично-виконавський потенціал регіону.

Варто відмітити сольний концерт лауреата всеукраїнських конкурсів, ансамбль народної пісні «Слобожанські барви», приуроченого *Дню української мови та писемності* (листопад 2021 р.). Концепцію заходу було побудовано так, аби донести до слухача думку, що найкращою презентацією рідної мови, звичайно, є пісня. З філармонічної сцени пролунали обробки відомих українських народних пісень, що входять до репертуару ансамблю: «Стукалка», «Ой, у полі криниченька», «Доля козака», «Черевички», «Роде наш красний», «Червоная калина» та багато інших. Деякі пісні звучали вперше. Не обійшлося і без відомого україномовного хіта «Червона рута».

Доброю традицією, що тепло сприймається слухацькою аудиторією, є проведення «*Творчих вечорів*» *солістів-виконавців* філармонії, зокрема, вокального дуету обласної філармонії Олени та Костянтина Обозних (2020 р.), О. Грицьків «Про кохання у стилі ретро» (2020 та 2021 рр.), соліста та

композитора Заслуженого діяча мистецтв України, В. Козупиці, Є. Радченка (2022 р.), які стали справжнім взірцем професійної майстерності, творчої багатогранності, мистецької краси [122].

Восени 2021 р. започатковано потужний *мистецький проект «Бароко і час»*, який стартував в Міжнародний день музики та об'єднав на філармонійній сцені сумських виконавців та столичних артистів, зокрема, органіста В. Кашубу, диригента В. Жадько, акордеоніста-віртуоза І. Завадського. У планах на 2022 – 2023 рр. проведення органних концертів за участі музикантів Києва та Харкова [93].

Сумська обласна філармонія долучилася до реалізації спільного *Всеукраїнського мистецького проекту «Музика просто неба»*, який ініційований Державним агентством з питань мистецтв та мистецької освіти до 30-ї річниці Незалежності України і мав на меті об'єднати творчі сили та кращі оркестрові колективи усієї країни. У рамках зазначеного проекту філармонійний камерний оркестр старовинної та сучасної музики «Ренесанс», дав цикл благодійних концертів у студентському сквері Сумського державного університету у серпні 2021 р. Концертні програми представили музику українських композиторів різних історичних періодів. Зокрема, звучали твори Д. Бортнянського, С. Борткевича, А. Гайденка, М. Колодуба, В. Птушкіна та ін. [56; Додаток Г та Е].

Зауважимо, що філармонійний камерний оркестр старовинної та сучасної музики «Ренесанс» є провідним колективом Сумської обласної філармонії, її творчою візитівкою. Участь колективу в культурно-мистецькому та громадському житті регіону та країни важко переоцінити. Він активно приймає участь в усіх масштабних творчих проектах, конкурсах, фестивалях, урочистостях до державних свят та визначних подій.

Окрім вже зазначених, варто згадати щорічні заходи, які є актуальні з точки зору тематики, високопрофесійні в сенсі підготовки та проведення, надовго залишаються в пам'яті слухачів: концерт *«Ніколи знову. Пам'ять серця»* до дня пам'яті та примирення (травень); *концерт-реквієм* на

вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні «Скорботна свічка горіла...» (листопад 2021 та 2022 рр.); концерт-реквієм «Їх зустріли небеса», до Дня Героїв Небесної Сотні, що традиційно відзначається 20 лютого кожного року; «Ти – вічний біль, Афганістан... Ти – наша пам'ять» – урочистості до Дня вшанування учасників бойових дій та з нагоди річниці виведення військ з Афганістану; щорічні урочисті концерти на честь свята Соборності України та ін. [122; Додаток Г].

Яскравою подією світового мистецтва стало вшанування В. А. Моцарта: в 2021 р. від дня народження видатного композитора виповнюється 265 років. Сумська філармонія долучилась до масштабного міжнародного проекту «ДИРИГЕНТ-fest» та провела на власній сцені до ювілею музичного генія святковий концерт за участі камерного оркестру «Ренесанс», столичних гостей – лауреата Міжнародних конкурсів О. Азізова та лауреат Міжнародних конкурсів С. Жолобової, сумських митців – лауреата міжнародних конкурсів О. Желудкова, Д. Кочури, Т. Ластовецької, С. Завгороднього. Цього дня звучали відомі твори митця – концерт для фортепіано зі струнним оркестром № 20 ре-мінор, «Дивертисмент» №2 сі-бемоль-мажор, Арія Церліни з опери «Дон Жуан», «Маленька нічна серенада», Арія Електри з опери «Ідоменей» та інші [Додаток Е].

Особливою популярністю серед містян користуються «Новорічні бали», які організовуються оркестром і також є традиційним зимовим заходом – це чудове свято, справжній калейдоскоп неперевершених музичних номерів у виконанні віртуозів. Особливою родзинкою програми стало поєднання в одному концерті творів всесвітньо відомих композиторів: Й. Штраус, Ж. Оффенбах, Дж. Пуччіні, Я. Вейвода; улюблених святкових мелодій: Jingle Bells Forever, Happy New Year, «Щедрика» Леонтовича та виступів солістів філармонії. Що ж до глядачів, то вони отримали незабутні враження та справжню естетичну насолоду від багатогранного світу класичної музики.

З 2022 р. камерний оркестр «Ренесанс» започаткував концертний проект, що представить *музичні твори з світової кінокласики* (авторка

проєкту – концертмейстер, скрипаль О. Кулішенко). Першим прем'єрним концертом циклу став «*Best Hollywood Soundtracks*» – музика із легендарних голлівудських кінострічок: «Крижане серце», «Рожева пантера», «Аліса в країні чудес», «Красуня і Чудовисько», «Зоряні війни», «Рататуй», «Месники», «Джеймс Бонд (Координати Скайфолл)», «Пірати Карибського моря» і це далеко невичерпний перелік. Музичні враження доповнили безпосередньо кадри з кінофільмів, проєктовані на великий екран під час концерту. Святкова атмосфера в залі, захоплені оплески публіки були підтвердженням вдалого початку проєкту та визнання високої професійності і творчого потенціалу музикантів, які дарують глядачам колосальний заряд енергії та незабутні враження [122; Додаток Є]. Наразі, оркестр продовжує підготовку нових концертів тематичного циклу.

Серед вдалих, креативних проєктів доцільно відзначити *епік-шоу* «*Кіноорганум*», яке реалізоване камерним оркестром «Ренесанс» спільно з виконавцями-піаністами Харківської філармонії та диригентом В. Саверським в березні 2020 р. Цього разу розсуд слухачів презентована цікава тема – «Оркестр та орган у світовому кінематографі». Публіка мала можливість поринути у світ «Гри Пристолів», спуститися до катакомб «Фантома Опер», відчутти містичність гармоній «Ангелів та Демонів», а також побувала у глибинах космосу фільму «Інтерстеллар». У концерті-перформансі звучали відомі мелодії із фільмів: «Американська історія жахів», «11 друзів Оушена» та «Амелі» [122].

Палітру різножанрових концертів, орієнтованих на уподобання публіки, продовжує серія «*Зустрічей із джазовою музикою*», які проходять у філармонії вже два роки поспіль, ініційовані творчим натхненням та силами інструментального ансамблю «Араміс» (2021 – 2022 рр.). До концертної програми включені улюблені слухачам класичні джазові композиції.

Сумська обласна філармонія стала концертним майданчиком, який радо приймає столичних музикантів-гастролерів. Так, з концертом «Різдвяна рапсодія» виступила заслужена артистка України, солістка Національного

будинку органної та камерної музики України В. Балаховська (орган, грудень 2021 р.). У програмі прозвучали твори Й.С. Баха, Й. Пахельбеля, Е. Жигу, Й. Г. Ранбергера, Ж. Боне, Г. А. Штамма, які на сцені Сумської філармонії звучали вперше. «Новорічні зустрічі» – концерт органної музики народного артиста України, органіста В. Кошуби з успіхом пройшли в січні 2022 р. та представили сумській публіці твори Й. Бах, В. Белліні, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, К. Сен-Санс [122].

В межах нашої роботи ми наголошували, що робота з дітьми та учнівською молоддю – пріоритет в діяльності Сумської обласної філармонії. Ця традиція є незмінною, музично-просвітницька діяльність та організація змістовного дозвілля дітей – в сучасних та довгострокових творчих планах філармонії. Музичні абонементи, концерти-лекції та творчі заходи для дитячої аудиторії несуть виховне та естетичне навантаження, засобами музичного мистецтва формують у молодого покоління відчуття прекрасного, гармонії навколишнього світу, допомагають визначити своє місце в ньому. Розуміння дітьми вартісності національної культури, осягнення її надбань – головна мета музичного просвітництва. Тож, тематика філармонічних заходів для дітей продиктована зазначеними цілями та завданнями.

Найбільш яскравими прикладами таких заходів можна назвати: звітні концерти Дитячої філармонії, до яких залучається обдаровані юні музиканти міста і області; цикл концертів та спеціальних музичних програм (музичні номери, виступи художніх колективів і окремих виконавців філармонії, ігри, загадки, спільна творчість та ін.), що об'єднані назвою «Веселі канікули» (червень – липень 2021 р.) для дітей, які відпочивають на пришкільних майданчиках та літніх таборах та дітей пільгових категорій, учасників АТО, малозабезпечених сімей (для яких участь у заході була безкоштовною); театралізоване дитяче шоу «Новорічна фантазія» (січень 2022 р.) та ін.

Сумська обласна філармонія стала співорганізатором обласного дитячого фестивалю-конкурсу джазової музики «Джаз Вітраж», ініціатором якого стала Сумська ДМШ № 2 (з 2015 р.). На філармонічній сцені

відбуваються гала-концерти та численні майстер-класи, що проходять в межах форуму. В період карантинних обмежень останніх років музичний захід проводився у форматі он-лайн.

Зауважимо, що для забезпечення культурного обслуговування населення в умовах карантинних обмежень Сумська обласна філармонія на телеканалі ATV та власному сайті надала у вільний доступ відео версії кращих концертів: відкриття концертних сезонів (82 та 83) за участі провідних колективів та солістів філармонії, концерти О. Грицьків «Про кохання в стилі ретро», «До дня 8 березня», «Тетянин день/День студента»; естрадні та джазові програми. Це до певної міри урізноманітніло культурне життя в досить складних умовах, стало мотивацією для артистів-музикантів.

3.3. Перспективи розвитку філармонії.

Проаналізувавши культуротворчий потенціал Сумської обласної філармонії, можемо впевнено констатувати наявність оптимістичних прогнозів її подальшого розвитку та активізації концертно-гастрольної діяльності. Визначимо та охарактеризуємо основні перспективи філармонії та сформулюємо наші рекомендації щодо вдосконалення організаційно-творчої роботи та концертної практики.

1. Концертно-гастрольна практика. Продовжувати формувати репертуарну політику філармонічних колективів та виконавців, орієнтуючись на потреби та пріоритети цільових аудиторій, враховуючи традиції та культурні особливості регіону та країни в цілому. Дбати про актуальність та належний художній рівень репертуару, включати твори української і зарубіжної класичної та сучасної музики, що значно урізноманітнить концертні програми, сприятиме популяризації академічної музики в суспільстві, забезпечить процес інтеграції вітчизняного музичного мистецтва в європейський соціокультурний простір. У новому філармонічному концертному сезоні доцільно продовжити обмінні гастрольні тури,

співпрацю із закордонними диригентами, (вже є попередня домовленість), реалізувати масштабний музичний проект – фестиваль диригентів.

Важливою складовою діяльності філармонії є постійна увага до підвищення фахового рівня та зростання професійної майстерності артистів-виконавців. Доцільно забезпечувати умови їх стажування у кращих національних та зарубіжних мистецьких колективах, залучення до майстер-класів митців-віртуозів, участь в міжнародних музичних конкурсах, фестивалях, галузевих виставкових заходах виконавського мистецтва тощо.

2. Інформаційний супровід та віртуальне представлення в мережі.

Розробити стратегію подальшого просування філармонії засобами телебачення, фахової періодики, забезпечити ефективне представлення в мережі інтернет через власний сайт та соціальні мережі. Постійне оновлення інформації про творчу, гастрольну та концертну діяльність Сумської обласної філармонії та її творчих колективів, репертуарні плани, участь в реалізації цікавих культурно-мистецьких проєктів, долучення до соціальних благодійних акцій міста та регіону, цікаве портфоліо (фотографії й відеоматеріали з найбільш знакових та цікавих концертних заходів), музичні записи знакових концертних програм, анонс майбутніх заходів тощо забезпечать інформаційну підтримку концертно-гастрольної та музично-просвітницької діяльності філармонії, сприятимуть формування позитивного іміджу та власного бренду, дадуть можливість вивчати свою цільову аудиторію з метою забезпечення її культурних потреб. Вважаємо за необхідне більш широко використовувати такі канали комунікації, як Twitter, Facebook, YouTube, Instagram, Snapchata для представлення активності філармонії.

3. Ще один напрям діяльності філармонії, який на нашу думку вартий уваги та розвитку – *активізація роботи з дітьми та молоддю*. Тут діяльність має спрямовуватися у двох основних напрямках:

- пожвавлення роботи Дитячої філармонії – передбачає створення умов для мотивації та індивідуального творчого розвитку дітей, залучення їх

до художньо-творчого процесу та музичного виконавства (підготовка і проведення творчих івентів, тематичних і звітних концертів, благодійних мистецьких заходів), об'єднання спільними творчими, духовно-моральними цілями, формування музичних смаків, естетичних орієнтирів та відчуття гармонії молодого покоління, долучення до світової і національної музичної спадщини, духовної культури українського народу.

Акцентуємо увагу на тому, що Дитяча філармонія, як унікальне об'єднання юних музикантів, має широкі виховні можливості, що сприяють всебічному і гармонійному розвитку особистості, збагачують морально-естетичний світ дитини, формують її активну життєву позицію, любов до національних музичних традицій. Виховання і розвиток в творчому середовищі, залучення до концертної виконавської діяльності в музичних колективах (ансамблях, оркестрах, інструментальних і вокальних групах, хорах) спонукає до подальшої освітньої та професійної діяльності.

Пріоритетами в діяльності Дитячої філармонії мають бути пропаганда музичного виконавства в сфері академічного мистецтва та розширення загального кругозору учасників і аудиторії, залучення до кращих зразків музичного культурного надбання. На нашу думку цікавими можуть стати цикли концертів за такою тематикою: «Сумщина музична», «Мої перші концерти», «Світ класичної музики», «Дім, де вчать любити музику», «Юні зірки нашого краю (звітні концерти юних талантів – переможців оглядів, конкурсів, фестивалів)», «Різдвяні музичні вечори» тощо.

- активізація музично-просвітницької діяльності – пошук нових форм і тематики концертних програм, які були б цікавими для даної аудиторії, розробка абонементів, музичних лекторіїв, що забезпечать знайомство молоді з багатогранною спадщиною академічної музики.

4. *Творче партнерство з соціальними та реабілітаційними установами м. Суми та області.* Передусім, маємо на увазі проведення виїзних заходів в соціальні установи і організації міста та регіону для проведення творчих зустрічей з ветеранами, людьми похилого віку, дітьми з особливими

потребами і сиротами, переселенцями та ін. Доцільними будуть різні форми волонтерської роботи – культурні акції, концертні програми, які жанрово об'єднують академічну і естрадну музику, музичні вітання тощо. Досвід свідчить, що практика проведення благодійних концертів в центрах соціального захисту є традиційною формою роботи філармоній в продовж багатьох років їх існування, вона засвідчила свою ефективність і дієвість, наслідування ідеалам гуманізму та добротності у музично-виконавській сфері. Для певної категорії людей це не лише можливість долучитися до музичного мистецтва, знайти відраду та збагатитися емоційно, а й нагода поділитися власним життєвим досвідом, стимулювати самооцінку.

Зауважимо також, що проблеми соціальної реабілітації інвалідів і людей з особливими потребами, яких за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я наразі близько 15% населення, а також їх інтеграція в соціальне середовище є актуальними для цивілізованих країн світу. Тож, філармонії, в числі інших культурно-мистецьких осередків мають долучитися до цього процесу.

На шляху реалізації проблеми існують певні труднощі, як от: відсутність методик і технологій, які б спростили сприйняття музичних вистав, концертних програм чи лекторіїв людьми з вадами слуху чи зору; відсутність мотивації у людей з обмеженими можливостями відвідувати концертні установи, театри; проблеми фізичного доступу до сценічних майданчиків, незручність та перевантаження транспортної інфраструктури тощо. Філармонії необхідно створити адаптований універсальний культурний продукт та долучити вразливі соціальні групи до концертного життя та музичного просвітництва разом з основною масою глядачів. Це сприятиме формуванню в суспільстві ставлення до людей з особливими потребами, незахищених чи маломобільних груп як повноцінних представників соціуму.

Наразі, концертні програми та музичні лекторії із сурдоперекладом, використанням візуалу та мультимедійних засобів усе ширше

використовуються в практиці філармонічної діяльності, що безперечно є позитивним фактом сучасного культурно-мистецького життя. Прикладом реалізації такого проекту є Житомирська обласна філармонія ім. С. Ріхтера, яка в листопаді 2021 р. у форматі з сурдоперекладом показала дитячу виставу Музично-розважальну феєрію «Місія здійснення мрій», «Revolution in the Kingdom of the Seven notes» («Переворот у королівстві музики») для дітей із вадами слуху [87]. Філармонія планує в майбутньому розширити перелік вистав та творчих акцій для таких груп слухачів.

Враховуючи зазначене, виділимо основні завдання, необхідні для вирішення і впровадження в даному секторі роботи філармонії:

- розробити і впровадити технології адаптації філармонічних концертних програм для категорій людей з обмеженими можливостями здоров'я із застосуванням сучасних мультимедійних технічних засобів;
- розробити і впровадити комплекс аудіо-візуальних технічних рішень з метою трансляції он-лайн концертних програм, концертів-лекцій тощо для людей з вадами здоров'я, маломобільних громадян та різновікових груп дітей;
- створити цикли тематичних філармонічних програм (концертів, концертів-лекцій, концертів-візитівок, творчих зустрічей, музичних вітань і т.д.), які будуть орієнтовані на соціально-культурну реабілітацію різних категорій і груп інвалідів та людей з особливими потребами із застосуванням методик арт-терапій.

5. Міжнародне партнерство в галузі та професійна мобільність.

Сьогодні пріоритетним напрямом міжнародного партнерства у сфері філармонічного виконавського мистецтва та гастрольно-концертної діяльності є професійна мобільність. Цей вид творчої діяльності набуває особливої актуальності з огляду на сучасні умови інтеграції України у світовий інформаційний і культурний простір, формування нового змісту міжнародного співробітництва та крос-культурних комунікацій в галузі. Професійна мобільність передбачає широке творче спілкування, обмін

досвідом, підвищення професійного рівня музикантів, налагодження культурних зв'язків. Наразі, ці процеси значно активізувалися та характеризуються як динамічні й перспективні. Зауважимо, що професійна мобільність виконавців – як творчих колективів, так і окремих діячів мистецтв, визначає тенденції в мистецькому секторі, є ключовим елементом культурної політики розвинених країн світу.

Професійна мобільність в галузі виконавських мистецтв трактується як «Виїзди діячів виконавського мистецтва до інших країн з професійною або освітньою метою: для показу спектаклів, навчання, майстер-класів, творчості, співробітництва і культурного обміну», може носити короткочасний характер (участь у фестивалі декілька днів, одноразово у концерті), або довготривалий (робота в продовж сезону у філармонічному оркестрі, театрі тощо) [8].

Сьогодні традиційними форми професійної мобільності філармонічних музикантів-виконавців є: гастрольні тури; музичні фестивалі; спільні концертні або театральні постановки, світові прем'єри; стажування, арт-резиденції та майстер-класи; робота за наймом; участь в налагодженні професійних комунікацій (на науково-практичних конференціях, круглих столах, панельних дискусіях; у роботі професійних асоціацій та товариств, які об'єднують фахівців галузі; професійних виставках та форумах); просування творчих мистецьких колективів та окремих виконавців тощо. На наш погляд, для Сумської обласної філармонії освоєння цього напрямку діяльності дає нові можливості для творчого професійного зростання, формування ефективних форм музичного філармонічного менеджменту, оновлення форм концертно-гастрольної практики, мотивації, заохочення та підвищення кваліфікації артистів-виконавців [8].

6. *Удосконалення матеріально-технічної бази філармонії* – також в пріоритетних напрямках діяльності. Сьогодні філармонія потребує постійної уваги про економічну та соціальну стабільність самої мистецької установи та штатних артистів-виконавців і працівників. Доцільно вжити необхідних заходів щодо облаштування репетиційних приміщень, укомплектування

музичними інструментами; потребує зміцнення та оновлення світло-звукове технічне та мультимедійне обладнання; декорації та реквізит сцени; транспортний парк тощо.

Вирішення цих завдань позитивно вплине на концертно-гастрольну діяльність філармонії, якість культурного продукту та сприятиме активності мистецького життя.

Висновок до 3 розділу

Викладене нами у 3-му розділі, дозволяє зробити висновок про наполегливу роботу творчої команди Сумської обласної філармонії, яка спрямована на задоволення мистецьких потреб диференційованих аудиторій у різножанровій музиці – академічній, народній, естрадній та джазовій. Визначальною рисою річної афіші філармонії є актуальність та співзвучність з сучасними культурними та громадськими подіями і процесами, її зв'язок з історією та мистецькими традиціями Сумщини.

Пріоритетом діяльності філармонії є концертна діяльність орієнтована на музично-просвітницьку та дозвілєву роботу з дитячою аудиторією. Доцільно залучати до такої співпраці фахові навчальні заклади м. Суми та області, активізувати роботу Дитячої філармонії, урізноманітнити музичні абонементи та лекторії для дітей та юнацтва.

Розширення зазначених напрямів концертно-гастрольної діяльності, а також більш активна співпраця з реалізації спільних культурно-мистецьких проектів (як от, спільних прем'єр, масштабних концертних програм, проведення музичних конкурсів і фестивалів) з музикантами-виконавцями філармоній та творчих колективів України і інших країн, а також диригентами режисерами-постановниками тощо, сприятиме подальшому розвитку філармонії як суб'єкта мистецької практики та урізноманітнить культурне життя міста.

Подальші перспективи філармонії, на нашу думку, також лежать в площинах: зміцнення матеріально-технічної бази концертної установи;

розширення участі виконавців та солістів філармонії в конкурсних та фестивальних змаганнях різного рівня, забезпечення їх фінансової та юридичної підтримки; налагодження міжнародного співробітництва в галузі.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного магістерського дослідження ми отримали такі висновки та результати:

1. Нами виявлені та опрацьовані джерела за темою магістерської роботи. Вивчення засвідчило, що питання філармонічної діяльності, зокрема в Україні, досліджені недостатньо. Побіжно теми торкаються вітчизняні і зарубіжні науковці І. Довжинець, Є. Дуков, Л. Щербина. Як напрям музично-просвітницької діяльності концертно-філармонічна діяльність розглядається в наукових публікаціях Д. Кабалевського, Я. Лисенко, Л. Мельникової, Н. Савельєвої, Н. Трутовської, Є. Яковлева. Однак, ґрунтовного дослідження вітчизняної концертно-філармонічної діяльності як соціокультурного явища досі немає, що і підтверджує актуальність теми магістерської роботи.

2. Концертно-філармонічна діяльність – складне соціокультурне явище, історично сформоване під впливом, економічних політичних та культурних чинників. Знаходиться на межі об'єднання багатьох галузей життєдіяльності людини – музика, театр, музичне виконавство, література, просвітництво, фахова освіта. Прикметною рисою є багатий спектр можливостей і ресурсів впливу на суспільство. Як культурний феномен, поєднує в собі риси виховання, просвітництва, збереження і популяризації національного і світового музичного надбання засобами мистецтва.

Здійснений нами аналіз функціонального наповнення концертно-філармонічної діяльності дозволяє зробити висновок про взаємозв'язок та взаємообумовленість усіх функцій, серед яких основними є: просвітницька,

освітня, естетична, ідейно-виховна, цілісно-орієнтаційна, комунікативна, інформаційна, гедоністична, дозвіллева, творчої реалізації тощо. Зазначені функції видозмінювалися та актуалізувалися впродовж різних історичних періодів і за певних об'єктивних обставин, демонструючи соціальне замовлення. Об'єднані у цілісну систему, функції актуалізувались відповідно до мети, цілей та пріоритетних завдань філармонічної діяльності.

Важливими суб'єктами концертно-філармонічної діяльності є філармонії – музичні об'єднання або установи, які займаються організацією концертів, гастролей виконавців, розвитком та пропагандою музичного мистецтва, а також музичним просвітництвом, що є пріоритетним напрямом в їх творчій роботі. В сучасному соціумі вони набули статусу потужних культурно-мистецьких осередків з чітко сформованими завданнями та пріоритетами діяльності.

3. Типовидова класифікація філармонічних концертів склалася історично, в процесі розвитку музичного та театрального мистецтва, національних композиторських шкіл та виконавства. В науковому дискурсі концерт розглядається як форма публічного презентування музичних творів чи їх виконання за попередньо оголошеною програмою одним або кількома артистами, творчими колективами в спеціально облаштованих приміщеннях чи просто неба.

У відповідності до жанрової і тематичної направленість філармонічних концертів, їх поділяються на: симфонічні, камерні, вокально-хорові; оркестрів та ансамблів; сольних виконавців; музично-літературні. Також існує їх ранжування за: жанрами мистецтва (музичні, літературні, змішані); цільовим призначенням (поточні, звітні, святкові, ювілейні); місцем проведення (стаціонарні, виїзні, гастрольні); складом учасників (любительські / аматорські, професійні, змішані); кількістю учасників (сольні, колективні, зведені); характером цільової аудиторії (для професіоналів, меломанів-любителів, певної вікової групи (дітей, учнів, студентів), соціальної чи професійної групи (для жінок, ветеранів, освітніх

працівників і т.д.); способом побудови програми (тематичний, збірний), театралізований; за фінансовою складовою (комерційні та благодійні) тощо.

Враховуючи просвітницьку направленість філармонічної діяльності, особливим жанром концерту є тематичний філармонічний концерт та його різновиди: концерт-лекція, концерт-бесіда, концерт-монографія, концерт-присвята, концерт-зустріч тощо.

Філармонічний академічний концерт має особливості підготовки та реалізації, які залежать від тематики, змісту, вибору форм і мистецьких технологій. Також на цей процес впливають такі фактори, як творчі ресурси самої філармонії, підготовленість та рівень музичної культури аудиторії слухачів. Такі концерти складають основу філармонічного лекторію, мають чітко виражений просвітницький характер, реалізують пізнавальну, освітню та естетичну функції, допомагають слухачам та виконавцям засвоїти багатий мистецький досвід попередніх поколінь, досягнути сучасні тенденції музичної творчості, сформуванню власну позицію у світі музичної культури.

4. Становлення та розвиток концертно-філармонічної діяльності тісно пов'язані із заснування в XIX ст. філармонічних товариств, діяльність яких початково була спрямована на популяризацію симфонічної оркестрової музики. Музичні товариства та об'єднання мали фундаментальне значення для становлення філармонічної системи в майбутньому, активізували й збагатили концертне життя, сприяли розвитку вітчизняної фахової музичної освіти та музичного просвітництва. В 2-й половині XIX – на початку XX ст.ст. філармонії, як концертні установи заснуються у великих українських губерньських містах Києві, Одесі, Харкові, Житомирі, Львові, Станіславі (Івано-Франківську). Цей процес пов'язаний з відомими представниками музичного мистецтва, як М. Лисенко, П. Сокальський П. Селецький та ін.

Переважає більшість українських філармоній були відкриті в обласних центрах в 30 – 40-і рр. XX ст., і функціонують сьогодні. Отримавши статус професійних державних концертних організацій, вони стали суб'єктами системи музичного просвітництва та концертного виконавства. Наразі в

Україні концертно-гастрольну діяльність проводять 23 філармонії, Донецька і Кримська знаходяться на тимчасово окупованих територіях і випадають з культурно-мистецького контексту країни.

5. Діяльність філармоній є багатогранною та різновекторною, визначає їх пріоритетні напрями та завдання:

- активізація культурно-мистецького життя міст і регіонів;
- музичне просвітництво широких верств населення, залучення їх до музичного мистецтва, спонукання до творчої самореалізації; основу такої роботи складають філармонічні лекторії, мають чітко виражений освітній та виховний характер;
- розвиток жанрів професійного філармонічного мистецтва та виконавства, їх гідне представлення в Україні та поза її межами;
- формування позитивного сприйняття концертно-філармонічної діяльності в суспільстві, досягнення іміджевих цілей філармонії як культурно-мистецького осередку регіону;
- сприяння художньому становленню, просуванню та підвищенню виконавського рівня музикантів та артистів-виконавців;
- розширення географії концертної та гастрольної діяльності з метою забезпечення культурними благами різних категорій громадян;
- вплив на процеси трансформації фахової освіти;
- долучення до формування єдиного мистецького простору, налагодження широких міжнародних комунікацій і діалогу культур через участь у мистецьких заходах різного рівня – концертах, міжнародних конкурсах, фестивалях, науково-практичних та виставкових форумах, професійному обміні, реалізації спільних культурно-мистецьких проектів.

Цікавим та перспективним напрямом діяльності сучасних філармоній є заснування та організація роботи Дитячих філармоній, яких сьогодні в Україні успішно функціонує чотири – у Києві, Кропивницькому, Сумах та Хмельницькому. В умовах соціокультурних трансформацій в межах функціонування дитячих філармоній вирішується низка актуальних завдань,

як от естетичне виховання, музична освіта, розвиток духовних орієнтирів, творча самореалізація молодого покоління, формування пріоритетів, виконавських навичок та колективної творчої концертної діяльності.

Залучення талановитих юних музикантів мистецьких навчальних закладів України до музичної творчості надала можливість успішно реалізувати низку міських та обласних академічних мистецьких проектів широкої тематики, музичних абонементів, концертів-лекцій та святкових музичних програм. Діяльність є перспективною і актуальною.

Дослідження також засвідчило важливу роль міжкультурного діалогу як стратегічного напрямку діяльності та перспективи розвитку українських філармоній, їх музичного менеджменту. Багатовекторні інтеграційні процеси спонукають вітчизняні філармонії сприймати успішний концертно-гастрольний та музично-просвітницький досвід інших країн через призму власної локальної культури. На нашу думку, це є запорукою збереження національної ідентичності в галузі музичного мистецтва і виконавства.

Музичний менеджмент є цінним явищем духовної культури спирається та змістовно відображає як національний український менталітет, так і досягнення світової глобальної культури. Міжкультурне співробітництво в галузі значно збагачує вітчизняний музичний менеджмент, створює простір для пошуку нових форм, методів та технологій творчості, активізує діяльність музичних менеджерів, продюсерів, виконавців, є запорукою успішної реалізації концертів, гастролей, нестандартних мистецьких акцій, масштабних міжнародних культурно-мистецьких проектів.

Успішна діяльність сучасної філармонії як концертної організації в значній мірі залежить і від чітко вивіреної репертуарної політики, яку доцільно орієнтувати на підсилення мотивації для професійного зростання творчих кадрів, мистецьких виконавських колективів, підвищення затребуваності репертуарної пропозиції у публіки. Також, запорукою успіху є дослідження цільових аудиторних груп з метою подальшого задоволення та впливу на формування їх культурних потреб і естетичних уподобань.

Практика концертно-філармонічної діяльності підтверджує наявність значної кількості проблем в діяльності сучасних філармоній, серед яких фінансово-економічні, матеріальні, управлінські, кадрові, соціально-психологічні. Магістерське вивчення показало, що сьогодні існують труднощі функціонування філармонічних колективів, гостро постає проблема репертуару, підвищення кваліфікації та мистецького рівня артистів-виконавців (в тому числі можливості закордонного стажування, участі в професійному обміні, арт-резиденцій тощо), підтримки (етичної, юридичної, моральної та матеріальної) потребують артисти. Актуальним для вирішення є питання напрацювання нових технологій в управлінні концертно-виконавською діяльністю, що забезпечить її успішне функціонування, підвищить рівень і якість культурно-мистецького продукту.

6. Аналізуючи філармонічний концерт як результат концертного проектування зазначимо, що він є особливою організаційно-художньою формою та явищем мистецтва, що формується під впливом запитів, інтересів і потреб аудиторії. Сьогодні цей вид діяльності отримав новий виток розвитку, який визначається змінами в економічних та соціально-культурних реаліях життя суспільства. Здійснення репертуарної політики, вибір тематики та жанрової різноманітності концертних програм має базуватися на таких принципах, як: постійне оновлення, актуальність тематики, належний рівень виконання, співвідношення в концерті різних форм та жанрів класичної та сучасної музики, дотримання засад проектного менеджменту та режисури концертно-видовищного заходу, застосування і поєднання нових технологій та сучасних технічних можливостей.

Фундаментом успішного філармонічного концерту є принципи цілісності і гармонійності, системи, єдності змісту і форми, а також різноманіття, актуальності та ідейності.

Акцентуємо увагу на такому важливому аспекті в діяльності філармоній, як поширення музичного продукту, який би задовольняв потреби аудиторії. Сьогодні мало створити цікавий і змістовний філармонічний

концерт, важливо професійно представити його публіці, поширити його в соціокультурному середовищі через виїзні концерти і гастрольні заходи в інші міста, регіони. Тож, в процесі реалізації цього питання доцільно вирішити низку існуючих сьогодні проблем, а саме – подолання хаотичності ринку мистецьких продуктів і послуг, розрізненості усіх його учасників. Наразі, мають вибудовуватися стійкі, взаємовигідні та прозорі зв'язки між філармоніями, виконавцями, менеджерами, концертними залами. Це забезпечить можливість якнайширшого представлення концертних проектів, що урізноманітнить культурно-мистецьке життя, активізує філармонічну діяльність, сприятиме більш повній творчій реалізації артистів-виконавців

7. На сучасному етапі ми спостерігаємо об'єктивні процеси розширення міжкультурних зв'язків, відкриваються нові їх горизонти, перспективні напрямки, які сприяють стрімкому розвитку усіх сфер суспільної практики, в тому числі, і музичного мистецтва. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародний фестивально-конкурсний рух, активним учасником якого в останні десятиліття стала Україна. Вітчизняні творчі колективи, виконавці, мистецькі організації гідно представляють свій творчий потенціал, таланти, мистецькі здобутки та досягнення на фестивалях, форумах і конкурсних змаганнях різного рівня. Масштабні музичні конкурсно-фестивальні проекти мають широкий діапазон завдань і функцій: збереження музичної культурної спадщини, розвиток і просування виконавства, формування нового покоління мистецької і творчої спільноти, підтримка творчих колективів та виявлення талантів, пожвавлення мистецького життя міст, країн, сприяння міжнародному культурному обміну.

Обласні філармонії України не стоять осторонь фестивально-конкурсної практики, є не лише їх учасниками, а й ініціаторами, організаторами та співзасновниками. Яскравим тому підтвердженням є музичні фестивальні форуми різного формату, започатковані вітчизняними філармоніями: Міжнародний фестиваль класичної музики «Київ Музик Фест» та Міжнародний конкурс піаністів ім. В. Крайнева (м. Київ);

Міжнародний музичний фестиваль «Віртуози», Міжнародні конкурси молодих вокалістів ім. Василя Сліпака та ім. Соломії Крушельницької (м. Львів); Міжнародний музичний форум «Фестиваль Любомирського» (Краків-Перемишль-Львів); Міжнародні музичні фестивалі «Odessa Classics», «Біла акація» та «РіхтерФест» (м. Одеса); Міжнародний фестиваль класичної музики «Сіверські музичні вечори» (м. Чернігів); Міжнародні музичні форуми «Сергій Рахманінов і українська культура» та «Харківські асамблеї» та (м. Харків), Міжнародний фестиваль камерної музики «Хмельницький Камер-Фест» (м. Хмельницький); Всеукраїнський фестиваль камерної та симфонічної музики «Травневі музичні зустрічі» (м. Кропивницький); Міжнародні музичний фестиваль класичної музики ім. П. І. Чайковського та Н. Ф. фон Мекк та форум сучасної музики «Барви музики ХХ сторіччя» (м. Вінниця), Міжнародний фестиваль оперної музики «Тульчин Опера Фест» (м. Тульчин), Міжнародний фестиваль-конкурс просто неба «Шопеніана» (м. Житомир), Всеукраїнський фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва ім. В. Ярецького «Подільська ліра» та ін.

Сумська обласна філармонія також є організатором / співзасновником низки масштабних музичних фестивально-конкурсних проєктів, які започатковані з метою пропаганди академічної музики та національного виконавства, їх популяризації на міжнародному рівні: Міжнародний музичний фестиваль «Bach-fest» («Бах-фест»), Міжнародний фестиваль органної та камерної музики «Organum» («Органум»), Міжнародний фестиваль сучасної та джазової музики «Jazz-fest», Міжнародний фестиваль-конкурс «Моцарт-Диригент-fest».

Прикметною ознакою фестивально-конкурсного руху Сумщини є сприяння формуванню мистецького простору регіону та об'єднанню мистецької еліти, прикладом чого є заснування громадської організації розвитку органної та камерної музики «Органум».

8. Дослідження засвідчило високий культуротворчий потенціал Сумської обласної філармонії, яка понад 80-ти років здійснює концертну,

гастрольну та музично-просвітницьку діяльність, популяризуючи досягнення зарубіжної і національної академічної, естрадної музики, вітчизняного виконавства. За роки існування філармонія ствердилась як суб'єкт соціокультурної практики регіону та міжнародних мистецьких зв'язків.

Наразі у складі філармонії 130 працівників, у т.ч. артистичний та художній персонал – 90 осіб (більшість з яких є лауреатами престижних міжнародних та всеукраїнських конкурсів), керівний персонал – 22, інші працівники – 18. До творчого складу входять високопрофесійні мистецькі колективи: Камерний оркестр старовинної та сучасної музики «Ренесанс» (керівник, головний диригент Лауреат Міжнародного та Всеукраїнських конкурсів Б. Гончаренко); Інструментальний ансамбль «Араміс» (керівник заслужений діяч мистецтв України В. Прихожай); Жіночий вокальний ансамбль «Лада» (керівник Л. Ільченко); Вокальний ансамбль «Елегія» (керівник О. Голубцова); Ансамбль народної пісні «Слобожанські барви» (керівник К. Дубина); Вокальні дуети Олени і Костянтина Обозних та «Феєрія»; Хореографічний колектив «Драйв DANCE» (керівник Н. Бойко); а також солісти-виконавці: Заслужені артисти України Л. Матвієнко, Л. Стичук, Заслужені працівники культури України Л. Мастіпанова, Є. Радченко, артисти О. Грицьків, А. Гололобов та ін. Штат філармонії укомплектовано найкращими фахівцями в сфері реалізації культурно-мистецьких заходів (режисерсько-постановча та адміністративна групи).

Серед пріоритетних напрямів діяльності філармонії – формування концертних програм та музичних лекторіїв, які орієнтовані на задоволення широких аудиторій слухачів, які диференціюють за віком, фахом, соціальним статусом. Філармонія долучилася до Всеукраїнського музичного проекту «Музика просто неба», з успіхом започатковані та реалізовані такі проекти, як «Бароко і час», «Музика Вівальді», «На біс», «Віденський бал з українським акцентом», «Травнева симфонія» (присвячений творчості композитора П. І. Чайковського), «Барви Сумщини» (за участі творчих

колективів та естрадних виконавців філармонії до річниці створення Сумської області), «Україно-польські музичні діалоги» та ін.

Варто відмітити низку традиційних щорічних мистецьких заходів патріотичної та громадянської тематики. Це концерти-реквієми: «Ніколи знову. Пам'ять серця» до дня пам'яті та примирення (травень); «Скорботна свічка горіла...» на вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні (листопад 2021 та 2022 рр.); «Іх зустріли небеса», до Дня Героїв Небесної Сотні, що традиційно відзначається 20 лютого кожного року; «Ти – вічний біль, Афганістан... Ти – наша пам'ять» тощо.

Популярністю користуються філармонічні абонементи, лекції-концерти, тематика яких визначається музичними пріоритетами аудиторії, а також творчими можливостями та потенціалом виконавських колективів філармонії. Серед них: епик-шоу «Кіноорганум», присвячений тематиці «Оркестр та орган у світовому кінематографі»; концерти-лекції «Зустрічі з джазовою музикою», «Best Hollywood Soundtracks» (основна тема якого – музика із легендарних голлівудських кінострічок). Особливістю зазначених концертних зходів стало впровадження в процесі їх підготовки і реалізації креативних творчих ідей, сучасних технологій, яскравого візуалу, що дозволило урізноманітнити культурний продукт та задовольнити мистецькі запити слухачів. Це стало прикметною ознакою останніх філармонічних сезонів, свідчить про оновлення та урізноманітнення концертної практики.

Обмеження концертної діяльності через пандемію COVID-19 спонукало до представлення відеоконцертів на сайті філармонії в мережі інтернет: сольний концерт О. Грицьків «Про кохання в стилі ретро»; концерт до 8 березня (за участі творчих колективів та естрадних виконавців філармонії); концерт «Тетянин день/День студента»; концерти відкриття філармонічних сезонів 2019 – 2021 рр. Така діяльність значною мірою дає можливість філармонії продовжувати творчу роботу в умовах сучасних соціальних, економічних реалій, викликів та карантинних обмежень.

Спираючись на результати нашого вивчення, маємо констатувати, що найбільш вдалими мистецькими проектами є міжнародні фестивалі, які вже понад два десятиліття проходять на філармонічній сцені «Bach-fest» («Бах-фест»), «Organum» («Органум»), «Jazz-fest», а також заснований в минулому році форум «Моцарт-Диригент-fest», який, маємо надію, стане традиційним.

Успішно реалізовані мистецькі проекти, в тому числі й міжнародні, збагачують та урізноманітнюють культурне життя міста та регіону, сприяють збереженню національних музичних традицій, орієнтовані на представлення та просування виконавської майстерності вітчизняних майстрів на міжнародний мистецький ринок.

Важливим напрямом діяльності філармонії є робота з дітьми та молоддю. Музично-просвітницька, естетична та виховна робота з даною аудиторією здійснюється засобами проведення низки різножанрових та різноматичних заходів, серед яких вирізняються концерти-лекції та музичні програми «Веселі канікули», «Новорічна фантазія», «Зустрічі з джазовою музикою», «Від серця до серця» (до дня закоханих), а також звітні концерти Дитячої філармонії.

Непересічною подією в царині музично-естетичного виховання дітей стало заснування при Сумській обласній філармонії Дитячої філармонії, організатори якої поставили перед собою амбітні цілі – реалізувати творчі музичні здібності дітей, сприяти їх гармонійному особистому розвитку, створити атмосферу духовного творчого об'єднання. Звітні концерти юних музикантів на філармонічній сцені, їх участь в мистецьких заходах міста, регіональних, всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсних змаганнях – яскраві події в культурно-мистецькому житті та свідчення успішної виховної та просвітницької роботи засобами музичного мистецтва.

Схвальної оцінки заслуговує діяльність філармонії, спрямована на співпрацю з соціально незахищеними групами слухачів та людьми з особливими потребами. Проведення для цих аудиторій благодійних

концертів, концертів-лекцій, музичних вітань та вистав із сурдоперекладом яскраве тому підтвердження. Цю роботу планується продовжувати.

9. Дане магістерське дослідження дало можливість сформулювати рекомендації, впровадження яких, на нашу думку, буде сприяти подальшій розбудові культурної політики України в цілому та вітчизняної концертно-філармонічної діяльності зокрема.

В галузі державної культурної політики:

Вважаємо за необхідне на державному рівні розробити Концепцію розвитку концертної діяльності в галузі академічної музики в Україні на найближчі роки з метою її впровадження відповідно до соціокультурних умов та вимог часу. Важливими суб'єктами цієї діяльності визначити обласні філармонії, як культурно-мистецькі та концертно-гастрольні осередки. Доцільно акцентувати увагу на реалізацію таких стратегічних цілей:

- визнати провідну роль культури і музичного мистецтва, як чинників збереження та примноження самобутніх національних духовних традицій та культурних цінностей;
- створення і представлення суспільству музичної продукції, яка б відповідала вимогам високого художнього рівня та професійної підготовки, орієнтувалась на ефективну реалізацію творчих проєктів з використанням багатожанрового та різноманітного за тематикою репертуару;
- створити організаційно-творчі, економічні, правові умови для ефективного здійснення концертної та гастрольної діяльності в галузі академічної музики; виділяти державні дотації в достатній кількості;
- розширювати економічну і творчу самостійність філармоній та філармонічних мистецьких колективів, стимулювати пошук позабюджетних форм фінансування через налагодження комунікацій зі спонсорами, меценатами, утримувачами грантових програм тощо;
- формувати ефективний менеджмент в галузі академічної музики, у відповідності до сучасних викликів, тенденцій державної культурної політики, впроваджувати світові стандарти концертно-гастрольної індустрії;

- дбати про економічну і соціальну стабільність філармоній, вжити заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази, облаштування репетиційних приміщень, укомплектування музичними інструментами;
- сприяти зміцненню організаційно-творчих зв'язків обласних філармоній, концертних організацій, продюсерських центрів, виконавських колективів, творчих спілок як в Україні, так і поза її межами;
- активізувати участь вітчизняних митців та творчих колективів в міжнародних конкурсних змаганнях та фестивальних форумах; ініціювати проведення аналогічних заходів в Україні;
- розширити практику закордонного стажування, професійного обміну та арт-резиденцій вітчизняних артистів, надавши юридичну та фінансову підтримку;
- гарантувати державну підтримку філармоній в царині забезпечення професійних комунікацій та широкого доступу до міжнародних інформаційних ресурсів, платформ, баз та сайтів, які розміщують дані про мистецькі вакансії, світові прем'єри, відео та аудіо матеріали, презентації концертних програм, кращих музичних театральних постановок, виступів всесвітньо відомих мистецьких колективів, солістів, а також надають можливість користування нотною, мистецтвознавчою та музично-критичною літературою, методичними матеріалами тощо;
- підвищувати високий рівень культурних потреб громадян, що стане запорукою успішного розвитку професійних мистецтв;
- забезпечувати українським митцям зону економічної та соціальної стабільності.

Для Сумської обласної філармонії:

- для ефективного управління Сумською обласною філармонією вивчати світовий досвід організаційно-управлінських засад концертно-гастрольного менеджменту, впроваджувати інновації та креативні технології;

- зміцнити організаційно-творчі зв'язки філармонії з суб'єктами концертно-гастрольної сфери, у формуванні репертуарної політики надавати пріоритет та підтримку молодим композиторам, виконавцям і диригентам;
- налагоджувати партнерські зв'язки з міжнародними організаціями в галузі культури і мистецтва, грантовими та благодійними фондами, спонсорами та меценатами, що значно розширить творчі можливості філармонічних колективів та сприятиме налагодженню широкого міжкультурного діалогу;
- активізувати діяльність філармонії в галузі міжкультурного обміну – виконавського, репертуарного, а також професійної виконавської мобільності. Це має виявлятися в таких формах, як: включення до репертуару колективу творів зарубіжних авторів і композиторів, участь у спільних концертах, світових прем'єрах, фестивальних і гастрольних проектах, шоу, майстер-класах тощо. Також, актуальними напрямками у цій сфері є: стажування, робота за наймом в зарубіжних творчих колективах, участь у роботі міжнародних асоціацій, виставках виконавських мистецтв, які є дієвим засобом просування філармонії на міжнародний мистецький ринок.
- здійснити заходи для ефективного інформаційного супроводу філармонії, її виконавських колективів і солістів засобами широкого представлення в інтернет, галузевих ЗМІ, участі в рекламних та PR-акціях;
- розробити комплекс заходів щодо удосконалення сайту філармонії, постійно і оперативно оновлювати інформацію, сповіщати про знакові події мистецького життя (прем'єри, гастролі, музичні проекти), анонсувати репертуарні та творчі плани, формувати позитивний імідж філармонії як культурно-мистецького осередку Сумщини;
- активізувати та розширити діяльності Дитячої філармонії. Долучати до художньо-творчого процесу та сфери виконавського мистецтва талановитих дітей і молодь Сумщини, які мають стати повноправними учасниками і організаторами концертних заходів, пропагандистами кращих досягнень класичної академічної і сучасної музики.

- Налагодити творче партнерство з соціальними установами, центрами соціальної та медичної реабілітації м. Суми та області. З цією метою розробити і впровадити технології адаптації філармонічних заходів для категорій людей з обмеженими можливостями здоров'я із застосуванням сучасних мультимедійних технічних засобів, а також нових форм концертних програм із застосуванням методик арт-терапії. Це надасть можливість долучити маломобільних людей з особливими потребами до музичного мистецтва, задовольнити їх культурні потреби, сприяти процесу їх інтеграція в соціальне середовище як повноцінних його представників.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Академія музичної еліти України. Історія та сучасність : До 90-річчя Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського. Київ, 2004.
2. Алексеев А. Я. Музыкальные фестивали. Москва : Веха, 2006. 129 с.
3. Бетехтин В. Современная концертная организация: формы деятельности и пути развития // Справочник руководителя учреждения культуры. 2013. № 6. С. 31–36.
4. Борисенко Д. В. Державна політика у сфері культури: її сутність та особливості реалізації // Теорія та практика державного управління. 2017. № 4 (59). С. 1-8
5. Варварцев М. Італійці в культурному просторі України (кінець XVIII – 20-і рр. XX ст.) : Істор.-біогр. дослідження (Словник). Київ, 2000. 214 с.
6. Відкриття у Львові Всеукраїнського конкурсу молодих вокалістів ім. Василя Сліпака. URL : <https://web.archive.org/web/20171223042458/http://www.philharmonia.lviv.ua/12-2017/news-20171101-2346/?lang=ua>
7. Выготский Л. С. Психология искусства. Ростов : Феникс, 1998. – 480 с.

8. Вопросы мобильности (Mobility matters) : Исследование Европейского союза. ERICarts, 2008. URL : www.mobility-matters.org
9. Довжинець І. Г. Гастролі італійців в Сумах: погляд через сто років. World Science. Multidisciplinary Scientific Edition. Scientific Educational Center. Warsaw, Poland : RS Global Sp. z O.O., 2019. № 10 (50). Vol. 2. P. 33–37.
10. Довжинець І. Г. Мистецьке середовище Сумщини середини ХХ століття. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти // Шлях до майстерності в реаліях мистецької практики та освіти. Харків, 2012. Вип. 37. С. 245–258.
11. Довжинець І. Музичне середовище Сум у призмі сучасного музикознавства : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2021. 37 с.
12. Довжинець І. Музичне середовище українців: реалії та перспективи. URL : <https://media.neliti.com/media/publications/320136-музичне-середовище-українців-реалії-та-п-80e67a0.pdf>
13. Довжинець І. Г. Соціально-культурні взаємодії та комунікації у процесі становлення музичного середовища Сум наприкінці ХІХ століття. Музичне мистецтво і культура: науковий вісник Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2020. Вип. 31. Кн. 2. С. 107–121.
14. Довжинець І. Г. Суми. Середовище музичної класики : монографія. Суми : Триторія, 2020. 416 с.
15. Довжинець І. Г. «Bach-fest» і «Organum» як територія музичного бароко // Аспекти історичного музикознавства. 2016. № 7. С. 167 – 181.
16. Дуков Е. В. Концертная деятельность как социальная практика в истории европейской культуры : автореф. диссертации ... доктора философ. наук по спец. 24.00.01 «Теория культуры». Москва, 1999. 34 с.
17. Дуков Е. В. Концерт в истории западноевропейской культуры. Очерки социального бытия искусства. Москва : Рос. ин-т искусствознания, 1999. с.

18. Дуков Е. В. Концерт в истории западноевропейской культуры. Москва : Классика XXI, 2003. с. 151 – 168.
19. Дуков Е. В. Маркетинг филармонической деятельности // Справочник руководителя учреждения культуры. 2014. № 11.
20. Дяченко Н. Державна культурна політикаполітика в Україні та її вплив на регіональний розвиток: огляд підходів і методів. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки», 20, 88 – 91. URL : <https://periodicals.karazin.ua/uahistory/article/view/6022>
21. Электронный театральный словарь (Digital Theatre Words). URL : <http://www.rtlb.ru/ru/dtw/>
22. Енциклопедії музичні. URL : https://composer.ucoz.ua/publ/theory/enciklopediji_muzichni/12-1-0-199
23. Энциклопедия event. URL : <http://www.eventua.com.ua/>
24. Енциклопедія сучасної України. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=3257
25. Євстигнєєва Н. Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 89. Чернівці : Рута, 2000. С. 20 – 27.
26. Єрошенко В. Музична культура як результат духовної діяльності людини Музичне мистецтво і культура : Науковий вісник Одеської державної муз. академії ім. А. В. Нежданової / гол. ред. О. В. Сокол. Одеса, Друкарський дім, 2006. Вип. 7. Кн. 1. С. 96–105.
27. Жукова Н. А. Соціально-художня комунікація в умовах сучасної культури Музичне мистецтво і культура : Науковий вісник Одеської державної муз. академії ім. А. В. Нежданової / гол. ред. О. В. Сокол. Одеса : Друкарський дім, 2005. Вип. 6. Кн. 2. С. 119–130.
28. Зеленська Л. М. Івент-менеджмент : навч. посіб. Київ, НАКККіМ, 2018. 148 с.

29. Зеленська Л. М., Романова А. О. Івент-менеджмент : словник-довідник організатора заходів. К. : НАКККіМ, 2015. 84 с.
30. Зеленська Л. М. Суб'єкти сучасного ринку івент-послуг в Україні // Національні культури у глобалізаційному світі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, 6-7 квітня 2017 р. Київ : КНУКіМ, 2017. С. 376-380.
31. Зеленська Л.М. Менеджмент мистецьких фестивальних проєктів : інноваційні підходи // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практ. конференції, Київ, 26 травня 2016 р. Київ : НАКККіМ. 2016. С. 68-71.
32. Зінська Т. В. Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2011. 21 с.
33. Злотник О. Й. Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2019. 21 с.
34. Інформація про діяльність Національної філармонії України за 2021 р.
URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:nkFy0Xy22PkJ:https://www.filarmonia.com.ua/upload/zvity/infohalfyear2020.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
35. Кабалевский Д. Б. Дело всей жизни. Москва : Искусство в школе, 1995. – 256 с.
36. Кібець Є. Найбільша помилка організатора – привозити те, що сам любиш. URL : <https://www.the-village.com.ua/village/knowledge/lecture/и>
37. Кіровоградська обласна філармонія // Місто і люди. Єласаветград – Кіровоград. 1754 – 2004. Ілюстрована енциклопедія. Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2004. С. 64 – 66.
38. Кнаусе Б. Арт-менеджмент и его составляющие. Санкт-Петербург : Инфра, 2013. 256 с.
39. Коган Л. Искусство и мы. Москва : Молодая гвардия. 1975. 128 с.

40. Кольбер Ф. Маркетинг у сфері культури та мистецтв. Львів : Кальварія, 2004. 240 с.
41. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/96-#Text>
42. Концертні сезони Київської дитячої філармонії. URL : <https://dk.kyivcity.gov.ua/content/kyivska-dytyacha-filarmoniya.html>
43. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – поч.. ХХІ ст.) : дис... д-ра культурології : 26.00.06. Київ, 2018. 487 с.
44. Корінний М. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ : Україна, 2003. 384 с.
45. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. 12-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2010. 816 с.
46. Котлер Ф. Основы маркетинга / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва: Ростинтэр, 1996. 704 с.
47. Країна дивовижних мрій : 25 років Кіровоградській дитячій філармонії. Буклет. Кіровоград : РВА «Тема-плюс», 2016. 37 с.
48. Лисенко І. Словник музикантів України. Київ, 2005. 195 с.
49. Лисенко Я. О. Музичне просвітництво як різновид культуротворчої та виховної діяльності // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2016. Вип. 4. С. 93-101. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2016_4_13.
50. Локарева Г. В. Функціональні можливості художньо-естетичної інформації твору мистецтва. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (14-15 квітня 2016 року, м. Київ). Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка. С. 226- 234.
51. Майбутні Ойстрахи, Моцарти, Ріхтери опановували велику філармонічну сцену в Сумах. URL : <https://filarmoniya.sumy.ua/2017/10/02/majbutni-ojstrahy-motsarty-rihtery-opanovuvaly-velyku-stsenu/>

52. Мала українська музична енциклопедія / Упор. О. Залеський. Мюнхен, 1971.
53. Маркова Е. Проблемы музыкальной культурологии. Одесса : Астропринт, 2012. 164 с.
54. Мелодії Чайковського звучать у Тростянці. URL : <http://kultura.sm.gov.ua/index.php/en/3231-melodiji-chajkovskogo-zvuchat-u-trostyantsi>
55. Мельникова Л. Организация тематических концертов. URL : <http://muzprosvetitel.ru/temkonz.pdf>
56. Музыка просто неба. URL : <https://filarmoniya.sumy.ua/2021/08/26/muzyka-prostoneba/>
57. Муха А. Композитори світу в їх зв'язках з Україною : Довідник. Київ, 2000. 163 с.
58. Польовий О. Музыка як ідеальний стимул розважальної програми та засіб художньо-змістовної комунікації // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство. Київ:Міленіум, 2015. Випуск I (4). С. 165–169.
59. Попова М. Орест Коваль, музикант, продюсер музикальних фестивалей Bach-fest, Organum, Jazz-fest и Livadia-fest. URL : <http://nashisumy.com.ua/zhurnal/lyudi-v-gorode/orest-koval-muzykant-impresario-muzykalnyh-festivaley-bach-fest-organum-jazz-fest-i-livadia-fest.html>
60. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-12 // Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. (Поточ. ред. від 05.12.2012 на підставі № 5460-17).
61. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням корона вірусної хвороби COVID-19 / Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text>

62. Про гастрольні заходи в Україні : Закон України від 10.07.2003 р. № 1115-IV // Відомості Верховної Ради України, 2004, № 7, Ст. 56.
63. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України, 2005, № 48, Ст. 483. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>
64. Про Концепцію державної політики в галузі культури на 2005 – 2007 роки / Закон України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2460-iv>
65. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. №2778-17 // Офіц. Вісн. України. 2011. № 2. С. 13. Ст. 91. (Поточ. ред. від 12.12.2012 р. на підставі № 5461-17).
66. Про рекламу : Закон України ул 03.07.1996 р. №270/96-ВР // Закони України. К., 1996. Т. 11. С. 7–17. (Ост. ред. від 01.01.2013 р. на підставі № 5042-17, № 5067-17).
67. Про затвердження порядку організації та проведення гастрольних заходів / Постанова Кабінету Міністрів України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2004-%D0%BF>
68. Про перелік та граничні обсяги витрат, пов'язаних виключно з організацією та проведенням благодійного гастрольного заходу : Постанова Кабінету Міністрів України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/34-2004-%D0%BF>
69. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. Вип. 41. Класика в сучасній культурі / Харк. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського; ред.-упоряд. Л. В. Русакова. Харків : Видавництво ТОВ «С. А. М.», 2014. 488 с.
70. Рекомендації щодо дотримання авторського права і суміжних прав при організації та проведенні гастрольних заходів. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang>
71. Рыбин С. С. Формирование профессиональной культуры организаторов концертно-гастрольной деятельности : дис. канд. пед. наук. по специальности 13.00.08. Санкт-Петербург, 2007. 167 с.

72. Савельева Н. Л. Концертно-филармоническая деятельность в контексте музыкального просвещения // Вестник Челябинского государственного университета. 2010. Вып. 34 (215). С. 173 – 178.
73. Савельева Н. Л. Музыкальное просветительство в деятельности концертно-филармонических организаций: теория, история, практика : автореф. дис. ... канд. искусств. : 17.00.09. Саратов, 2013. 28 с.
74. Серце музики: Харківська філармонія / авт. тексту: Т. Бахмет, А. Корнєв. Харків : Раритети України, 2019. 88 с.
75. Сіра Я. Г. Фестиваль як феномен культури // Синергія в культурному просторі сучасності : зб. матеріалів Міжн. наук.-практич. конф., м. Київ, 29-30 березня 2018 р., Київ : КНУКіМ, 2018. С. 227 – 230.
76. Словник української мови: в 11 томах. Том 4. 1973. Стор. 275 с.
77. Смирнов Б. Ф. Слушатели симфонического концерта в современном социокультурном пространстве (штрихи к социологическому портрету) // Вестник КемГУКИ. №17. Серия : Искусствоведение. Ч.2. 2011. С. 95– 104.
78. Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики : хрестоматія / уклад. О. Р. Копієвська, Н. О. Шевченко. Київ : НАКККіМ, 2019. 328 с.
79. Співробітництво між Україною та Юнеско. URL : <http://www.mfa.gov.ua/france/ua/18740.htm>.
80. Співробітництво між Україною та Радою Європи. URL : <http://www.mfa.gov.ua/coe/ua/4544.htm>.
81. Стан філармоній в сучасній Україні. URL : <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11250/>
82. Стратегія розвитку міста Суми до 2030 року. URL : <https://smr.gov.ua/uk/dokumenti/rozrobka-stratehii-rozvytku.html>
83. Стейнз Джудит. Возбужденные атомы: обзор виртуальной мобильности в современном исполнительском искусстве. URL : www.on-the-move.org/documents/exited_atoms_final.pdf

84. Сумська обласна філармонія: історія і сучасність. URL :
https://smr.gov.ua/uk/?option=com_content&view=article&id=225&catid=59&Itemid=195
85. Тридцять років років – тридцять мистецьких кроків. URL :
<http://www.filarm.kr.ua/30-rokiv-30-mysteczkyh-krokiv/>
86. Туровська Н. А. Концертно-філармонічна діяльність в контексті музичного просвітництва студентів // Актуальні питання мистецької педагогіки. 2018. Вип. 7. С. 70-74.
87. У Житомирській обласній філармонії ім. С. Ріхтера вперше показали дитячу виставу із сурдоперекладом для дітей з вадами слуху. URL :
<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3139586-u-zitomirskij-filarmonii-vperse-pokazali-ditacu-vistavu-iz-surdoperekladom.html>
88. У Сумах розпочався традиційний міжнародний фестиваль музики епохи бароко Bach-fest'19. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2798999-u-sumah-prohodit-miznarodnij-festival-muziki-baroko-bachfest19.html>
89. У Хмельницькій обласній філармонії започатковано музичний пізнавально-розважальний проект «Мої перші концерти». URL :
<http://oblfilarmonia.com/filarmoniaforkids>
90. Українська музична енциклопедія. Т. 2 / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ. 2008. 473 с.
91. Українська музична енциклопедія. Т. 3 / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ. 2011. 573 с. URL :
<https://musicinukrainian.files.wordpress.com/2020/11/d0a3d09cd0953.pdf>
92. Українська музична енциклопедія. Т. 4 / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ. 2016. 576 с. URL :
<https://musicinukrainian.files.wordpress.com/2020/11/d0a3d09cd0953.pdf>
93. Філармонія відкриває 83-й сезон. URL :
<https://filarmoniya.sumy.ua/2021/09/01/filarmoniya-vidkryvaye-83-j-kontsertnyj-sezon/>
94. Філармонія на межі тисячоліть. URL : <http://filarmoniya.cv.ua/ua/about>

95. Хоркава Л., Хоркавий Р. Український музично-педагогічний словник / укладачі Л. Хоркава, Р. Хоркавий та ін. У 2 т. Львів, 2010.
96. Холопова В. Н. Музыка как вид искусства : учебное пособие. Москва : Изд-во «Планета музыки». 2014. 320 с.
97. Чібалашвілі А. О. Фестивалі сучасної музики в Україні та їх вплив на явище художнього синтезу в творчості сучасних українських композиторів Культура і сучасність : альманах НАКККіМ. Київ : Міленіум, 2011. Вип. 2. С. 258–262.
98. Чумакова А. А. Функціональні можливості музичного мистецтва як форми суспільної свідомості : педагогічний аспект // Духовність особистості : методологія, теорія, практика. 2018. 2 (83). С. 230 – 242.
99. Чіканчі О. Фестивальні традиції проти карантину: хто кого? URL : <http://n-slovo.com.ua/2021/05/20/%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%>
100. Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі (1990–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства: 17.00.01 – «Теорія та історія культури». Львів : 2005. 14 с.
101. Широкова Е. Музыкальный фестиваль в диалоге культур: автореф. дис. на соискание ученой степени...канд. культурологи: 24.00.01 – «Теория и история культур». СанктПетербург, 2013. 22 с.
102. Шульгіна В. Д. Музична україніка. Київ: НМАУ, 2000. 213 с.
103. Щербак Л. Тернопільська обласна філармонія // Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол. : Г. Яворський та ін. Тернопіль : «Збруч», 2008. Т. 3. С. 411-412.
104. Юцевич Ю. Музыка : Словник-довідник. Тернопіль, 2003.
105. Якимчук О. М. Становлення музичного життя Луганщини першої половини ХХ століття: виконавство, театральнo-концертна діяльність, педагогічні школи : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2010. 29 с.

106. Яковлева Е. Н. Принципы классификации музыкально-просветительской деятельности. URL : <http://ej.kubagro.ru/2016/03/pdf/85.pdf>

107. Яроміч С. Менеджмент у сфері культури /навчальний посібник. Одеса : Центр практичного менеджменту культури. Кн. 1. 2006. 274 с.

Інтернет-джерела

108. Вінницька обласна філармонія. URL : <http://filarm.vn.ua>

109. Вікіпедія. Інтернет-енциклопедія. URL : <http://uk.wikipedia.org/>

110. Всеукраїнський композиторський конкурс імені Мирослава Скорика. URL : <http://skoryk-competition.philharmonia.lviv.ua/>

111. Департамент культури Київської міської державної адміністрації. URL : <https://dk.kyivcity.gov.ua/content/kyivska-dytyacha-filarmoniya.html>

112. Захоплюючі події та фестивалі Європи. URL : <https://uk.allexciting.com/festivals/>

113. Інтернет-ресурс про мистецьке життя. URL : www.uajazz.com

114. Інформаційний портал Сумської міської Ради. URL : <https://smr.gov.ua/uk/misto/pam-yatki-mista/225-sumska-oblasna-filarmoniya.html>

115. Кіровоградська обласна філармонія. URL : <http://online.filarm.kr.ua/>

116. Львівська національна філармонія імені Мирослава Скорика. URL : <http://www.philharmonia.lviv.ua>

117. Міжнародний музичний фестиваль «Odessa Classics». URL : <http://odessaclassics.com>

118. Міжнародний фестиваль «Музика в старому Львові». URL : <https://music-in-old-lviv-festival>

119. «Обласна Дитяча філармонія» при Хмельницькій обласній філармонії. URL : <http://oblfilarm.com/childrensphilharmonic>

120. Словопедія. Інтернет-енциклопедія. URL : <http://slovopedia.org.ua>

121. Сумська міська організація розвитку органної та камерної музики «Органум». URL : <http://www.organum.sumy.ua>

122. Сумська обласна філармонія. URL : <http://filarmoniya.sumy.ua>
123. Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм. URL : <http://nota.net.ua/>
124. Національна спілка композиторів України. URL : <http://composersukraine.org/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Сумська обласна філармонія – будинок Дворянського зібрання
(кінець XIX ст., фото з архіву)

Сучасний вигляд філармонії та концертна зала з органом

Додаток Б

Афіші Київської, Кіровоградської, Харківської та Хмельницької
дитячих філармоній

Київський міський методичний центр закладів культури та навчальних закладів

52-й концертний сезон

28 листопада 2021 Урочисте відкриття 52-го концертного сезону Мистецький вернісаж	27 лютого 2022 Пограємо в джаз!
26 грудня 2021 Різдвяні музичні зустрічі. Викладачі - дітям	27 березня 2022 Мандруючи Україною. Наддніпрянина - край Миколи Лисенка
31 січня 2022 Віншуємо ювілярів	17 квітня 2022 Квітневі зірки

початок концертів о 12:00

ЖИВИЙ ЗВУК

KYIVMETODTSENTR
Київський міський методичний центр закладів культури та навчальних закладів

НАЦІОНАЛЬНА ФІЛАРМОНІЯ
УКРАЇНИ

Департамент культури та культурної спадщини Кіровоградської облдержадміністрації
Управління освіти і науки Кіровоградської облдержадміністрації
Кіровоградська обласна філармонія
Кіровоградський обласний центр дитячої та юнацької творчості

7
ЖОВТНЯ

ОНЛАЙН

МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЕКТ
«Відкриваємо нові таланти»
В РАМКАХ ВІДКРИТТЯ 30 КОНЦЕРТНОГО
СЕЗОНУ ДИТЯЧОЇ ФІЛАРМОНІЇ

ДО ЗУСТРІЧІ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ • 2020 РІК

Довідки: ☎ +380 50-589-84-79, ✉ ipotos@gmail.com

Додаток В

Афіші міжнародних конкурсів, ініційованих обласними філармоніями

ВІДКРИТТЯ МІЖНАРОДНОГО
КОНКУРСУ ПІАНІСТІВ
«PROART-2019»

УРОЧИСТИЙ
КОНЦЕРТ
ЧЛЕНІВ ЖУРІ
КОНКУРСУ

Тамара Ачба (Грузія-Австрія)
Гжегож Скробінські (Польща)
Александр Канделакі (Іспанія)
Оксана Рапіта (Україна)
Юрій Дикий (Україна)

У супроводі
Академічного
симфонічного оркестру
Хмельницької
обласної філармонії
Диригенти -
Олександр Драган,
Тарас Мартиник

20
КВІТНЯ
19:00

ЖИВИЙ ЗВУК

29 БЕРЕЗНЯ 30
СУМСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ТЕАТР
ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

СВЕТОТА
ДОКТОР ДЖАЗ КЛАСИЧНИЙ ДЖАЗ СУМИ 15-00
СHERKASY JAZZ QUINTET ЧЕРКАСИ 15-50
ІГОР ПОЛІСЬКИЙ СКРИПКА ШОСТКА 16-30
ВАЛЕРІЙ СТЕПАНЕНКО ФОРТЕЛЯНО ЛЬВІВ 17-15
ШОКОЛАД ЕТРИЧНИЙ ДЖАЗ ДОНЕЦЬК 18-00
ЛОЗОВСЬКИЙ КЛАСИЧНИЙ ДЖАЗ ЛЬВІВ 18-45
ПІККАРДІЙСЬКА ТЕРЦІЯ ВОКАЛЬНА ФОРМАЦІЯ

НЕДІЛЯ
АРАМІС ДЖАЗ-ФІКІАН БЕНД Володимир ПРИХОДКА СУМИ 15-00
ТЕТЯНА БАЛАКІРСЬКА ВОКАЛ МОСКВА 16-00
АЛІМ НАСТАЄВ ГІТАРА ПОЛЬЩА 17-00
JazzGO ДЖАЗ-ТРИО: ФОРТЕЛЯНО, КОНТРАБАС, УДАРНИ
НАТАЛІЯ ЛЕБЕДЕВА ФОРТЕЛЯНО, ВОКАЛ
ІГОР ЗАКУС БАС-ГІТАРА КІЇВ 18-00
ОЛЕКСІЙ ФАНТАЄВ УДАРНИ
СЕРГІЙ МАНУКІН ФОРТЕЛЯНО, ВОКАЛ
ІГОР БОЙКО ГІТАРА МОСКВА 19-00
АРТЕМ ФЕДОТОВ УДАРНИ

СУМСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА, ПРАКТОМ КОНЦЕРТ 15-00
УКРАЇНА ПРОВОДИТЬ ПІДСТЕП
Україна по мові
ВАШ ШАНС
МЕЦЕНАТСТВО СПОНСОРІВ
ERSTE ARK music
ЗА ПІДТРИМКИ МІСЬКИХ ГОЛІВ ШОСТКИ І ТРОСТЯНЦЯ
KRAFT
ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ КОМПЛЕКС ВОСКРЕСЕНСЬКИЙ
Квітень у хосі театру 221687 www.orgonum.sumy.ua

Всеукраїнський
фестиваль-конкурс
вокально-хорового мистецтва
ім. Валерія Ярецького
«ПОДІЛЬСЬКА ЛІРА»

Хмельницька обласна державна адміністрація
Хмельницька обласна рада
Департамент культури та туризму обласної адміністрації
Хмельницька обласна філармонія
XXV Всеукраїнський фестиваль
камерної та симфонічної музики
«Правневі музичні зустрічі»
Зала обласної філармонії

Афіші творчих заходів Сумської обласної філармонії

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМИНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ

У рамках всеукраїнської акції
«Музика ПРОСТО НЕБА»
до 30-річчя незалежності України

30 років
Незалежності
України

**МІЗНА
ПРОСТО
НЕБА**

**23.08
14⁰⁰**

**Концерт до Дня Прапора та
30-річчя незалежності України**
за участі
лауреата міжнародних конкурсів,
камерного оркестру старовинної та сучасної музики
«РЕНЕСАНС»
під керівництвом лауреата всеукраїнських та міжнародних конкурсів
головного диригента Бориса ГОНЧАРЕНКА.
У програмі твори українських композиторів.

Художній керівник філармонії - Олена ОБОЗНА

Ветерани війни, учасники ООС, АТО, особи з інвалідністю мають право на безкоштовне та пріоритетне обслуговування
Квитки в касі філармонії ☎ 653-050, 770-547

facebook.com/filarmonysumy filarmoniya.sumy.ua

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМИНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ

**25.12
18⁰⁰**

“На Біс!”

ЗА УЧАСТІ
ЛАУРЕАТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
КАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ
СТАРОВИННОЇ ТА СУЧАСНОЇ МУЗИКИ
“РЕНЕСАНС”

Головний диригент
лауреат Міжнародного та
Всеукраїнського конкурсів
Борис ГОНЧАРЕНКО

Художній керівник філармонії - Олена ОБОЗНА

Квитки в касі філармонії ☎ 653-050, 770-547
facebook.com/filarmonysumy filarmoniya.sumy.ua
Всі заходи проводяться з дотриманням санітарних норм

7 травня **ПОЧАТОК 18⁰⁰**

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ОБЛДЕРЖАДМИНІСТРАЦІЇ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ

“Ти в нотах пам’яті сердечних...”

До 177-річчя від дня народження П.І.Чайковського

виконавці:
ЛАУРЕАТ РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО КОНКУРСУ, ОРКЕСТР СТАРОВИННОЇ ТА СУЧАСНОЇ МУЗИКИ
“РЕНЕСАНС”
під керуванням заслуженої артистки України Людмили СТИЧУК

Тетяна ЛАСТОВЕЦЬКА
(сопрано)
Лауреат Міжнародного конкурсу молодих виконавців (Лозанна, Швейцарія, 2013)

Олександр ЖЕЛУДКОВ
інструменталіст
рояль, орган

До 250-річчя від дня народження

250

Л.В. Бетховена

КОНЦЕРТ

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ

27.01 18:00

КОНЦЕРТ
ЛАУРЕАТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
КАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ СТАРОВИННОЇ ТА СУЧАСНОЇ МУЗИКИ
«РЕНЕСАНС»
ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ЛАУРЕАТА ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
ГОЛОВНОГО ДИРИГЕНТА БОРИСА ГОНЧАРЕНКА

ТА ЛАУРЕАТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
СОЛІСТА-ІНСТРУМЕНТАЛІСТА
ОЛЕКСАНДРА ЖЕЛУДКОВА (ОРГАН)
ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Художній керівник філармонії - Олена ОБОЗНА
☎ 653-050, 770-547 🌐 filarmoniya.sumy.ua 📌 [filarmonysumy](https://www.facebook.com/filarmonysumy)

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ

28 січня 18:00

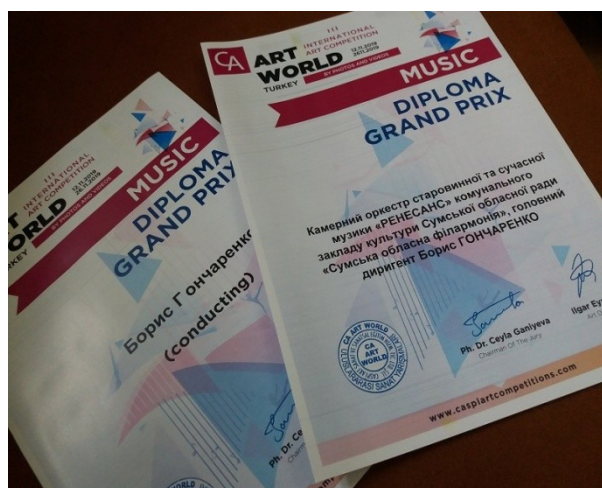
**ПАМ'ЯТАЄМО
ГЕРОЇВ КРУТ**

КОНЦЕРТ
ЛАУРЕАТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
КАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ СТАРОВИННОЇ ТА СУЧАСНОЇ МУЗИКИ
«РЕНЕСАНС»
ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ЛАУРЕАТА ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
ГОЛОВНОГО ДИРИГЕНТА БОРИСА ГОНЧАРЕНКА

ТА ЛАУРЕАТІВ МІЖНАРОДНИХ КОНКУРСІВ,
СОЛІСТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ:
ОЛЕКСАНДРА ЖЕЛУДКОВА (ОРГАН),
ОЛЕНИ КОГУТ (ОРГАН)
ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ КРУТ

Художній керівник філармонії - Олена ОБОЗНА
☎ 653-050, 770-547 🌐 filarmoniya.sumy.ua 📌 [filarmonysumy](https://www.facebook.com/filarmonysumy)

Дипломи мистецьких колективів та солістів Сумської філармонії, отримані на міжнародних та всеукраїнських конкурсах та фестивалях

Виступ філармонійного камерного оркестру старовинної та сучасної музики
«РЕНЕСАНС» Сумської обласної філармонії
в рамках мистецького проекту «Музика просто неба» (серпень 2021 р.)

Міжнародного мистецького проекту «Моцарт-Диригент-fest»
(листопад 2021 р.)

Концерт «Best Hollywood Soundtracks» із циклу «Музика світового кінематографу» (7 січня, 12 лютого 2022 р.)

Літературно-музична програма, приурочена до 162-ї річниці від дня народження видатного письменника і драматурга А. П. Чехова (26 січня 2022 р.)

Музичні фестивалі, що проходять в Україні
Міжнародний музичний фестиваль «Odessa Classics» (м. Одеса)

Міжнародний музичний фестиваль класичної музики
імені П. І. Чайковського та Н. Ф. фон Мекк (м. Вінниця)

Міжнародний фестиваль класичної музики
«Сіверські музичні вечори» (м. Чернігів)

